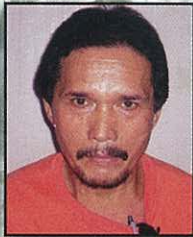

COPY FOR OFFICE
NOT TO BE
TAKEN AWAY!

Abadilla 5 FAMILIES

When will their waiting end?

An ethnographic research by

Fr. Roberto P. Reyes

Interviews of family members of the Abadilla 5 relating their travails in their quest for justice and how the incarceration of their loved ones has ultimately derailed their lives.

ASIAN HUMAN RIGHTS COMMISSION

Material contained in this document may be reproduced
for the promotion and protection of human rights.
In such reproduction, an acknowledgement of the authors
and the publishers would be greatly appreciated.

ISBN 978-962-8314-46-1

AHRC-PUB-005-2009

Published by the
Asian Human Rights Commission
Email: ahrc@ahrc.asia

Address:

19/F, Go-Up Commercial Building,
998 Canton Road, Kowloon, Hong Kong, China
Tel: +(852) - 2698-6339 Fax: +(852) - 2698-6367

June 2009

Printed by:

Art Angel Printshop
67 P. Burgos Street,
1109 Quezon City, Philippines
Tel +632 9125706

Contents

Foreword

Administrative “logic” and distortion of justice	iv
By Basil Fernando, <i>Executive Director</i> , Asian Human Rights Commission (AHRC)	

Introduction

ABADILLA 5 Families’ Journey ...towards the Fullness of Life....	ix
--	----

Prologue

Torture victims’ 13-year quest for justice	1
By Danilo Reyes, Asian Human Rights Commission (AHRC)	

Timeline

The Abadilla Five case	4
------------------------------	---

Interviews

Loreen Lumanog	7
Lolita San Felipe	14
Rufina Valdez de Jesus.....	17
Cherielyn de Jesus.....	19
Marilou Lumanog	20
Lucky	21
Lolit.....	24
Rufina	26
Pogs.....	40
Gianna	46
Elma Fortuna.....	47
Cookie	76
Melanje de Jesus	77
Rod and Noemi de Jesus.....	92

Epilogue

Thirteen years, five prosecutors and not a case filed in court... 97	
By Danilo Reyes	

Foreword

oooooooooooooooooooo

Administrative "logic" and distortion of justice

Basil Fernando

EXECUTIVE DIRECTOR,

Asian Human Rights Commission (AHRC)

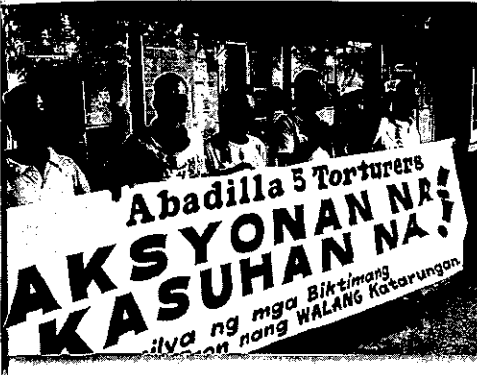

DELAY in court processes is often regarded purely as an administrative issue both by the State as well as the judiciary. It is treated as a matter about the court time, number of judges available, number of courts and the numbers of cases they have to deal with. This way the issue is purely as one of logistics in administration.

However this way of looking at the problem, which is always the official way of looking at the problem, is based on perspective of justice that is so completely unacceptable to a society where the freedom of the individual and the sacredness of the family are the cornerstone. In fact this way of looking at the matter purely on the basis of administrative logistics reveals an indifference to the very basis for the existence of courts, which is to ensure justice.

Perspectives based purely on administration can easily adjust to consequences which are cruel. Mentalities which are shaped entirely to accept boundaries created by such administrative limitations also can put their consciousness to sleep whatever be the consequences of their actions be on human beings and society, the kind of apathy, indifference and denial

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Five protestors simulating the torture the Abadilla 5 had experienced holds a demonstration at the head office of the Commission on Human Rights (CHR) in January 7, 2009.

of responsibility by taking cover under such "logic".

A clear illustration of the unacceptability of such "logic" and the cruel consequences thereof is illustrated by the case of Abadilla Five. Although 13 years have passed the judicial system of the Philippines have been unable to complete final adjudication on this case. The excuses are various types of administrative delays in different courts before which the case have been taken up.

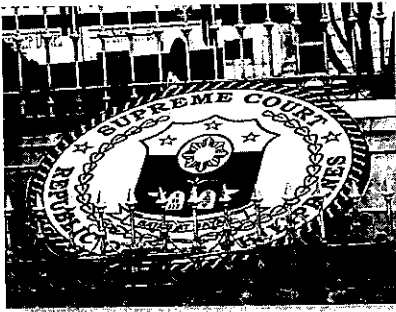
Five accused, all adults, have spent quite a significant part of their time in the prime of their life while the courts have taken their sweet time in deciding the case. They have spent their time within the confines of prisons, having lost all the contacts with rest of their society including their families. One of them at least is very seriously ill and had not been able to get the normal medical care and family attention that he would have received under normal circumstances.

That is only a part of the problem. There are five families. The families as they always do include wives, children, parents and other close relatives and also many who are bound by bondages of affection. Of these, of particular importance is children as every child has only one childhood. All their children would have lost that precious period without those things that we attribute as the rights of children.

When things are looked at purely on administrative "logic" the judiciary may treat consequence to human affections as matters not relevant to their considerations. They may even presume that they need to have that kind of narrowness

Demonstration at the Office of the Ombudsman in Quezon City in January 7, 2009

of mind within which the matters of affection and matters of humanity should be excluded.

If that is what is meant by judicial mind then creation of such a mind itself is a human tragedy. Of all functions that human beings exercise the function of judging the fate of others is the morally responsible function within such moral consideration having a mentality which is shaped purely by administrative measures is in fact to have an impediment to the exercise of that great function.

To go by not only obsolete but completely morally unacceptable notions of administrative "logic" is no longer an unacceptable framework of jurisprudence for a nation. Perhaps the cruel approach inherent in following administrative "logic" maybe is one of the important reasons that contribute to enhance a culture of violence within a nation. This approach to justice creates too much of resentments and distrust among the people who lived within such a system that the entire population goes through an internal transformation to regard justice as an extraneous factor. That indeed is the tragedy that judges, lawyers, and all others involved in the "administration of justice" become a part of.

Dialogue with Leila de Lima (third from left), chairperson of the Commission on Human Rights in January 7, 2009

The matters involved in delays of justice are not merely matters of jurisprudence there are also matters of ethics and morality. Therefore these should be a concern of the entire society, of the thinking sections of the society, academics, church leaders, civil society organizations and in fact everyone above all the educationist should take a great interest on

Lolita (left) and Rufina (right) during a demonstration at the Supreme Court.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Gianna (in front) is joined by a group of band members who volunteered joining a protest in front of the Supreme Court calling for the immediate conclusion of the Abadilla 5 case.

the nature of justice they have in their society. For the justice we experience in our lives is a far more important teacher to the children than the school or all other means of teaching.

It is time not only to be concerned with the case of Abadilla Five but the very issue of unacceptable administrative "logic" that prevails over the justice system in the Philippines. The sacrifices made by these five persons and those others like them should not go waste.

It is time for a revolt against a cruel system of justice and to replace it with a more comprehensive and humane notions that have become part of the human kind. Now is the time to abandon the indifference and crass stupidity that goes in the name of justice in Philippines.

Introduction

.....

ABADILLA 5 Families' Journey ...towards the Fullness of Life

I HAVE JOURNEYED with the Abadilla 5 and their families since 1999. It all began with a watch given to me by a high ranking official of the Alex Boncayao Brigade (ABB). The request was that I keep the watch and present it in court in due time as new evidence to help establish the innocence of the men who were arrested, tortured and eventually convicted for the murder of Colonel Rolando Abadilla. Shortly after the death of Colonel Rolando Abadilla, the ABB issued a statement claiming responsibility. Since June 13, 1996, a tedious and interminable legal process began and continues up to this very moment.

Thirteen years of imprisonment have had a deep and painful impact on the lives of five men fighting for truth, justice and freedom. Joel de Jesus; Rameses de Jesus; Cesar Fortuna; Lenido Lumanog and Augusto Santos have lost much that cannot be easily restored. They are not alone in their loss. Their families: parents, siblings, wives and children also went through a long and painful journey which I have had the privilege of witnessing. The imprisonment of the five men means the physical absence and separation of five sons, brothers, husbands and fathers from their families.

The Nation as Family

A more subtle loss is suffered not only by the Abadilla 5 and their families. If the Filipino nation is to be considered a family, then the suffering of innocent men exploited and abused as "fall guys" affects the entire nation. First, it affects the reputation and integrity of a very important institution, the courts of law mandated to carry out the laws with fairness

and dispatch. Second, it affects a whole web of relationships emanating from five men to their families and from their families to an ever-widening web of inter-connections. Third, it affects the very health and well-being of the entire nation as family.

I choose to look at the Abadilla 5 case from the perspective of family. Our nation as family has very real problems. Instead of addressing the very real problems of the nation as family, we seem to be distracted by the symptoms rather than grasping, understanding and addressing the real cause or causes.

I have just returned from a Congress on the Death Penalty in Rome, organized by the *Communita de San Egidio*. While the Death Penalty exemplifies the ultimate separation and brokenness, the Congress underscored the positive challenge of creating a global culture of life. The death penalty survives not so much as a deterrent but as a symptom of a world that still moves under the clouds of death rather than life. My few days in Europe brought me back in contact with the Filipino OFW community in Rome. Twenty two years after I left Rome in 1987, I was once more listening to parents, mostly wives who spoke about the effects of economic migration on their families. While our government tends to underscore the very tangible contribution of OFWs to Philippine economy, little is said of the tragic and often irreversible social cost of migration. While OFWs are seasonally praised and lauded as heroes, "bayani," they tend to feel the opposite. Many OFW families are paying a very high price for migration. Again, nothing really changes. More and more are leaving the country not really to live but to survive, not really to find the "fullness of life" promised by Jesus but to earn Euros, Dollars, Yen, RMB, etc to send to hungry and dependent families at home.

From Hanap-buhay to Hanap-Buhay

It is sad when the journey of an OFW is no more than "hanap-buhay" instead of "hanap-Buhay." The economic crisis which is both local and global has

Abadilla 5 FAMILIES

forced millions of Filipinos to work abroad. Their work does not only pay but pays so much more than whatever work one can find at home. The pay, salary or wage is "hanap-buhay." But there is more to life than money. The Philippine expression for livelihood is rich and connotes more than money. "Hanap-buhay" literally means the "Search for Life." It must have been like this in early times, when

Filipino families knew the difference between life and whatever helps to sustain and enhance it.

All seek life in its fullness. Filipinos have become a diaspora flooding the world with those who wish to survive and more. The recent conference on the Death Penalty invites the remaining countries which still practices capital punishment to abolish it and begin pursuing the culture of life. Although the Philippines recently abolished the Death Penalty, the conditions in Philippine jails and the quality of our justice system are still a far cry from the ideal of an environment and government that promotes the culture of life through justice that heals and restores the dignity of persons.

The families of the Abadilla 5 are no different from OFW families who seek the "fullness of life." This book is about their search not only for truth, justice and freedom for loved ones. It is primarily about their search for life in its fullness. This book is the story of how parents, brothers and sisters and wives and children have dealt with the events of the last thirteen years and, in spite of everything, survived and gradually found more and more life.

This book does not promise to be exhaustive. I neither have the time nor the resources to listen to all the relatives of the Abadilla 5. However, I am indeed grateful to the four wives who cooperated and recalled the unpleasant and painful events from June 13, 1996 to the present. Thank you Elma Fortuna; Che de Jesus; Melanie de Jesus and Malou Lumanog. Thank you to nanay Lolita San Felipe, grandmother of Augusto Santos. Thank you to Rufina de Jesus, mother of Joel de Jesus. Thank you Loreen,

De Jesus Family

Lucky (second from right) together with the siblings of the De Jesus family at the latter's house in Quezon City.

Lucky and Pogs Lumanog, children of Len. And thank you so much Gianna, grand daughter of Len Lumanog.

Hearsay or "Heartsay"

Sometime in January, 2000, a few days after I received the watch of Colonel Rolando Abadilla from the Alex Boncayao Brigade, I appeared at the Sala of Judge Jaime Salazar to do as requested. I presented the watch of the Colonel as new evidence. That same morning, Judge Salazar dismissed Abadilla's watch as "hearsay." My testimony, according to the Judge, indeed according to the books does not and cannot constitute reliable evidence because I am not a member of the Alex Boncayao Brigade. For something not to be hearsay, an actual member of the hit squad responsible for the killing of Colonel Rolando Abadilla has to testify. Yet, could this ever happen? Will any of the ABB offer to present self-incriminating evidence?

The lawyers of the family of Colonel Rolando Abadilla have resorted to technicalities of all kinds to prevent a re-opening of the case. Since there are laws that protect both the rights of the accused and the victim this is expected and also appreciated. However, in spite of the efforts of the lawyers of the Abadilla 5, the legal process has moved most slovenly and most unfavorably. An equally suspicious and most questionable delay has stymied the torture case against the policemen involved. The torture case has not moved at all in the Office of the Ombudsman. Why? Surely, technicalities as defense would flow in copious amounts.

The stories of the Abadilla 5 families are not testimonies in the form of sworn affidavits. They are simple stories coming not from the head, for some calculated objective. These stories honor both their experience and memories thereof in the last thirteen years. Families, indeed remember.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

They are of course necessarily subjective but their voices represent the thousands sucked into the black hole of judicial inefficiency and ineptitude. I have asked the families of the Abadilla 5 to speak thereby "their truth will set not only Abadilla 5 but, justice free."

Catharsis and Healing

My own journey with the Abadilla 5 is almost ten years. It is not as long as the thirteen years endured by the five and their families but it is long enough for me to see how the families have taken the journey both as catharsis and healing from the hurt that not only their husbands but they themselves have endured as well. I have done a number of advocacies for the Abadilla 5. I have forgotten most of these not only because of their quantity but because something more important has had a greater and lasting impact on me. Listening to the families of the Abadilla 5, to their pains and tears has left a deeper and more lasting impression in me. The families have spoken honestly and generously with words falling and flowing like torrential monsoon rain. The consequences of prolonged detention have affected the families. They too feel "imprisoned" not only because of the countless visits in jail but because of the moments of frustration and even despair that hem them in. Talking about not only their struggle for truth and justice but also about their personal lives bring some kind of healing and strength to them.

How many lawyers; NGOs; International Bodies (i.e. United Nations Human Rights Commission; Amnesty International; Asian Human Rights Commission); groups; private individuals; churches, etc. have thrown their support behind the Abadilla 5 and their families. What has happened after all the effort? Yet, the effort cannot wane; the campaign cannot slacken. Hope is kept alive through constant lobbying and networking. Truly, hope endures because actual and committed voices have not ceased and continue to speak.

The interviews were done in both English and Filipino. The answers were also done in both languages. There was no attempt to edit and polish what was shared. Some texts seem repetitious but they were kept intact to illustrate that more than just mere texts, these are also healing and affirmative conversations.

Prayer, the Role of Faith

There are recurring references to God which also underscore the role that spirituality and faith played in the lives of the families. Many of our advocacies for Abadilla 5 took place on days with clear religious and historical significance. Choosing dates for advocacies with religious significance help the families deepen their prayer and faith life as well. Working with and through the Philippine justice system requires more than legal, technical and financial resources. When the former are low, not so with prayer and faith. Whenever I met with the families of the Abadilla 5, we have always spent time at prayer and in silence. Regular meetings with the families have been a fruitful combination of planning, sharing and praying which is important in creating a community among the families. Thus, a community of both prayer and action comes alive from time to time. The last thirteen years have brought five men and their families together into an energy that sustains faith and hope in Divine if not human justice.

From time to time, the five men would express their frustration and exhaustion to me. "Humingi na lang kaya kami ng pardon sa presidente, Father." (What if we just ask for presidential pardon, Father?) Tired and exhausted, such a response is natural and expected. In the end, we always found renewed energy by praying to the God of Justice, truth and love.

Family Dynamics during Crisis

What the Abadilla 5 families have and continue to undergo present the whole gamut of family dynamics during crisis. The families have gone through the most wrenching emotional and psychological crisis. They have not been spared from either moral or spiritual crises which have had painful consequences. A deeper study

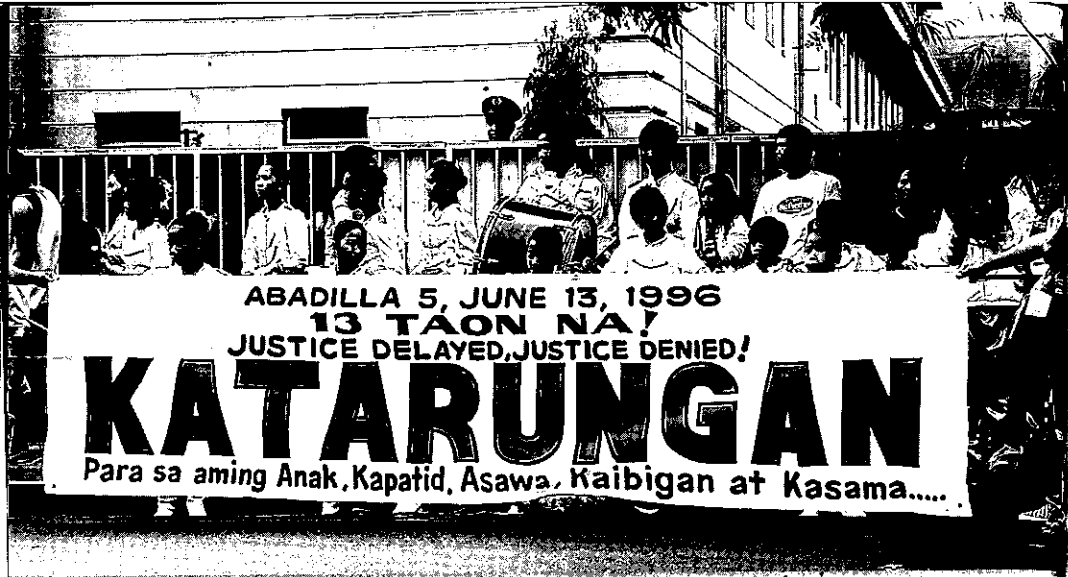

of this multi-dimensional reality of the impact of prolonged detention of a loved one on the Abadilla 5 families needs to be done on another occasion.

Let the voices of the families be heard and let their voices echo in the corridors of justice, the hallways of Malacañang, the chambers of the upper and lower houses, the classrooms and churches and most of all on the streets where the ordinary Pinoy lives and seeks both survival and the fullness of life, "hanap-Buhay."

Let this little book be a testimony of the struggle of ordinary Filipinos for justice, truth and freedom not only for those they love; not only for themselves but for all of us. The families of Abadilla 5 by enduring and sustaining the work and struggle for the welfare of their loved ones have also done it for all of us. I believe and they have likewise learned to believe what St. Paul said, "We know that in everything God works for the good of those who love him, whom he has called according to his plan." (Romans 8:28)

The real reasons for the delay in justice may somehow be kept from us. Not only the Abadilla 5 and their families but millions of Filipinos are all too aware of how the dirty fingers of politics continue to contaminate the courts, using these and the entire justice system as a convenient smoke screen that blur history and condemn countless helpless innocents as fall guys and scape goats. After thirteen years; three administrations and another EDSA, while human justice remains so eternally slow, I have seen many small miracles that lay bare the triumph of love and goodness in

Demonstration at the Supreme Court, January 2009.

the lives of the Abadilla 5 and their families. This of course is but a little consolation compared to the day when the truth would finally set the innocents free. Yet, it is and has always been those little consolations that have sustained the innocents and their families. Like “buhay” compared to “Buhay,” little consolations are but a postponement, a quiet anticipation of the bigger and fuller Consolation.

Likewise, I have seen how the spirit of woman and man participate in the mystery of the Spirit. The Abadilla 5 and their families have seen and touched the Spirit which does not cease to inspire; guide and strengthen them in their journey towards life, indeed, its fullness. This is their testimony. This is their gift.

Fr. Roberto P. Reyes
Doha International Airport
June 7, 2009

Prologue

.....

Torture victims' 13-year quest for justice

By Danilo Reyes,
Asian Human Rights Commission (AHRC)

Hong Kong, China — Thirteen years ago on June 13, gunmen shot dead an influential police colonel, Rolando Abadilla, in Quezon City in the Philippines. Abadilla, a henchman of the late dictator Ferdinand Marcos, had been accused of complicity in political murders during the period of martial rule.

The anniversary of Abadilla's death also marks an exceptionally lengthy struggle to exonerate the five men accused of killing him, known as the "Abadilla Five." All five confessed to the murder, but later claimed they had done so only after suffering extreme torture including suffocation with plastic bags, electrocution and brutal beatings.

A protestor simulating torture the Abadilla 5 had experienced 13 years ago held a demonstration at the CHR in Quezon City.

Fr. Robert and the wives of the Abadilla 5 emerging from the Office of the Ombudsman after filing an appeal letter asking the latter to conclude at once the complaint of torture the victims have filed.

What's more, the Alex Boncayao Brigade, an urban guerrilla group, later claimed responsibility for the murder, but the court refused to consider this evidence as exonerating the men who were already in detention.

The 1999 conviction of the five – Lenido Lumanog, Augusto Santos, Senior Police Officer Cesar Fortuna, Rameses de Jesús and Joel de Jesus – was upheld in an appellate court on April 1, 2008. The five have petitioned to nullify the ruling on the grounds that it did nothing but copy verbatim the court brief from the previous trial, in particular the reasoning and argument of the solicitor general. This petition has remained unresolved by the Supreme Court for over a year.

Not only has their quest for exoneration endured unthinkable court delays, but even their complaints against the police for violating their rights and illegally arresting, torturing and detaining them during their arrest suffered delays. This is despite the findings of the Commission on Human Rights and the Department of Justice that there were probable causes for complaint against the policemen involved.

Not a single case was filed against the policemen in court. These complaints have dragged on for 13 years and remain pending before the Office of the Ombudsman for the Military and Law Enforcement Offices, an agency with the mandate to investigate administrative and criminal complaints against security forces, which in turn has a mandate under the Ombudsman Act of 1989 to “act promptly on complaints.”

The experiences of the Abadilla Five detainees not only reflect the downright failure of the justice system in meeting its obligations, but also reveal the reality of continuous suppression that other victims may be experiencing with similar consequences when seeking legal remedies.

Any discussion on the protection of rights and freedom from torture must take into consideration the question of court delays as a means of avoiding such issues.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

In a country where the system of justice – particularly the courts and those investigating violations committed by the state – is unable to hold guilty parties accountable, it is clear that there is no respect for the norms and principles of human rights, for the country's Constitution, for treaties signed or even for its own laws.

The plight of these detainees has raised serious questions as to the credibility of the Philippine government in respecting and protecting rights. A reasonable and competent prosecution and justice system should be able to conclude appeals and petitions promptly and prosecute those accused of abusing human rights.

Failure on the part of the government has not only resulted in the continuing detention and suffering of the Abadilla Five detainees – who appear to be innocent victims as far as the evidence is concerned – but has also affected their families. Some have lost their property; others are finding it hard to make ends meet. Their children and grandchildren have faced discrimination; some have been forced to work at young ages to support their families.

The detainees themselves have been forced to put up an emotional and psychological fight due to the torture suffered and years of detention.

Lenido, one of the detainees, has undergone a kidney transplant and has to survive on his daily intake of medicines in the congested facilities of the New Bilibid Prison. Augusto is mentally disturbed due to the long detention period. Neither has been offered help or rehabilitation.

The plight of the Abadilla Five reflects the harsh realities of the defective justice system in the Philippines. Action should be seriously considered to ensure the protection of the rights of the accused, seeking remedies for victims of violations, issues of court delays, and holding accountable those who fail to perform their duties and fulfill their obligations.

Five protestors simulating torture the Abadilla 5 had experienced.

Timeline

.....

The Abadilla Five case

June 1996:

The Abadilla Five were amongst those many suspects arrested one after the other for the June 13, 1996 murder of Rolando Abadilla, an influential police colonel and henchman of former dictator Ferdinand Marcos.

August 1999:

Regional Trial Court (RTC) Judge Jaime Salazar, Jr. of Quezon City sentenced them to death

December 1999:

ABB give Abadilla watch to Fr. Roberto Reyes.

January 2000:

Watch presented as new evidence.

March 15, 2000:

A Petition for Certiorari for Case (G.R. 142065) was filed questioning the order of RTC Judge Salazar in Crim. Case No. Q-96-66684 denying motions to present additional evidence on the Alex Boncayao Brigade (ABB) angle. The ABB has claimed responsibility for the murder of Rolando Abadilla.

October 11, 2000:

The Amnesty International (AI) released a special report entitled: "The Rolando Abadilla murder inquiry — an urgent need for effective investigation of torture"

August 21, 2001:

The Department of Justice (DoJ) issued its first resolution in a preliminary investigation (I.S. No. 96-663) dismissing the complaints of torture and other human rights violations the Abadilla Five filed.

September 7, 2001:

The Supreme Court dismissed their Petition in its decision on a case "Lumanog vs. Salazar, Jr." published as 364 SCRA 719.

December 10-16, 2002:

The *Philippine Daily Inquirer* released a special series about the Abadilla Five case

January 8, 2003:

The DOJ issued a second resolution in a preliminary investigation reversing their first decision dismissing the complaint of torture and other human rights violations.

April 22, 2003:

Lenido Lumanog had a kidney transplant operation.

March 25, 2004:

The DOJ issued its third resolution in a preliminary investigation recommending that certain arresting police officers should be indicted for delay in the delivery of detained persons and for violation of the law on custodial investigation. The DoJ recommendations, however, did not include the allegations of torture.

January 18, 2005:

The SC issued a Resolution, about five years after the case was elevated to them from the RTC as they should have had conducted an automatic review on the case G.R. No. 141660-64, endorsing the case instead to the CA for decision.

September 27, 2005:

The DoJ's resolution was endorsed to the Office of the Ombudsman for their approval but there has not been any reported action taken.

March 2006:

An Individual Communication No. 1466/2006 of Lumanog & Santos had been filed with the United Nation Human Rights Committee (UNHRC). The submission was mainly on the issue of the detainees'

right against undue delay in trial. The main case was on the appeal with SC and delay with the CA as well.

April 1, 2008:

The Court of Appeals issued its decision affirming the RTC's judgment convicting the Abadilla Five for murder.

March 20, 2008:

The UN Human Rights Committee held that the Philippine government violated article 14, paragraph 3 (c) of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) for unduly delaying the conclusion of the accused's appellate review.

The UNHRC also held that amendments to Rules of Court, which had been invoked by the government challenging the admissibility of the complaint under the Protocol, cannot be used as justifications for delays in disposing cases subject for appeal. This view was released on April 10, 2008.

May 5, 2008:

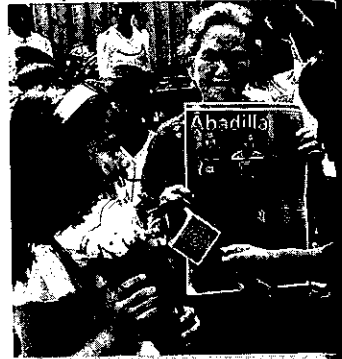
A Petition for Certiorari was filed on the appeal of Lumanog & Santos with the SC (G.R. No. 182555) questioning the CA's April 2008 decision.

August 13, 2008:

The Petition was transferred for decision to an En Banc of the Supreme Court (SC). The Petition is yet to be resolved.

Security guards pushed away the five protestors for holding demonstration at the Office of the Ombudsman.

Fr. Robert struggles with a security guard who was preventing him from unfolding a protest banner of the Abadilla Five at the Office of Ombudsman.

Interview

Loreen Lumanog Carlos

(INTERVIEW AT GRAPPAS, HONG KONG INTERNATIONAL AIRPORT)
June 14, 2008, Saturday

FR: We would like to listen to the testimony of one of the sisters of Len Lumanog, one of the Abadilla 5 who has spent the last 12 years of his life in jail. Len and his other companions have been accused of the murder of Colonel Rolando Abadilla on June 13, 1996. Yesterday was June 13, the 12th anniversary of the murder of Col. Rolando Abadilla.

Loreen: How do I start? How did I come to know...

One morning, something like, I don't know whether it is the 15th or the 16th of June 1996, my mom called me and said my brother is missing. It was about 5: 30 a.m. And of course I do not know the whereabouts of my brother since he got married or since I got married... I went to a psychic priest. Before he celebrates mass, I went to his chapel and said, "Father my brother is missing. And he aske about his birthday and his name. I gave the birthday and name of Len and he said, his hands scanning the paper, he said he's just around. He's among friends. But why is the Abadilla name appearing on the horizon when he didn't kill him? So my brother was missing for four days, I think. It was the psychic priest who led me to

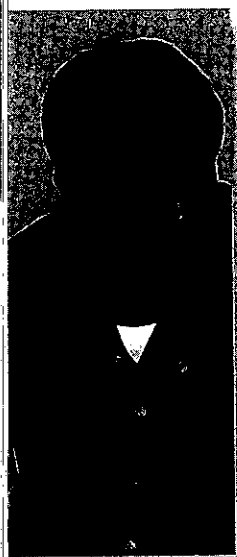

how they were exposed. So on the third night we still could not find him, again I called Father. Father, tell me. I was in the corner of Regalado and Consul streets at 11: 30 at night with my uncle we were going around looking for him. That was June, three, four days after... something like that... can't remember but it was the third night they were missing and I just got very tired looking, because I was driving. And then, at the corner of the street we stopped. This is not possible, somebody must tell me where he is.

Again I called Father and asked, "Is he still alive?" And he said, "Yes, he is still alive and Father said, 'but if you don't find him tonight, if you don't do something, you won't see him, not even his bones. So he said, "there is someone close to where you are now. Someone you know very well who can help you. That person will lead you to where he is. Anyway we were talking, my uncle and I and he said, "Ah, Cesar Bello, a good friend of my dad and a good friend of my brother. We went there at 12 midnight. And he accomodated us and we told him the story that my brother was missing. So he wrote a letter to General Sarmiento to say, "Dear friend..." No... no.... The first letter said, "I am looking for a friend his name is Lenido Lumanog and this letter is carried to you by the relatives. Please accommodate.

So we went to Camp Crame, 12:30 a.m., the next day and we found some people there at the office of General Sarmiento who obviously has radioed General Sarmiento about it because the next day the newspapers said, "We will be exposing the Abadilla suspects in the killing of Abadilla and we feared they were... my brother and his friends were... so that night again... Cesar Bello wrote another letter to General Sarmiento after the newspaper article and said that... I believe... the letter said, "I believe you have in your custody my friend Lenido Lumanog.

And the next day, they announced that at Camp Crame, they will be exposing the Abadilla suspects. For some reason about ten families were looking for their husbands, ten wives. Well they didn't know each other except that it was so obvious. Why are ten men missing or fifteen men missing? Why are the wives

Lenido Lumanog

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

out there and so... Channel 2 was there. All the channels were there and yes at Camp Crame at noon they were there exposed. When they sent them out of the curtain... there was a curtain in the auditorium, the whole auditorium ran wild because they were all beaten up. Their clothes were not...

FR: Fifteen men.

Loreen: Fifteen men, they were exposed. They had to keep them back. They had to hide them back behind the curtains because the crowd went wild. And my mom lost consciousness and we were on the newspapers and everyone was shouting. They reacted because they were all beaten up. My brother had a big cut across his forehead. Obviously it was ah, something that...

FR: A stick...

Loreen: And for about three days, these men were disoriented. My brother did not even recognize my mom even on the third day. So it was out in the papers. There was nothing we can do. They were sent to Camp Crame. And we were not allowed to visit them until after a week. And so the case went on. When the men were sent to Crame each of them confessed they were tortured to admit to something. And out of the fifteen, I think four or five knew each other. And they were questioned by the media on the details of the torture... And it is like a twelve year old case and that's it.

But, about the killers... I think prior to the arrest, the abductions I should say. There was no warrant. The Alex Boncayao Brigade sent out a newspaper article. They faxed an article to all the stations saying that we killed Abadilla. The ABB said, "We killed him." But that was five days after. Normally they do it on the day the target is killed. This time it took them five days. And of course the media sent it out and police didn't want to believe it for some reason they ignored the whole confession. So I can't remember but I think they were sent to Muntinglupa after several hearings. Actually there were offers for my brother to escape. They told him, "just go... we'll cover you." And my

brother had a chance, but he never did. He probably had a thousand chances. But he never did that, because he knew he never did it. He is not an angel. He is a man. But he did not kill Rolando Abadilla.

So the first lawyer was a neighbor, a family friend. And the next, is the current lawyer, Atty. Soliman Santos. There is a lot about this issue but I like to concentrate on how the family reacted to it.

We really had no idea what was going on. We did not have any idea what it was all about. And many of the siblings just went out of sight... for months. And... simply because we don't understand. Most of us were married. We had our own lives and we didn't know what was going on with the other. Especially me, I have been out of the family circle for a long time. I got married first. I was just surprised. I don't know his (*Len's*) business. I don't know what he was doing. I just knew that he was lost. And then as usual we... many of the siblings just went out of sight. I went on supporting my mom because she was really hurt. Everyone was hurt. And I just had to stand by her. I mean if she wants to go, if she wants to go to prison, I had to be with her. She doesn't know how to drive and she has to have someone with her. And we had to tell Len, by being with him all the time, we had to make him feel that he has us. He still has us, he can still see us and we try to make him feel better all the time. But I think there is nothing that will really make them feel better until they're out. Honestly, because through the years, you go make him feel happy; bring some food, it all goes back to the first day. So I think there is no getting over it.

And as for the family, it is a nightmare. Imagine everyone of us uprooting the whole family, and we are very nationalistic people. We mostly come from UP and we love to stay. But because of this we had to go because we are not in the political arena and this happened to us

So the case went on and on and the story of making Len feel better all the time; of course my dad died. My dad had to go to Australia to understand what it is. Is it related to him? Was it

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

political? Well we don't know. And the rest of the family had to go to Australia in spite of the fact that we want to keep coming back. We love the Philippines, honestly. And financially, it was a big strain. We sold all our properties. Nothing was left and my dad..

We left behind a good life. We worked hard to make it right all the time we were born. We tried to follow all the rules. We stopped at the red light and go on the green. And suddenly this thing happened.

As of today what I can say, we just go on doing what we can do and hope for the best. The sentence was confirmed. I don't know whether it is the beginning or the end? I don't know we each have a life to live. We have families of our own. And Len is there separated from most of us. Do you know that he doesn't even eat food from restaurants or food anybody else cooks. He only eats my mom's cooking. He only eats the food my mom cooks. He's very very selective. He is very very clean. And for someone so clean and so selective and so spoiled to go into jail. Well God has his reasons, I am sure.

Financially, the family has not recovered. None of us has recovered. Me, my mom, my sisters and we have kids to raise and to put through school. And my mom is very very sick.

My brother... it's the other way around now. He's the one who's trying to make us feel good. Whenever we see him, he just shows us how, he makes us feel that he's so happy to see us and short of begging... beginning for us to visit him every now and then. Whenever we are in the Philippines we make sure that we see him. That should happen probably once a year. And we can only hope that this people will be freed. We are not wanting that the real killers will be punished because God does not punish. God just forgives. We just want them free. We don't want to find who did it. Probably they are no longer here anymore. We don't know them. Even if the ABB admitted to that we don't know

who they are. We have no associations with them.

We are grateful for Amnesty International going behind us; United Nations and Fr. Robert. I am still surprised.

Very honestly, when I saw that newspaper. My God, what can I say. My God, what is behind this priest. God must have reasons.

And I just want to say that I love my brother more than ever. I probably hated him when we were young because he was the first born. He was so rude. He was so clean. You know, we were enemies. Siblings are enemies, but when this happened to him, I just told him that whatever he did to me, he was a big brother. The first time that he was able to recognize me...I think that was the third day. I said, "Len whatever you did to me in the past, bad things you did to me and the things that you would do to me in the future, I have forgiven you. I know you are not a very quiet person. You are not such an ideal son. And probably you have had fights more than you can handle. And I just told him that all the fights that he had gone through from the day he was born to the present, he got it in four days, and I think he was just lucky. And I told him because you are there, the family will be better. He is the sacrificial lamb. I told him that since you are here, your kids will be alright. We will be alright. Mom will be alright. And I guess he has accepted the fact and the good thing, he keeps discussing...everytime I meet him...how innocent he is. And I told him, it doesn't go to the walls. It's out in the open. It's echoed all over. Whenever you speak. Whenever you say, "I didn't kill him." It doesn't go to deaf ears. Look at Fr. Robert Reyes. I pray he won't get deaf.

I guess we can say that there is no such thing as a mistake. We have watched the movie, "Evening." I love it. There is no such thing as a mistake and life is a journey. And therefore, we learn every minute, that these things happen. Everybody learns from these: the politicians involved; the family of Col. Abadilla; the

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

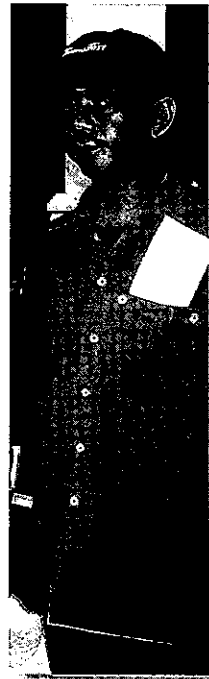
family of Len; the family of the other five...the rest of the five. I guess with the length of the...duration of this case...it's twelve years? In the end it tells everybody something. Everybody learns from it. Everybody is molded into someone better. I am sure and I can tell Len is much much better than he was before. There are many things I have confirmed. I just hope that this sacrifice, this journey doesn't get wasted by all parties being vigilant about this. We still hope that they will be freed. We still hope that we can still..that we know what to do...to be able to get this freedom...for them.

These families have lost what they have...many of them...of the five...They have lost their wives. They have lost their parents. They got tired. The parents just got broke...no money even to visit their children. In that process these men are molded into better people. And we know that in God's time they will be out in the open to witness to this journey. And to tell the world that, I hope they tell the world that...the past twelve years have been a journey and God has been good to them because they are still alive; they are healthy; they are hurt yes; they are lost, yes; they don't know who they are anymore but they are alive and they can talk..they can live to tell.

Lenido
Lumanog

FR: What then remains to be done?

Loreen: Since they are all still inside and still accused, everyone involved should do something to right a wrong, if I must say. And I hope that the family of Col. Abadilla will exert their effort to really reach out to these people inasmuch as they are not the killers. So the family of Col. Abadilla wherever they are should work with the people who have been vigilantant about this case: Fr. Robert Reyes; Atty. Soliman Santos; the families of the Abadilla 5. It is about time that they should make a dialogue..and discuss the truth for a start and...I am not a lawyer. I am just an ordinary person that..I mean from my point of view, I think it should be done, otherwise we take this to our graves. We die without forgiving each other and believing in something that is not right. So, it's about time. Otherwise, time will pass us by..

Interview

.....

Sa Bahay ni Malou...

FR: Nasa bahay kami ni Malou Lumanog dito sa Fairview. Natitipon dito ang tatlong pamilya: ang pamilya Lumanog; pamilya de Jesus at pamilya Santos. AT ngayon po ang petsa ay ika 6 ng Enero 2009. Pakikinggan natin ang pagbabahagi ng bawat pamilya hinggil sa buhay ng mga nahuli; pinagbintangan; tinortyur; kinumbik; hinatulan ng bitay at ngayon ay labing tatlong taon nang nagtitiis sa kulungan. Kumusta ang buhay nila? Anong klaseng tao sila? Anong takbo ng pamilya nila noong bago pa sila nahuli, at depende sa tagal ng pagsasama ng mga magasawa noong panahong iyon, ikukuwento din ang buhay nilang magasawa; at ikukuwento din ng mga nanay, tatay kung anong klaseng mga anak sila; anong klaseng pamamahay at kapaligirang kinalakhan nila, para makilala natin ang limang lalaking sina: Len Lumanog; Augusto Santos; Cesar Fortuna; Joel de Jesus at Ramses de Jesus.

Lolita San Felipe:

Ako po si Gng. Lolita San Felipe. Apo ko po yong isa sa Abadilla 5. Ang edad ko po'y 66. Apo ko po si Augusto Santos. Bata pa po si Augusto..nagaano lang sa basketball yon. Matinong bata po yon. Mabait ho kasi masunurin yon e. Pag may trabaho siya sa construction bale binibigyan niya ako kita niya. Hahatiin niya pati sa akin, pangkabuhayan po namin dahil yon po pinagkukunan namin.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

FR: Nasaan pala ang mga magulang ni Augusto?

Lolita: Wala na pong mga magulang yon. Maliit pa lang na bata wala nang umasikasong magulang kundi ako na lang po.

FR: Sino po ang mga magulang ni Ogie?

Lolita: Si Charito Galang po. Anak ko. Yung asawa niya'y namatay na, yung tatay ni Augusto.

FR: Buhay pa ba ang tatay niya nang ipanganak siya?

Lolita: Opo, buhay pa.

FR: Kelan po namatay ang tatay ni Ogie?

Lolita: Noon pong mga limang taon na po, Noong namatay ang tatay niya, iniwanan sa akin ng nanay si Ogie.

FR: Ilang taong inalagaan ng kanyang nanay si Ogie?

Lolita: Mga kuwan din po... mula nang mamatay po siya... tatlong taon pa, tapos binilin na sa akin dahil maghahanap buhay po/

FR: Ano pong ginawa ng nanay ni Ogie?

Lolita: Nagtrabaho po nang kuwan sa Singapore.

FR: Nang ano po? Domestic Helper?

Lolita: Opo, Domestic Helper.

FR: Hanggang ngayon po ay domestic helper pa din?

Lolita: Opo. Hanggang ngayon po.

FR: May asawa na bang iba?

Lolita: Hindi ko na nabalitaan. Kasi minsan minsan na lang tumatawag. Nangungumusta ganoon ho.

- FR: E yung nanay ni Ogie, ano po ba ang ngalan niya... hindi na ba siya kinokontak o dinadalaw si Ogie?
- Lolita: Charito Galang po. Hindi na po.
- FR: Sino po ang kinilalang nanay ni Ogie?
- Lolita: Ako po. Ako na ang nagalaga.
- FR: Ilang taon na po ninyo inaalagan si Ogie?
- Lolita: Mula noong walong taon siya. Ako na po ang nagpalaki hanggang sa itong makulong na po siya.
- FR: Kaya kayo at ang mister ninyo ang kinilala niyang nanay at tatay. Wala na ba po kayong inaalagaan?
- Lolita: Meron pa po yung ibang mga apo ko. Anak ng mga pinsan ni Ogie. Wala din pong mga magulang yon.
- FR: Ano po ang ginagawa ni Ogie noong mga panahong iyon? Siya ba'y nagaaral, nagtrabaho?
- Lolita: Nagaral po siya hanggang first year high school. Dahil wala na po akong pangtustos.
- FR: Saan po siya nagaral?
- Lolita: Dito po sa Fairview. Hindi na po siya nakatungtong ng Second Year high school dahil mahirap lang kami. Wala na akong ipangpapa-aral.
- Fr: Ano po ang trabaho ninyo lola?
- Lolita: Wala po. Binibigyan-bigyan lang ako ng mga anak ko din.
- FR: Si tatay po anong trabaho?
- Lolita: Doon po sa kamag-anak niya nagtrabaho po siya. Inuutos-utusan ganoon. Pero binibigyan din siya ng kabuhayan.
- FR: Pero sa kabila ng hirap ninyo, kayo na po talaga ang nagpalaki kay Ogie.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Lolita: Opo, talagang ginapang ko din. Mabuti naman ang ugali niyan. Mabait po.

FR: Ano po ang mga hilig gawin ni Ogie. May mga barkada ba siya? Kung sila'y namamasyal...

Lolita: Wala ho. Ala hong barkada yan. Nagbabasketbol lang ho yon. Player ho ng basketbol sa may amin ho.

FR: Araw araw basketbol?

Lolita: Hindi po araw-araw dahil nagtrabaho siya sa construction.

FR: Ilang taon po siyang nagtrabaho sa construction?

Lolita: Matagal-tagal din po, mga limang taon.

FR: Ilang taon po siyang nagsimulang mag-construction? Siguro disi-sais, disi-siyete...?

Lolita: Opo, bata pa ho. Mga disi-siyete.

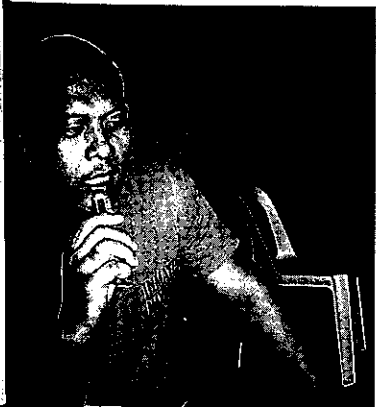
Malou: Kasi Father ang alam ko nga noong madamput nga yan, nineteen pa lang siya.

FR: Maraming salamat po lola.

Rufina Valdez de Jesus

Rufina: Ako po si Rufina Valdez de Jesus nanay ni Joel. Si Joel po pinalaki ko nang sa magandang pamamaraan, kahit na po kami'y naghihirap, disiplinado po yan sa amin. Kaya po yan, mahal na mahal ng mga kapatid at kami na mga magulang. Siya po isang batang napakabuti. Ako po'y mananahe lamang

pero... siya po ang kumakaon sa amin... para lang meron kaming pangsaing, pangbuhay ko sa mga anak ko. Kami po isang mahirap lamang... (*umiiyak*)...Yung anak ko po... maagang nagasawa yan. Pero disiplinado po din namin yan sa pagaasawa niya. Sa pamilya niya, magaling po. Kahit bata pa siya, alam

na po niya magpamilya. Kasi po itinuturo ko sa kanya ang kabutihan kung papaano ang magpamilya. Ang anak ko pong si Rosalinda. Siya pong parang naka-ahon sa kapatid niyang lalaki, ibinili po ng tricycle. Yon po ang pinang-hanapbuhay niya..sa pamilya niya. Doon siya nahuli. Nahuli po siya. At saka po siya...noong maliit po siya, ang hanap buhay po niya na tumutulong siya sa akin sa paghahanapbuhay. Nagtitinda po siya ng pandisal. Siya po ay sampung taon lamang po, marunong na siyang maghanapbuhay.

FR: Yun pong kapatid niya?

Rufina: Yun pong kapatid ni Joel, bale lima pong babae, isa po siyang lalaki. Anim po silang magkapatid. Napaka-bait pong bata. Wala po akong masabi kahit po ipagtanong niyo po dito sa Fairview at tricycle driver po siya. Wala pong makapagsasabing tarantado ang anak ko. Puro ang sagot nila, "mabait na bata yan." Kaya po, ang sakit sa dibdib ko ang nangyari sa anak ko.

FR: Meron ba siyang barkada?

Rufina: Wala po siyang barkada. Ang barkada po niya, mga pininsan niyang mga binata.

FR: Ano pong ginagawa nila pagsila'y magkasama?

Rufina: Nagbabasketbol po sila. Kahit hanggang ngayon, basketbol lang ho ang bisyo niya. Wala pong bisyong, maginom...

FR: Kilala ba po niya si Ogie... si Ogie, mahilig din sa Basketbol.

Rufina: Hindi po. Nagkakilala lang po sila ni Ogie nang sila'y mahuli na.

FR: Si Len, kilala ba ho niya si Len?

Rufina: Hindi din po niya kilala, pero alam niya ang pangalan.

Malou: Tumakbo kasing konsehal si Len dati.

FR: E si Cesar Fortuna kilala ba po niya?

Rufina: Hindi din po niya kilala. Wala siyang kilala po doon. Nakikilala lang po niya yung si Rameses dahil kalapit namin. Kaya po niya nakilala, dahil sumasakay sa tricycle. Pasahero niya kaya ganoon po. Kayo ho yang si Joel, wala akong masabing gumawa ng katarantaduhan. Dahil ako po talagang nakatutok sa batang iyan. At lahat ng bagay na kabutihan sa pamilya niya, naka-suporta kaming mag-asawa. Kaya ako ngayon ay parang napakasakit ng ginawa nila sa anak ko. Na inosente, tapos isinali nila diyan sa pagpatay. Yun lang nga hong humawak ng baril ang anak ko, takot na takot, tapos siya pang pinagbintangang may hawak ng baril...

Cherielyn de Jesus

Che: Ako po si Cherielyn de Jesus. Asawa ako ni Joel de Jesus. Kinasal kami 1992. Mula nang magsama kami tumulong po sa amin ang kapatid ni Joel kasi nakaka-angat nang kaunti. Dahil iisang lalaki, siya pong sumusuporta dahil ang tatay ni Joel construction, ang nanay niya mananahe. Tapos binili niya ng panghanap-buhay si Joel. Tapos nagtayo ang tatay niya ng maliit naming barong-barong para kami magkaroon ng bukod na bahay. Nagsarili na ho kami. Tapos. Siya po ay nagbabiyah. Ako naman nagaalaga sa anak ko. Minsan po kapag nakakapos, naglalabada ako, para maitutulong ko din... minsan kulang sa gatas, pambili ng gatas kaya nagtutulongan kaming mag-asawa. Yan lang po ang pinaka-ano niya, tricycle. Yan ang pinak-hanapbuhay niya. Tapos e na man po. Lahat ng kita niya bigay niya sa akin. Alam din niyang yan lang ang inaasahan namin. Ang pinaka-ano niya pong pangpawala ng pagod...yon basketbol. Yon ang pinaka-pagpahinga niya ... (*umiiyak*)...

- FR: Ilang taon na kayong kasal?
- Che: 1992 kami kinasal. Nakulong siya 1996. Apat na taon pa lang kaming nagsasama. Sa apat na taong yon dalawa ang anak namin. Si Daryl de Jesus at Jorelyn de Jesus.
- FR: Noong 1996, ilang taon na po ang mga anak ninyo?
- Che: 1996, ang edad ng panganay ko tatlong taon. Tapos yong pangalawa, dalawang taon.
- FR: Noong magkasama kayo, wala ba siyang nababanggit na may problema siya?
- Che: Wala naman po. Hindi naman po siya yung taong gala. Kasi ang focus niya hanapbuhay... at sa aming pamilya. Tricycle lang po talaga yan. Kung magbabasketbo, diyan lan ho. Dito sa may baranggay, cityhall.
- FR: May kaaway ba siya? May naaalala ka bang kaaway niya? Hindi po, wala po. Umiiwas yan po sa away. Hindi po yan talagang nakikipag-away... wala ho. Hindi yan barumbadong asawa. Talagang pokus niya ang paghahanapbuhay niya.

Marilou Lumanog

Malou: Ako ho si Marilou Lumanog, asawa ni Lenido Lumanog. Fifty three years old na po kami. Pareho. Ang naging buhay namin... ang pinaka-unang-unang pondo naming pinangnegosyo, bigay ni daddy na P 50,000 na loan. Yon po ang itinayo ko ng boutique. Nakita ninyo yon manang yun una kong boutique shop. 1980 nagtayo na kami ng sariling boutique shop. Tapos naging dalawa yon, naging tatlo. Si Len po ang aking taga-pamili ng damit. Kasi may mga suki na kami sa Baclaran at Divisoria. Nang lumaki na ho ang aming negosyo, kumuha siya ng puhunan niya para maging bookies. Naging bookies kami sa Jai-Alai, doon

lumaki ang aming pera. Nagkaroon kami ng bahay sa Tandang Sora, sa Sabarte, Novaliches. Yon po ang pinaka-malaki naming bahay. 8 Bedrooms at saka may basement. Doon po siya taon-taon nagiging santa Klaus sa mga batang mahihirap... (*umiiyak*)...

Lucky

FR: Si Lucky muna po, dahil masyadong naaalala ni Malou yung mga masasayang nakaraan. Mas masakit balikan, di ba pag maraming magagandang ala-ala. Ito si Lucky, noong makilala ko ito, batang-bata, maganda at may laman pa... ngayon, parang may sakit... (*Tawanan*).

Lucky: Ako si Lucky Lumanog, anak ako ni Lenido Lumanog. 25 years old. Mga 12 years kong nakasama ang papa ko noong nasa labas pa po siya. Ang mga naalala ko po, siyempre. Unang-una napaka-good provider po ng papa ko. Kasi sobrang busy na po ng mommy ko, siyempre marami silang businesses noong time na yon, talagang he made it a point na magkakasama kami lagi. Once a week pupunta kami sa Church... ganyan..

Malou: Sto. Domingo Church.

Lucky: Laging pinapasyal niya kami. Kahit magoopen na ang school, tamad po yan mag-mall pero. Dahil gusto niyang laging magkakasama ang family... so... (*umiiyak*)... Sumasama yan sa amin, pagbumibili kami ng damit namin, mga school supplies... (*umiiyak*)... minsan po maski na puro babae ang anak niya, siya po nagsusuklay sa amin... (*umiiyak*)... Ganyan siyang nagaayos sa amin, kaya alagang-alaga po niya kami. Yan ang papa ko. Tapos ang gusto niyang lagi ay lagi kaming masaya. Basta't magkakasama. Kahit na may problema... brownout... ganoon kasimple, ayaw niyang malulungkot kami. Gagawin niya, sa isang kotse niya, bubuksan niya ang aircon, magkakantahan kami, hanggang makatulog kaming lahat... (*umiiyak*)... ganyan po. Tapos, every Christmas, kasi nga talagang matulungin siya... muka lang siyang bad boy kasi yung itsura niya parang bad boy. Ganyan ang tingin sa kanya, kasi kung maglakad po siya,

kasi may security agency kami, kaya tingin ng iba, matapang siya ganyan... Pero sa totoo lang po, talagang matulungin siya sa mga mahihirap po ayong time na pag Christmas, lagi kong naaalala sobra pong haba ng pila sa harapan ng bahay namin kasi lahat puedeng pumunt maski na sino. Kasi namimigay siya ng gifts maski na sa mga bata, pati na sa mga matatanda, ganyan pera, ganoon po talaga ang naaalala namin, kaya sobrang saya, lagi, lalo na noong magkakasama kami. Hindi ko na masyadong maalala, basta noong time na yon siyempre kung marami... marami silang ginagawa... May trucking po din kami.

Malou: Meron kaming pagawaan ng hollowblocks. Meron kaming security agency. Sabay sabay po yon. Ako naman ang hawak ko po tatlong tindahan.

Lucky: Pinagawa pa niya akong sariling parlor...

Malou: Ang truck po niya panay Lucky... Kasi nga po pati negosyo namin panay lucky.

Lucky: Tapos malungkot siya pag kunwari po, mga birthdays, ganyan... Kasi alam po niyang maraming time na wala siya sa amin, kunwari once a week lang kami. Kaya yung mga importanteng events ang gustong gusto niya, laging masaya. Lalo na pag-birthday namin, tapos... Ayaw niya kaming lumalabas na mag-isa. Bawal tumawid... dapat laging may kasamang maid na kasunod. Yung maliliit na bagay, lahat yun ang inaalala niya.

Malou: Bawal magpaligaw.

Lucky: Kaya nga yung panganay namin, siyempre po may kapatid akong nag-asawa si Ate Lou, pag daw nag-asawa daw yun, malungkot daw siya. Siyempre iiyak siya, pero pag si ate Lei, yun daw talagang hahagulgol na daw siya. Pag may isa pang nagasawa, magpapagulong-gulong na daw siya. Kaya sana daw po, wala na lang magasawa.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

FR: Kaya sino lang ang may-asawa.

Malou: Yon lang si Lei.

FR: Kaya tatandang dalaga itong si Lucky...

...(Tawanan)....

Malou: Noong nasa Constellation pa po kami, diyan sa may Zabarte, yung bahay naming malaki. Ang tawag doon ng mga tao "white house," na nabili po namin yon sa GSIS. Kasi si dad Lumanog, manager sa GSIS. Dahil nga nag-bookies nga kami, lumaki ang pera namin. Yon po, magmula doon po sa aming perang yon, nag-loan din po kami ng ibang mga negosyo. Yon nga po, wholesale at retail ng mga bigas; feeds; lahat po ng pagkain. Tapos nagtayo po kami ng aming ihawan at kainan, diyan nga po lahat sa Fairview. Tapos nagtayo din po kami ng sarili naming patahian at karinderya dito po sa tapat mismo ng FEU. Tatlo po ang hawak ni Len: hollowblockan; Security Agency at saka yung ihaw-ihaw. Pero mga kapatid ko din ang nagtrabaho sa kanya. Ayaw niyang ibang tao. Gusto nga niya walang ibang may hawak ng pera., siya lang at ako. Doon naman sa tatlo ako ang nahawa — yung patahian, yung bigasan at saka yung karinderya. Ang ginawa pa ho niya, yung sa bahay namin sa harap ng FEU ginawa niyang mga stall-stall na pinuupahan din niya. Yung Andok, sa kanya umuupa... mga ganoon ho. Yon pong pinag-inggitan sa kanya noong magkaroon na siya ng Security Agency. Lumaki ho yon. Hinawakan niya yung SM, mga schools. Kahit sa mga school ng mga anak niya, sa kanya pa rin ang mga guard para hindi makalabas pasok ang anak niya na walang nagbabantay. Ganoon ang ginagawa niya. Doon po siya kinainggitan. Dumami na ang kanyang sasakyan. Dumami ang pera niya. Maayos ang buhay namin. Pero talagang mahilig siyang tumulong. Meron ngang nakita yang matandang nagbebenta ng posporo at sigarilyo, tapos sa awa niya sa matanda binili niya ang lahat... yung mga paninda... wala naman siyang ginawa... dun pinamimigay sa mga guard niya.

FR: Hindi po siya nagsisigarilyo?

Malou: Hindi po siya nagsisigarilyo. Pero nainom.

Lucky: Pero apat na bote lasing na.

FR: Kayo naman tita Lolit, nasaan po si Ogie noong June 13, 1996?

Lolit

Lolit: Umalis po nang maaga si Augusto Santos at nagpunta ng Ospital, sumakay sila ng bus. E di ngayon po, lalabas po ang kapatid, bagong panganak po yon. Kaya po siya naroroon sa Fabella. Si Dorothy po, kung tawagin naming Padying ang manganganak. Yun po ang kapatid niya. Sinamahan po yung bayaw niya ilabas po yon anak niya nasa Fabella po, Ospital ng Fabella. Pagtapos po noong gabi na po, may nabasa po kami na Abadilla, may na-pabliish sa TV. May pinatay daw po na Abadilla, sabi po namin e sino kaya itong Abadilla na ito na pinatay? Pero wala pa po sila Ogie kasi, nandoon pa po sa Ospital e hapon po yon e. Pagkatapos po, yon na nga po, may nabalitaan po kami na pinagkukuhang mga tao. Pagkatapos, petsa 26 ng nangyari ang kaguluhan sa amin. Kasi po nauna na po yung mga iba, tapos noong gabing kinuha si Augusto Santos e 26 na po noon. Ang unang-una pong nangyari noon ay dumating ang presidente namin sa bayan namin, dito sa baryo namin dito sa Fairview.

Lolita
San Felipe

Parang residente ng asosayon. Pagkatapos po, tinatanong si Augusto Santos. E di ngayon ang sabi ko, "wala." Kasi po nalaman ko pong nagkakahulihan baka pati apo ko madamay. Ay di ngayon, bigla pong may nagtulak ng pinto, nakita kong nagpasukan maraming pulis. May malalaking pulis, May maliliit. Natakot po ako. Ninerbyos ako noon. E di ngayon, pati boses ko parang hindi na po ako makapagsalita. A yon pong nagtagong apo ko, nasa banyo, pinasok po noong isang pulis nakita kong may tag name Gadia, Captain Gadia. Nakikita ko lang po yon, pero ang boses ko po hindi makapagsalita parang wala na akong boses. Ay sisigaw ako, hindi ako makasigaw. Tapos nakita kong parang pinukpok siya dito sa ulo noong lumabas. Pagkatapos po binayo ng armalite. Tapos po kinalagkad palabas. Ay hindi po ako makapagsalita. Ang mga kasama ko pong mga bata ang kasama ko e... nagsisigawan po. Pagkatapos po, habang nasa daan, kinakaladkad si Ogie at saka tinatadyakan, tinutulak kasi ayaw pong sumama. Wala po siyang ginagawang kung ano man e. Hindi na po alam. Yon po hanggang sa, hinanap ko na po dahil sa wala na sila. Lumabas po ako. Naghanap po ako ng makakasama kong medyo malaki-laki at hinanap ko po si Augusto. Ngayon nang maanuhan ko... kung saan saan po ako tinuro. Nagpunta ako kung saan-saang prisinto. Wala po akong makita, hanggang sa may nagturo. Sabi sa Camp Karingal. Nagpunta ako ng Camp Karingal, wala akong nakita. Tapos di nagsisigaw ako dito. Sabi po nila, pabalik-balik ako. Tinuturo nila na doon. E wala ding po. Narinig ko ang boses ng apo ko. Sabi niya, "Lola nandito ako." Nakita ko po si Augusto Santos. Sabi ko, "Nandiyan ka pala, kanina pa ako naririto. Bakit hindi nila sinasabi na ikaw ay naririto. Ayun pala po dalawa ang notebook nila, isang nakalitaw at isang nakatago. Tapos sabi niya ho, inaano daw siya sa pagpatay kay Abadilla. Pinaaamin daw po siya. Hanggang sa pinupukpok po siya; binubugbog. "Pero anong aaminin ko," sabi niya. "Wala naman akong ginagawa. Hindi ko ginawa yon. Hindi ko kilala yon." Ganun po. Tapos sinabi ko, "teka lang maghahanap ako ng maglalabas sa iyo." Kaya nagpunta ako sa Human Rights hanggang doon ho, sinabi nila na pupuntahan nila ang apo ko. Ganun po... (*umiiyak*)...

FR: Salamat po lola... (*paused for a while to let her catch her breath*).

Lolit: Marami po silang kinuha. Yun nga pong apo ko, huli nga po yan. 26 na po. Pero noong 19 hanggang sa... gabi gabi po may kinukuhang tao. Opo doon sa may Fairview. Ewan ko na kung ano ang mga pangalan nila, pero kasama diyan yung manugang kong si Lorenzo de los Santos. Manugang ko po yon. Hinuli din po yon. Kaya natakot po ako dahil yong nangyari pong iyon. Kaya ayaw ko sanang e ano yung apo ko dahil bata po siya. Bata pa po. Noong kunin nila 20 anyos lang e. E paano kong hindi pag-ano, sabi ko, tabi ka muna, kako noon. Kaya lang nawalan na ako ng boses sa takot. Biru mo namang nagpasukan yung maraming pulis, o tinulak yung pinto namin. Kakatakot talaga. Makita mong hile-hilera so mga dalawang pung pulis, nakabantay po sa amin doon, sa labas, e nagiiigib sila noon e yung apo ko, nagiiigib sila ng tubig. Kasi madaling araw na ang dating ng tubig. E sabi ko, "naku, Diyos ko, ano ba yan." Parang kilala ko pa yung pumasok, yung Gadia. Yung kilala ko po yon, kasi doon ako sa manugang ko, nakikita ko na yon. Mga kaibigan niya ho yon. Yung Captain Gadia, kaya kilala ko yung plate tag niya dito... Kakausapin ko sana, kaya lang wala na akong boses. E noong mahimasmasan na ako, saka lang akong nagtatakbong palabas. Hinanap ko na, e ang dilim-dilim pa. E naghanap akong matatawag na kasama ko kasi madilim, e yung nga meron akong nakitang kilala kong binatilyo, sinama ko para mag-hanap. Naku kung saan-saan akong tinuro. Sa Lagro nagpunta ako. Dito sa Fairview sa presinto, nagpunta ako. Kung saan-saan ako tinuro.

FR: Ilang araw na kayong naghahanap.

Lolit: Magdamag na yon.

Rufina

Pining: Yung pong anak kong si Joel, noong pinatay si Abadilla, naghahatid po ng anak kong bunso sa school noong time na yon. Kasi po, may tricycle po siya. Siya po ang tagapaghatid ng kanyang kapatid na bunso. Bali po ang kapatid niyang bunso

Rufina de Jesus

ay pitong taon lang noon. Kaya pirming hinahatid siya. Ngayon po yung kanyang inihahatid 23 years old na. Kaya noong pong time na dinampot si Joel ay ako po ay nasa amin. Hindi ko po alamna siya ay nandoon sa may malapit po sa aking ama. Nag-gagawa na po siya ng kanyang motor, kanyang tricycle, kasi po pumutok yung gulong ng kanyang motor. Kaya nong bandang ala-una ng tanghali. Ako po'y umahon sa bandang taas, sa tatay ko, pumunta po ako. Ang sabi po ng tabing bahay. Dinampot daw po sa Tabong, si Joel. Ngayon po, di sinundan ko po agad

yung..At ang sabi nila, kaaalis lamang. Ngayon, yung pong aking manugang na may tricycle din, sinundan namin wala na. Ang sabi nila, maroon ang kanilang sinakyan. May nakakita na tao ang sabi, "sila ay sinalya doon sa ano... van na kulay gray. Tapos po ang sabi noong anak ko pinukpok sa lulod ng panggawa ng motor. E yon ho. Pagtapos yung isang nag-gagawa ng jeep inupan nila doon sa unahan. Nakaupo yung mga pulis doon sa tao, hindi makahinga-hinga at nilagyan nila ang bibig nila ng plastik yung tape sa...

Malou: Packing tape.

Pining: ayun, packing tape... sa bunganga para hindi sila magingay. Ngayon po hinanap namin si Joel nang halos wala nang oras, kahit po gabi ay hinahanap po din namin. Wala po kaming makitaan hanggang maging limang araw. Ngayon ho, may nagsabi po sa akin, kahit ako solo-solo. Naglalakad ho ako, hinahanap ko ho ang anak ko. Tanong ako nang tanong. Ngayon may nakapagsabi sa akin, naandon daw sa ano sa Crame..doon daw sa Bulwagan at dun daw puntahan. At ipre-present daw sila. Doon po akong halos hinimatay. Dahil bakit nandoon ang anak ko. Ngayon po nakita ko po ang anak ko. Kaya po ako napasigaw kasi po... (*umiiyak*)... may ano ho ng bigti ho ng plastik yung leeg. Itim na itim ho ang leeg... (*umiiyak*)... na ang sabi nga

ng anak ko, binigti siya. Tapos inuuntog siya sa ano, pinaaamin siyang mabuti... sabi ho ng anak ko,"Wala akong dapat aminin. Ano nga ba ika ang aaminin ko. Wala akong alam. Ang sagot ng mga pulis, "Aminin mo na." "Sino ho ba ang aaminin ko?" "Aminin mo na pinatay ninyo si Abadilla." "Hindi ko ho kilala yon." Kaya lang ho nakilala kong si Abadilla, sinampal siya noong anak ni Abadilla na si Jun Jun Abadilla. ... (*umiiyak*)... Kaya ang sakit po ng aking kalooban dahil hindi ko man sinaktan ang anak ko. Nandiyan pong hindi aamin yung anak ko. Ang tagal ho niyang... halos minuto na lang ho at siya'y mamamatay na. Siya daw ho ay binodiyak siya, baril ho sa sismura. Kaya doon ko marahin nararamdaman na nawalan siya pihado ng malay... (*umiiyak*)... Napaka-sakit po ng ginawa nila sa anak ko na wala namang silang kasalanana. Tapos ho ngayon. Noong bandang huli sinabi po sa akin ng pulis na umamin daw na umamin ako

na hinihingan daw ng pulis... inoperan daw ako ng pulis... na ... (*umiiyak*)... ang sabi po sa akin, na si Joel daw ho ay pumayag na maging witness na sila ang pumatay at siya daw po ay ilalabas. Sabi ko ho sa kanila, hindi ako papayag dahil hindi pong puedeng mag-witness na sila ang pumatay. Ang sagot ng anak ko. Hindi ko ika, wag kayong papayag dahil hindi ho ako pumayag. Wag kayong maniwala. Kaya ang sagot ko sa pulis: "Kahit po kami ay naghihidhid sa asin, hindi ako papayag na ang anak ko maging witness para na ituturo silang nahuli na ... (*umiiyak*)... sila ang pumatay e. Kaya sabi ng anak ko, "kung ako lang ika ang magtuturo lang ay para ding ika siya ang pumatay doon sa lima. ... (*umiiyak*)... Ngayon po pirmi na siyang inilalabas. Ngayong takot na takot ang anak ko. Pati ho ako, halos ako ay siguro kaunting oras na parang ako'y na-loka. Sa totoo lang sa awa ko sa anak ko... pinaaamin ako ng pulis na pumayag na ako. at ako'y inoperan ng pulis na ang sabi sa akin, ang anak ko raw ay magwitness lamang, ang anak niya ay papag-aralin sa private... (*umiiyak*)... tapos bibigyan ako ng "House and Lot." ... (*umiiyak*)... Kaya sabi ko sa kanila, hindi ko kayang tanggapin yan. Ang sabi niya sa akin, meron daw pagbibigyan

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

siya ng kasamahan nila. Kaya sabi ko sa kanila, sige ho bigay ninyo kung sino man siya, pero ang anak ko po hindi naming kayang tanggapin namin ang inooper ninyo sa akin.

FR: Sino po ang nag-offer?

Pining: Si Rodolfo, yung pulis na si Anthony Rodolfo. Sinaraduhan ho niya ang .kanyang kuwarto. Takot na takot akio baka kung ano ang gawin sa akin. Yun ngang ginawa niya sa anak ko baka gawin din niya sa akin. Awang awa ako sa anak ko. Tulala po ang anak ko, hindi ko makau-kausap. Kinakausap ko, hindi ko makausap. Sabi ko, "Totoy kumain ka." "Ayaw ko ina. Hindi ako kakain." "Bakit anak." Sabi kong ganyan, parang ramdam na ramdam kong bulbog na bulbog ang katawan ng anak ko noong time na yon. Tapos ngayong hinahanap namin, itinaga pa ni Rodolfo. Hindi ho ipinakita sa akin. ...*(umiiyak)*... Kaya sinabi ko kay Rodolfo, "Sir, nasa sa inyo ang anak ko, ilabas ninyo. Hindi sila naimik sa akin. Nagkukuwentuhan lang. Wala ho silang inimik sa akin.

FR: Nasaan na po ang Rodolfo na ito?"

Pining: Nasa Amerika na daw po. Umalis na rito.

FR: Anong kumpletong pangalan niya?

Pining: Rodolfo po, Anthony Rodolfo.

FR: Anong rango niya sa pulis?

Pining: Parang imbestigador ho siya.

Malou: Wala po siyang opisina, baka SPO 1 o 2 pa lamang.

Pining: Kaya ako ngayon, mula nang sila'y makulong, ilang taon na. Labing-tatlong taon na, para ding ako'y nakakulong. dahil ako walang oras, naiiyak na lang ako. Naalala ko ang anak ko... *(umiiyak)*... Napakabait ni Joel. Wala kang masasabi, kahit na ipagtanong mo sa labasan dito sa trisikelan dito, ang mga nakakakilala sa kanya... Kaya maraming taong naawa sa kanya.

Kaya nga yun ang sabi nila kung maaari lang na mag-rali sila ng ano. Kaya lang takot lang nga sila. Hindi sila makapangahas.

FR: Maraming tricycle drayber na kaibigan si Joel.

Pining: Oo hanggang dito sa Center Mall, yung kilala ho si Joel. Alam nila kung ano ang ugali ng batang iyon. Napakabait kahit na halibawa merong may mga sakit na emergency at saka yung anak kung yun takot na takot sa baril... (*umiiyak*)... Ayaw na ayaw humawak. Makatanaw lang siya ng baril, hindi siya naano... kapag yung kakilala niya... wag mo ngang iharap sa akin yan, natatakot ako, yan ang batang yan... pero yon pabatuhan ninyo sa itaas ng ibon, doon niya natatamaan. Kaya nga ho, binabato lamang niya. Kaya bilib ako sa batang iyon napakabait. Isang anak na napaka-bait na kahit yun ay iisang anak kong lalaki, kung tutuusin ano ang batang iyan. Disiplinado ang mga anak ko, kahit na mababae, maski nag-iisang lalaki. Sinabi kong Bong, kailangang alas otso nasa bahay ka na... Tapos na ang pagbibiyaha mo ng motor. Yan nandiyan na. Ako nakahiga na. Hindi pa ako natulog. Pagdating niya, alam niya ang paborito ko... ang balot... naandiyan na... may pasalubong sa amin, bago yan umuwi sa kanila... Aabayan muna kaming mag-asawa, kayat doon ako naiiyak... (*umiiyak*)... Kabait ng anak ko..ginayun nila, sinayang ang buhay. Sinayang nila ang kanilang kinabukasan. Napakasipag pa naman ng anak kong iyan. Sa pamilya hindi yan nagpapabaya. Ako ang nakatutok sa kanila. Kung ano ang problema nilang magasawa ako ang haharap. Ako ang nangangaral sa anak ko. ... (*umiiyak*)... Kaya ho yon ang ano ko sa anak ko. Bakit? ... (*umiiyak*)... ang anak ko at ang magkakasamang ito, sila ang pinagdadampot. May ma-i-present lang sila. Matakpan lang nila ang kanilang kasamaan yung mababait na tao palibhasa ang kanilang... (*umiiyak*)... idinidiin. Hindi nila kaya yung malaking tao ang na harapin... ito lamang maliliit ang kaya nilang patayin, halos ipapatay nilang walang kasalanan. Kaya ho ako... (*umiiyak*)... ang sakit ho sa kalooban ng isang ina, kaisa isa kong anak... disiplinado sa amin yan.... (*umiiyak*)... lalo na ako disiplinado ko ang batang iyan.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

FR: Ikaw naman Che, nasaan si Joel, anong ginagawa niya, at ikaw nasaan ka noong June 13, 1996?

Che: Noong June 13, 5 po ng umaga, umalis na po siya. Kasi magbibiyahe po siya. Kasi po pasukan noon, malakas ang biyahe pag may araw ng pasok, ngayon po pagdating ng mga 8 hanggang mag-aalas diyes ng umaga, nagtataka po ako, hindi na siya bumababa sa paradahan sa may amin. Naano na lang ako bakit wala po siya. Pumunta po ako ng kanto, kasi nagalala ako kung saan. Sabi ng mga kasamahan niyang nagtricycle, "inarkila papunta po sa Novaliches, pagamutan kasi may dinalang pasyenteng dinala kay Amang Frank sa Novaliches. Hanggang alas diyes po siyang umuwi noon. Kaya nang tinanong ko siya, kung saan siya galing, sabi niya, inarkila nga siya ni ano... ni Luz Aban na may kasamang pasyente doon kay amang Frank. Kaya pagdating po nang kakain na kami ng pananghalian, mga alas dose ala una, nanonood siya ng TV habang namamahinga... napanood niya sa TV... habang nanonood siya ng basketbol sa TV, may nababasa siyang: pinaslang sa may Katipunan na Abadilla. Tinanong pa niya sa akin: "Sino yong Abadilla?" Sabi ko, "Aba'y hindi ko alam. Alam mo namang dito lang tayo." Sabi niya, "sino yung Abadilla?" Sabi ko, "Aba'y di ko alam." "Sino ba si Abadilla," yun lang ang itiniatanong niya sa sarili niya. Kaya pag dating ng June 19, yung kapatid niyang grade 6, na ngayon 23 years old na, kapatid niya noon 12 years old, hinatid niya sa school kasi may tricycle kami, nagbibiyahe siya. Pag-dating ng mag-aalas dos, sumabog po yung gulong ng tricycle ang ginawa niya, kinumpune niya. Doon siya sa bandang taas, sa tabi ng bahay ng lolo niya. Doon niya inaayos yung tricycle. Noong pinuntahan ako ng kapatid niyang si Rowena, sinabi niya na si Joel ay dinampot. June 19 yon alas tres ng hapon. E dala-dala ko pa ang bunso kong si Jorelyn na dalawang taon pa lang. Takbo-takbo kami sa taas sa may Ruby Street, kasi doon inaayos ni Joel yung tricycle niya. Ayon sabi ng tricycle driver niyang kasama dinampot daw si Joel ng isang ano meroong sasakyan na mahaba... gray yung ano... at may tatlong lalaking naka-t-shirt na puti. May lumapit sa kanilang van na kulay gray, bumaba po at tinanong pa ni Joel, "Sir parang may hinahanap yata kayo. Sino ho ba ang hinahanap

ninyo?" Hindi alam ni Joel na siya pala ang pinupuntirya ng tatlong lalaking yon. Pinasakay po siya, hinawakan ang batok niya sabay pasok sa van... itinulak papasok ng van. Yun namang dalawang kasama ni Joel, kasi tulala nakatingin dinampot din yung dalawng yon. Alas tres po ng hapon dinapot sila. Yung kasama ni Joel na Arturo Napolitano nagsisigaw sa loob ng van kung bakit daw sila dinampot. Piniringan sila kaagad. Yung bibig nila, nilagyan ng packing tape. Yung hawak hawak na yabeng pinang-ayos ni Joel sa tricycle ipinokpok kay Arturo sa alulod... para manahimik. Si Joel e wala nang imik dahil may paking tape na, meron nang piring ang mata. Kami naman ho, alas kuwatro ng hapon, kapatid niyang si Rosemarie, kung saan-saan kami nagpupunta. Punta kami sa lahat ng prisinto: sa Kamias, doon kami nagtatanong, wala pong pangalan na ganyan. Pumunta kami ng Camp Crame. Pumunta kami ng Caloocan. Lahat po ng prisinto inaalang namin, pero wala daw silang dinadampot na ganoong pangalan. Noong gabi po, inabutan kami. Bumaba kami ng Kamias may nakita kaming Channel 2, si..yung lalaking, Reporter ng Channel 2. Yung pong magkapatid silang lahat na reporter...

FR: Si Tulfo..

Che: Si Erwin Tulfo. Hindi namin kilalang si Erwin Tulfo siya dahil nakasara ang sasakyan niya. "Hihingi po kami ng tulong sa inyo, kasi dinampot po ang asawa ko at hindi naming alam kung saan siya dinala." sabi ko. "Sige misis manawagan kayo." "Sir, natatakot ako, baka ho pagnanawagan ako, makarinig mismo yung naka-dampot, baka may gagawin sa asawa ko. " "Hindi yan misis," sabi niya. Nanawagan nga ako hanggang... inabot po kami ng gabi... Miyerkoles noon June 19..inabot po kami hanggang 24. June 23 po ng gabi. Basta may nabalitaan kami, sinalvage. Nabalitaan kaming ganito, may kinulong. Lahat po yon pinupuntahan namin. Makapatid, malolo,

Che

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

mabiyenan ni Joel, sama-sama kaming naghahanap. Laht po ng presinto hinahanap namin. Sa Sikatuna pinuntahan din namin. Wala din doong Joel de Jesus. Pumunta din kami doon sa DILG, maraming mga SWAT doon kami nagmaka-awa. Tulungan po ninyo kami, parang awa na po ninyo. Saan ba po namin makikita ang mga kamaganak namin. Sabi niya, "Misis sa June 24, lunes yon, subukan po ninyong pumunta sa Camp Krame, Bulwagan, meron silang i-pri-prisintang mga tao doon. Hindi naming alam kung sino. Kay yun, noong kinabukasan ng umaga ng June 24, nagpunta po kami ng Bulwagan. Wala po kaming ina-ano na sila po yon. Basta may ihaharap lang sa medya. Kaya noong nakita ko na ang asawa ko... (*mapapaiyak*)... Marami ho sila... labing-isa... Noong sila pong lahat. Ni hindi nila kilala isa't-isa. Sa labing-isa nakita ko mismo ang asawa ko, parang lugmok na lugmok, parang pagod na pagod. Noong makita niya kami, talagang yumuko siya. Tumulo ang luha niya kasi nakita niya kami... (*umiiyak*)... Kahit kami, hindi naming akalaing sila ang ihaharap sa medya... (*umiiyak*)... Mula ho nang kinasal kami, masaya ho. Pero ngayon po, apat na taon na kaming magkasama tapos pinag-hiwalay na nanam kami... (*umiiyak*)... Lumaki po ang mga anak ko, hindi siya kasama... (*umiiyak*)... Sabi niya, lumalaki ang anak niya, pangarap niya na sana bago grumadweyt ng elementary sana makasama niya. Ngayon gra-gradweyt na ng High School andon pa din siya sa loob... (*umiiyak*)...

FR: Malou, noong June 13, 1996, nasaan si Len, anong ginagawa niya? Anong ginagawa ninyo? Ano ang mga nangyayari. At ano pa ang mga nangyari noong sumunod na mga araw mula nang madampot si Len?

Malou: June 13 noong mapatay si Abadilla, pini-lash yan sa TV. Nakalagay. Tapos nakahiga si Len, tsaka si Pogs sa kuwarto namin. Yung mga babae nagbibihis na, papuntang school. Pini-lash yun sa TV. May nagsabi sa daddy nila, "pa, may pinatay Col. Abadilla." "Sino yon," sabi ni Len. Di natulog muli. Tapos sa pager ni Len. Di nag-bipbip. "Pa pati sa

pager, Colonel Rolando Abadilla daw ito pinatay sa Katipunan.”
“A ganon, talagang maraming pinapatay na masasamang tao.”
Tapos natulog lang siya ulit, kasama ni Pogs. Mga ilang araw ho noon, nandoon ako sa tindahan, mga June 14 o 15, may balit-balitang may naghahanap daw, mga mamamatay taong hinahanap ng pulis, banda doon daw sa amin, ang pinaghihinalaan daw pong nagpapatay po ay si Ablan. Ganon di kuwento, kasi ang daddy matanda na, so alam nila ang kuwentong iyan. Kaya sabihin mo nga sa asawa mo, ganoon pa si dad, wag siyang lalasing-lasing diyang sa daan baka siya pang madampot. At si Col. Bibit naman po, nagpapunta din ng tao. “Sabihin mo sa asawa mo, wag siyang lalabas-labas. Doon na lang siya sa hinuhukay namin. Doon na lang siya sa Pampanga. Kaya doon lang po siya.

June 15 or June 16 may mga taong pumunta sa store ko pinagkukwentuhan nila na may mga taong pinagdadampot sa may Ruby Fairview, Sila daw ang mga suspect sa pagpatay kay Col. Rolando Abadilla, sumagot ako sa usapan nila sinabi ko na ito nga nasa news paper sila. Si Len poh nasa Pampanga po dun sa hinuhukay nila, naghuhukay sila nun ng ginto sa mismong bahay namin sa Pampanga na utos narin ni Col. Billy Bibit kaya ung ibang kasama po sa mga naghuhukay ay mga tao din ni Bibit. Pero dahil naaalala ko ung pasabi ni Col. Bibit na huwag munang umuwi dito si Len dahil maraming pinag dadampot. nag page agad ako kai Len tungkol dun. Pero umuwi dn poh si Len dito sa Quezon City para kumuha po ng makakain nila , kasama niya nun si Romeo Costibolo na isang pulis at si Rameses de Jesus. Hindi na po sila nakarating sa amin sa may Dalia po na tapat ng West View Clinic dun sila hinarangan ng mga 20 armadong pulis. Isinakay sila at pinagtutulak sa isang close van. Mga tricycle driver na kumakain sa amin ang nag kwento sa amin dahil nga restaurant ang isa sa mga Business ko. Pero di pa rin ako makapaniwala dahil alam ko walang mangyayaring ganun kai Len lalo na nga po marami siya kilalang malalaking tao at mga pulitiko.

Pero kinabukasan po ibinalita na sa amin ng Barangay ang nangyari kai Len. Dito na kami nag umpisang maghanap sa lahat

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

halos ng police station may mga nagturo sa amin sa mga morge baka daw patay na. Si kuya Dan po ang tumingin sa mga patay basta may tatak na Guardian tinitingnan nya. June 26 sa Crame po may nakapagsabi sa amin na may ihaharap daw sa media ang mga pumatay kay Col.Rolando Abalilla. na kahit alam ko walang kinalaman si Len dun pumunta prin ako.At nang iharap nga sa Media ang mga suspects nakita ko dun si Len puro bakat ng tape ang mukha naka-glue ang buhok sa noo.Kasi may malaking sugat siya sa noo na hanggang ngaun nandun pa ang Marka, Marka ng Torture.

- FR: Para matakpan ang noo, dinikit nila ang buhok dito...
- Malou: Opo, may sugat. Hanggang ngayon may peklat yan Father.
- FR: Yan ang sa torture no? Anong kuwento niya, anong sinabi niya tungkol dito?
- Malou: Mahabang baril daw po ang pinagpupukpok sa noo nya. Noong nakita namin si Len... buong mukha may scotch tape... eto lang ang wala, saka ang ilong... lahat ito, pati ang mga mata...
- FR: Anong scotch tape?
- Malou: Packaging tape ho.
- FR: Ngayon, nanay Lolit, labing tatlong taon na ang natatapos, ano po ang nangyari nitong nakaraang labing tatlong taon, sa inyo? Anong ginawa ninyo? Anong naging mga problema? Paano ninyo hinarap? Sa ngayon, ano ang inyong inaasahan. Kayo ba'y malakas pa ang loob? Kayo ba'y may inaasahan...
- Lolit: Siyempre ho, iniisip ko po ang nangyari, dasal ako nang dasal. Ako'y nagsisimba. Sana po mapa-walang sala sila. Kasi e, wala po silang kasalanan. Dinadasal dasal ko po yon lagi noong ako'y nagsisimba. Isa pa po, hirap ako sa pera. E yon nga abogadong ano, halos wala akong ibayad pagka ano. Tapos, ito pong apo

ko, nagaaral pa po, wala pa po akong mapagkuhanan ng... siyempre, baon-baon, kailangan ng uniform, sapatos. Minsan sira na nga po ang sapatos... (*umiiyak*)... Hindi ako makabili. Tapos inaasahan pa akong pupunta doon ni Ogie, ang layo layo po noon para makapunta ako. Kung wala akong P 500 o P 1000 hindi ako makapunta. Kaya kung minsan, isang taon na hindi pa ako makapunta doon. Kaya wag magtatampo si Ogie kasi lagi ko naman siya naaalala at ...(*umiiyak*)... kung minsan humihingi din po ako ng pera sa mga kamag-anak namin para pangsuporta sa kanya makapupunta ako doon at makabili ng dadalhin ko sa kanya. Ganoon po ako ano... Pero yong ibang kuwan minsan wala nang maibigay kahit yung mga kapatid niya na nasa malayo na. Kaya heto po hirap na hirap po ako ngayon at hindi ko malaman kung saan ako kukuha palagi ng pamasaha ko. Pupunta kami doon noong anak niya. Tapos iyong kaso po niya. Gusto ko po mabigyan na sana ng katarungan. At makalaya na po siya... (*umiyak*)... yon lang po.

FR: Rufina, Pining, labing tatlong taon na ang nakararaan. Marami na kayong naranasan at napagdaanan, ano ano po yon at paano ninyo hinarap ang mga pinagdaanan ninyo.

Pining: Minsan po pupunta ako. Sakitin po ako. Ako po pagka-nagbiyahe pagdating ng bahay hinihinal na ako ...(*umiiyak*)... may sakit po akong asthma. Nagkasakit po ako mula nang siya'y makulong ng ganyan. Marami na po akong naramdaman sa aking sarili kaya minsan po hindi na ako makapunta. Tumatawag na lang ako. Minsan po... naiintindihan na niya po ako... hindi ako makapunta dahil alam niyang sakitin ho ako. Hetong aking manugang na lang ang siyang pumupunta doon. Kahit sabik na sabik yong anak kung yon... nahingi na lang siya ng bigas. Kahit na utang, nangungutang ako ng bigas, madala lang ho sa anak ko. Kasi isang mahirap lang ho kami ...(*umiiyak*)... Matanda na ho kaming mag-asawa. Ang asawa ko po'y wala nang hanapbuhay. Ang mga kapatid niya may kanya-kanya na, nahihiya akong manghingi sa mga kapatid, dahil yung mga manugang ko, hindi ko alam kung baka lang pagaawayan nilang magasawa dahil

doon sa ganoon. Kaya ho minsan ho, hinahayaan ko na lang sila kung ang maaari nilang ibigay sa anak ko. Minsan ho...heto nga naghahanap buhay ako... kahit hinihingal ako at masama sa akin ang alikabok. Nanahe ho ako ...*(umiiyak)*... para lang may maibigay lang sa anak ko. Kasi nahihya ako sa mga anak kong may asawa... na hingi nang hingi ako para sa anak kong...Pero sila din hindi nakakatiis, nagkukusa ding magbibigay. Lalo na nga dito sa aking manugang para doon sa kanilang pamilya. Binigyan po noong isang anak ko ng puhunan para magtinda-tinda siya para hindi na nila hinihingi sa akin dahil wala na silang mahihingi sa akin. Ako ho bibihirang makapunta sa anak kong lalaki dahil ito nga ho may sakit nga ako. Pero malakas din nga ang loob ko, nilalakasan ko... at pinapasa-Diyos ko na lang."Diyos ko Lord," sabi ko nga ho. Hindi ko alam kung ano ang gagawin ko, kaya ho ang Panginoon lang natin ang siyang makapangyarihan sa lahat... Siya na lang po ang bahala, wala na akong masabi na kung ano ang dapat kong sabihin pero gabi-gabi ho yan. Hindi na ako makatulog. Parang nararamdaman ko ang hirap ng anak ko. Sa gabi ho pag hindi ako makatulog ng hanggang alas onse. Pag hanggang alas onse gising pa ako...natutumbasan ko yan hanggang alas kuwatro ...*(umiiyak)*...Gising pa ako niyan. Pero mabait din ang Panginoon natin dahil hindi niya akong pinababayaan. Pinagbibigyan ng lakas ng katawan. Kaya minsan ho. Wala na ako, kahit minsan ho nawawala na ako sa sarili ko. Sa totoo lang po. Minsan lang ho parang nasiraan ako ng isip na basta na lang ako naiyak... natigil na ho ako... sa awa ko sa anak ko. Dahil alam kong ang anak ko walang kasalanan. Yun lang ho Father ...*(umiiyak)*...

FR: Ikay naman Che...

Che: Sige po, umano na po kami ng labing tatlong taon. Noong siyempre ang asawa ko nakakulong. Kailangan ko din maghanap-buhay para sa mga anak ko. Pero kung hindi pa ako nagtitinda...

naglalabada, para may mapakain ako para sa mga anak ko. Tapos minsan ho, kahit bawal sa aking nakatungo lagi, bumili ako ng mga gamit, pangkuskos ng mga kuko... nagmamanicure din ako. Hanggang sa inabot din ako... naano ako ng highblood. Naawa ho ang hipag ko... na kapatid ni Joel... naawa po siya sa akin na nagkukuskos ng mga kuko ng may kuko. Binigyan po niya ako ng puhunan para magtitinda na lang ako ng mga karne. Yun nagtitinda ako. Siyempre nakabukod kaming magiina, kinukulang din ang kinikita mo. Tatlo ang nagaaral sa akin. Dadagdag pa... magtatabi pa ako pang ilaw at tubig namin.

Magtatabi din ako para pagpupunta kami kay

Joel may madadala kami. Ang biyenan ko at mga kapatid niya, nagaabot din ho. Pag hindi pa oras ng punta ko doon, iniipon ko... bente bente, minsan singkwenta pag may sobra sa kikitain ko... Minsan ho e, pag biglang magsasabi ang anak kong may project ng ganito yung iniipon ko para pamasaha kong papunta kay Joel, nahuhugot ko hanggang sa hindi ko na maituloy ang pagpunta kay Joel. Hindi na ako makapagdalaw... para lang din sa project ng mga anak ko. Kasi maiintindihan din naman ni Joel yon. Minsan ho pagbinibigyan siya ng pera ng kapatid niya, nanay niya, itinatabi niya yon, minsan hinihiram ng mga kasama niya. Binibigyan ng kaunting... pinatutubo niya ng kaunti... parang pakonsuwelo... Binibigay din niya sa mga anak niya parang may pambili ng project. Kaya nga ho kami lumalaban hanggang ngayon kahit na walang pera, sama-sama ho kami... na nadadalaw namin si Joel... nadadalaw siya minsan ng anak niya. Sa loob lang ng isang taon, dalawang beses, tatlong beses ho dadalaw... Siyempre sa pamasaha, sa pagkain kulang na kulang ang P 500 papunta doon..Pagkain pa magiwan kami... Balikan na po yon Father...bukod pa ang pagkain... kaya kailangan kung pupunta ka doon, meron kang isang libo... para lang may iaano sa kanya. May maiiwan ka... siguro makabili ka ng bigas tatlong kilo... bibili ka ng mga dilata... ok na po sa kanya. Siguro mga dalawang linggo, maitatabi niya... may maitabi doon sa isang

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

libo, isang daan...Meron na siyang perang isang daan. Basta meron kaming P 500... pamasaha..

FR: Bakit nahihirapan kayong magdala ng mga pasalubong o pabaon kay Tabong?

Che: Kasi meron po silang pinagbabawal. Kasi kung lahat daw ng dalaw magdadala ng bigas, gaas... hindi na mabebeta yung sa kanila... Kaya kailangan ho, doon kami bibili. Gaya ho ng Milo, magdadala kami ng Milo. Ang bili ho dito, P 3.50 o P 4.00. Ang bentahan po doon siyete. Halos kalahati. Malaki ho ang tubo nila.

Malou: Bigas bawal.

Che: Bawal ho ang bigas... isa't-isang kilo lang kung puede. Kung minsan noodles, bawal ho.

Malou: Bubuksan nila... hindi po bawal... bubuksan nila... lahat...paano pa makakain?

Che: Bubutasin nila... Baka po may laman. Asukal, vetsin, asin, bawal ho yon. Kasi kung nilagyan ng kung anu-ano...

Malou: Shabu...

Che: Siyempre ho, nagiipon ka, unti unti ..bibili ka sa palengke ng isang kilong bigas o...ipunin mo hanggang isang linggo, di limang kilo din yon.. Asin, hindi namang puedeng bibili ka ng biglaan...

FR: E kaninong patakaran yan?

Che: Hindi po naming alam kung kaninong patakaran. Mahirap namang magtanong kung kaninong patakaran.

Pining: Kahit na lutong ulam, tinutusok-tusok pa ng stick nila baka may nakalagay sa ilalim ng ulam o sa baunan.

Axel de Jesus

POGS

- FR: Ikaw naman Pogs, ilan taon ka noong mahuli ang daddy?
- Pogs: 8 years old po.
- FR: Mula 8 years old hanggang ngayon, anong nakita mong pinagdaanan ng pamilya ninyo.
- Pogs: Maraming marami po sobrang dami. Nakita ko po bago makulong si Papa. Sobrang ganda ng buhay namin. Talagang sobrang... hanggang tumira kami sa squatter area... isang taon po kami doon. Diyan po sa Balara, sa tabi po ng sapa.
- Malou: May nangyari po sa amin sa Balara, noong lumubog kami..
- Pogs: Lumubog kami doon. Nandoon po sina Lucky, si Lian. Binaha po ang squatter area na yon. Hanggang leeg ko po ang baha. Tinatawid ko sila lahat, nagiyakan ang mga kapatid kong babae. E ako po wala akong magawa noon, dahil mahina pa ako dahil bata pa ako noon. Maliit lang ako noon.
- FR: Ilang taon ka lang noon? Anong year yon?
- Pogs: Mga 2000, mga 12 years old na ako. Binubuhat ko nga silang patawid, kasabay ang tito ko na umaal alay din sa kanila sa pagtawid.
- FR: Ikaw ang nagbubuhat?
- Pogs: Tumutulong ako, kahit hindi ko kayang magbuhat. Mahina pa ako noon... kung ngayon sana, e di sabay silang lahat. Dati po talaga... maayos na maayos po. Si papa lagi akong sinasama, kahit na nga sabong sinasama niya ako. Kahit sa mga bawal ipasok ang bata, ipapasok niya ako, itatawid niya ako sa pader, para lang nga lagi kami magkasama... Lagi kaming pumupunta sa Farm ng lolo ko... Meron pong... mga manok ang lolo ko... sa kanya lahat yon... wala si papa. Mga 500 na manok po na panabong.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Malou: Talagang farm po siya.

FR: Saan, sa Pampanga?

Pogs: Hindi po, dito lang sa Lilac, Fairview sa kabilang kanto. Si papa po, sobrang masayahin noon. Parang pagka-kuwentuhan niya ako, parang hindi ako bata. "Anak ano, may bago tayong truck, tingnan mo... hatak-hatak niya ako, galing sa likod ng bahay." Ako naman parang gulat na gulat ako... sabi ko, "Ha... ano yan?" Tapos naaalala ko pa noon... noong namatay si Abadilla. Nasa news ho yon. Magkatabi kami ni papa. Doon ako natutulog sa gitna ni papa at mama. "Papa o, may namatay ho," sabi ko. "Saan?" "Sa News, Abadilla daw ang pangalan." "Sino yan," sabi niya sa akin. "Wala e, Abadilla daw." "Ah, hindi ko kilala yan, sige tulog muna ako," sabi niya sa akin. Maya-maya po may kumalat po sa easy call pager..."Papa o, may pinatay daw, Col. Abadilla..." "Taga-Ilocos daw ang sagot ng papa ko, ang layo-layo noon sa atin... ang layo-layo natin sa Ilocos," sabi niya. Wala po akong kamuwang-muwang noon. Kaya noong madampot si papa, pinuntahan namin sa Crame ay nakita namin siya sa TV noon, napanood po namin kasi... Araw araw binibihisan ako ng mama para pumasok ako sa school. Tumigil ako ng school noon. Noong nakulong si papa, sinamahan ko siya sa loob ng kulungan. Three years ako doon. Nag-aral pa ako sa Camp Crame Elementary School.

FR: Three years kang tumira sa kulungan?

Pogs: Opo. Pagkatapos po namin sa kulungan, sa Balara na kami tumuloy, sa squatter area na po. Nag-aral naman ako sa Balara Elementary School. Lumipat po kami ng bahay, pagkatapos ng isang taon doon. Lumipat kami sa Mapayapa 3. Sobrang ang hirap-hirap po ng buhay namin. Kailangan naming sumakay ng anim na sakay bago ako makarating nga school. E 12 pa lang ako. Kailangan kong sumakay ng anim na sakay para makarating lang ng Balara, kasi loob na po yung bahay namin. Magtricycle po ako, dalawang tricycle, mag-ji-jeep po ako. Dalawang jeep papasok muli... tapos pedicab papasok ng school. Umaalis po ako ng 5:00 a.m. sa bahay. Pero hindi alam ni papa yon. Masayang masaya

po si mama noong di pa nakakulong si papa. Napakadaming magluto ng pagkain para sa amin... Isang damukal noong bago makulong si papa. Noong nakulong na si papa... umiiyak pa siya pag nagluluto siya ng hotdog... kasi po... parang napagluluto niya kami ng masarap ...(*tawanan*)... Dalawang beses pong binaha ang bahay namin sa Balara... Mura lang ang nalipatan naming bahay sa Mapayapa, maliit na maliit po yon... Pati tubig kalawang. Pero mas mabuti na lang yon kaysa Balara. May mga dagang lumalangoy, kung anu-ano ang lumulutang... mga... Si Lucky po noon puro iyak lang e. Pati nga ang Uncle Ramil namin noong dumalaw sa amin, naiyak na lang po, dahil nakita niya yung buhay namin dati na maganda. Tapos makita niya kami doon... at mga kapatid ko... "Parang hindi kayo bagay dito," sabi niya. Noong nasa labas kasi si papa, si papa ang lahat noon.. So pagkakulong na pagkakulong niya po, mama ko siyempre, na-schock. Hindi niya alam ang gagawin niya. Naiwan lahat sa kanya. Sobrang laki ng gastos sa kaso niya.

Malou: Kinuha ng mga kasosyo niya ang business namin.

Pogs: First two years, araw araw kami dumadalaw. Everyday po kami noon... yung first two years ni papa.

Malou: Araw-araw po yon... everyday po... At saka hindi ako marunong mag-commute, taxi po ako.

Pogs: Hindi mama, sa Crame yan. Sa Muntinglupa, bus na tayo araw-araw. Magdyi-dyip kami hanggang Alabang at mula Alabang hanggang Muntinglupa. Doon sa Custodial, magkakasama po lahat kami. Kalaro ko ang mga anak nila. Kalaro ko anak ni Ogie. Si Ogie noon, batang-bata talaga. Si Tabong, malakas magbasketbol. Si Joel malakas magbasketbol noon. Yon pinapanood ko noong bata ako. Lakas noon... ganon ganoon ako sa kanya. A si papa po hindi marunong magbasketbol. Hanggang nood lang ho siya. "Ako yong coach, ako yong coach..." ganoon lang ho siya. Meron pa nga sa Fairview noon, team niya, "Pogs All Star." Saka yung St. Teresa's school po, maliit na bahay lang ho yon. Noong ginawang iskwelahan yon, si papa din ang tumulong para maging malaking school. Ngayon po, sobrang

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

sikat na sikat na school ngayon. Lahat ng nagkakaproblema dito, kay papa nagpupunta, hinihingan siya ng tulong. Marami pong nagagalit sa kanya. Siyempre naiinggit po. Pero ngayon maraming nakakaalala sa kanya... "Ang papa mo hihingan namin ng tulong yon pag nagkakaproblema kami..."

Malou: Pag may naholdap o mga nawawalang tao.

Pogs: Pag may naholdap, siya po ang tinatakbuhan. Hanggang maraming nagalit sa kanya kasi sabi nung matataas na pulis dito, "Bakit kayo kay Lumanog tumatakbo at hindi sa amin? Bakit sino ba siya para takbuhan?" Tatakbo na siyang Baranggay captain noon. Yong Baranggay Captain noon, alam na tatakbo siya. Lahat ng tao sa Fairview siya na ang gustong manalong Captain. Guardians kasi siya. Presidente siya ng Guardians. Si Col. Bibit ang kanyang laging kasama. Siya din ang nagtatag ng TODA sa Fairview. Kasi noong dati isa lang ang tricycle sa buong Fairview. Siya ang nagtatag ng TODA sa North Fairview sa South Fairview. Tatakbo na siyang Baranggay Captain noon. Yung Baranggay Captain, kaibigan namin iyon. Pero maraming nagsabi sa amin nang huhulihin na sila, dumaan sa Baranggay ang mga yon, pero walang ginawa ang Baranggay dahil alam niyang tatakbo si papa na Baranggay Captain. Malaki ang nagiging pera niyan. Marami pong naiinggit kay papa. Bakit ba sa kanya humihingi ng tulong bakit pulis ba yan... Napamahal na po siya sa mga tao dito. Iyan po ang dahilan kung bakit naipit na siya sa iba. Pero sa mga mahihirap po, sa mga taga Lilac, sobrang ganda ng pangalan niya dito sa mga squatter dito. Kasi yon pa ang talagang tinutulungan niya.

Lucky: Ako po si Lucky anak ni Lenido Lumanog. Ikukuwento ko namn ho ang pagkakulong ng papa ko. So, unang una po yung pong mga tsismis sa school. Kung anu-ano ang sinasabi nila. Siyempre bata pa po ako noon, mga 12 years old. "Ah yang mga Lumanog akala mo kung sino ang mga yan. Tatay naman niyan mamamatay tao." Ganyan po. Kaya yung isa

kong kapatid, yung ate namin dahil nahihiya siya, hindi na siya nagaral. So nag-stop siya.

Malou: Yung mama nito (*Gianna*).

Lucky: After noon tumira na kami sa lola namin yon for two years, after makulong ang papa ko. Kasi nagko-concentrate na sila sa kaso ni papa. So nakasama na namin ang lolo't lola namin po for two years. Tapos noon, gustong-gusto kong magsama pa din kami. Pero medyo paubos na ang pera namin noon. Noong umalis na ang mga lolo at lola ko. Pumunta na sila ng Australia, di ba. So nagsama-sama na kami muli pero wala na kaming pera, at alam na po namin. Basta alam ng papa na sama sama pa din kami. Noon na kami nag-stop mag-aral. Nag-stop ho, pero ako nag-home study. Ako lang ang nagtuloy-tuloy sa aming lahat noon. Tapos ano, napaalis kami sa bahay namin, kasi hindi kami makabayad ng rent. Mga high school ako noon, mga third year high school. After po noon siyempre hindi namin alam ang nangyayari noon, dahil talagan isip bata pa din ako. Naguguluhan po ako, imagine high school na ako, wala pa din akong alam masyado. Tanong ko, "bakit ganoon, wala na ba kayong talagang pambayad?" Noong nasa squatter area na kami, doon ko na nalaman na siguro wala na kami talagang pera. Kaya kailangan na naming mag-work. Kaya ganoon, pinag-work kami ng mommy ko. Pinag-audition kami.

FR: Anong mga trabaho ang pinasukan ninyo?

Lucky: VTR po; pina-a-usherette.

FR: Anong VTR?

Lucky: Mga commercial po. Tapos pinapasok niya kami sa usherette. Yung usherette, kunwari sa mga Mall, nagbibigay ng mga flyers. So yon po ang first na trabaho namin. Kumikita kami ng P 2000 a day. E marami po kami. Kasama rin ang iba kong kapatid.

Malou: Kaya't sinasamahan ko at binabantayan ko sila. Hindi puede sila lang dahil mga bata pa sila. Pero bawat isa... si Lei, P 2000, si Lue P 2000... ganun din si Lucky.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

FR: A day... pero ilang oras na trabaho?

Malou: Mga six hours lang. Tapos meron pa kaming mga extension pag gabi sa mga bar. Kasama pa din ako..

FR: Anong ginagawa sa bar?

Lucky: Nagpapa-try ng drinks ng mga sample na "Ladies Drink."

FR: Pero kasama ka palagi. Parang "stage mother" ka... Lagi kang kasama, dahil hindi naman pangit ang mga anak mo, medyo kamukha mo ...(*Tawanan*)...

Malou: Binabantayan ko hanggang gabi.

Lucky: So ganoon ho. Ganoon ang naging buhay natin no...

Malou: Hanggang sa naging artista nga si Lue.

Lucky: Yun nga ang pinaka-mahirap na part... minsan kinukuwento ng kapatid ko... na minsan wala na kami talagang food na hindi talaga normal yon. One year na yon ma.

Malou: One year nang mahigit.

Lucky: Pero may tumulong naman sa atin. Tapos nagkasakit pa ang papa ko. Yung mga tumutulong-tulong po ...kayo... (*tawanan*)...

Malou: Bigla na lang dumarating... hindi naming alam.

Lucky: Meron po, sa mga friends ng papa ko. Minsan nagpapadala sa amin ng pera.

FR: Magpasalamat po kayo sa relo ni Abadilla. Doon po nagsimula ang pagtulong ko sa inyo. Buti na lang sa akin nila binigay ang relo.

Lucky: Talaga... tutulong na siya sa atin... Lahat kalaban na namin noon... Wala nang naniniwala. Kasi nga po, sa school nga before, pinagdadasal kami... pero noong masentensiyahan... hmmm... talaga namang sila yan... Meron kasing ganoon sa mga school. Yon lang po...

Gianna

FR: Ikaw naman Gianna (*Anak ni Lu*) Noong pinanganak ka nasaan si Lolo?

Gianna: Ah... ah... Nasa jail, di ba?

FR: Oo talagang jail

Gianna: *Tumatawa...*

FR: Noong lumalaki ka kelan mo unang nakita si Lolo? Naalala mo, ilang taon ka noong una mong nakita ka si Lolo.

Malou: Anak, dinala ka ng tatay ni Diego... dala-dalá ito pati ang mga yaya.

FR: Kasi si Diego at mommy mo, hindi pa naghihiwalay noon. Dinala ka ng tatay Diego mo sa kulungan. Naalala mo? Anong pinaka-unang naalala mo sa kulungan?

Gianna: Hindi ko po maalala... (*tumatawa*)... Yung ...ah... wait...

FR: Anong maaalala mo, hindi mo nakikita ang lolo mo, ang daddy mo... ano ang masasabi mo?

Gianna: Sad yon...

FR: Bakit sad yon?

Gianna: Because, I can only see my lolo only once in a while and I love him.

FR: How often do you see your lolo?

Gianna: Once a month.

FR: At least once a month. Si Ogie nakikita ang lola niya once a year. Anong gusto mo once a year or once a month. Tapos may pangbayad ng pamasaha ang lola mo...

Gianna Lumanog

Interview

.....

Elma Fortuna

APRIL 2, 2009 ELMA FORTUNA, WIFE OF CESAR FORTUNA

n.b. Interview conducted during supper in a restaurant on Kalayaan Ave. Elma was accompanied by Malou or Malou Lumanog, wife of Cesar. From time to time, Malou would also comment and add to the discussion which was of course a big help. The interview took place almost 13 years after the fact but the recall of persons, events and situations is real and not fabricated. In the hearts of those related to those falsely accused is the truth. Legend: only one name is initialized: FR is Fr. Robert, the interviewer; Elma and Malou are their real names.

Elma Fortuna

I am from Cebu, 48 years old. I am the wife of Cesar Fortuna. We have one daughter, Dona Kay, 27 years old.

Elma Fortuna

FR: Can you tell us about your recollections shortly before your husband's arrest.

Elma: Tinawagan ako sa Cebu na na-missing ang husband ko. Tinawagan ako ng mekaniko. Kasi nagpagawa si Cesar ng Kotse doon sa bahay nila ni Ram. Pi-nik-up yata si Cesar mga three days after na namatay si Col. Abadilla. Hindi na nila nakita si Cesar kaya ako nagpunta ng Maynila.

FR: Sabay ba sila hinuli ni Ramses?

Elma: Una yata si Cesar. Kasi yung hinahanap nila sa bahay ni Ram, nandoon si Cesar, ang hinahanap si Ram. Ten minutes after... Pero si Cesar yata ang nakausap ng mga pulis na naghuli. Ang hinahanap si Ram. Umalis sila, ten minutes after bumalik sila, si Cesar ang binitbit.

FR: Anong date nito?

Elma: June 19.

FR: Binitbit siya, hindi mo alam, kaya tinawagan ka ng mekaniko ni Cesar. Tapos ano ang mga sumunod na pangyayari? Nalaman mo na na hinuli siya, nasa Cebu ka, ano ang ginawa mo?

Elma: Ang information kasi Father, tumawag sabi, "na missing daw." Hindi sinabi na nahuli. Ang ano nila, pinik-up nila na missing. So hindi nila makita, kaya nag-lipad ako kaagad dito Father... wala ako kabitbit na damit, solo lang. So wala, wala, so hindi ako nagbibihis ng dalawang araw. Dito na ako bumili ng toothbrush, underwear, ganoon, etc. Kasi wala akong gamit... pagdating ko dito akala ko "ordinary missing lang." Di sabi ng mekaniko hindi talaga nakita. Sabi ko, 'saan na pick-up?' Sabi nila, 'sa Lagro.' Kaya pinuntahan ko ang mga detention cell na malapit doon, mga punerarya at mga morgue. Kasi akala ko patay na, dahil 6 days na na missing. Kaya pati na ang mga morgue doon... at kasi meron silang na-mention Father na..DILG na parang compound ba yon...Kasi pag-pick-up sabi ng mekaniko na taga DILG daw sila, si Major Baluyot yata. Sabi ng mekaniko, "Elma dinala sila sa DILG." Akala ko Father, kasi wala akong alam, DILG, Lagro...na pulis station..Kaya pinuntahan namin. Tapos sabi nila..hindi pala Father...DILG, EDSA.Kaya pinuntahan ko yon...yung malapit sa may Boni. Meron parang ano doon... parang bodega, pero may DILG office doon sa loob. Pinuntahan ko doon. Meron din silang detention doon. Pero sabi nila, "wala daw naka-detain na..kahit isa, walang naka-detain doon. At lalo wala daw si Cesar. Tapos, mag-damag kami doon, hanggang 4:30 ng umaga, kasi padating daw si Secretary Barbers. Tanungin ko

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

daw si Secretary Barbers hanggang magdamag na, 4:30 na, umuwi na lang kami dahil hindi dumating. Sabi noong guard. Pero naalala ko, dumating ako dito...naglipad ako ng 9:45 ng gabi.. so dumating ako dito, almost 11 na..deretso na yon hanggang magdamag...naglibot na doon sa Lagro: mga police station... at itong morge sa Santolan. May dalawa dito sa Santolan..yung St. Ignatius at yon sa kabila. Pumunta din ako diyan, tapos wala.. saka nag-police station na naman kami, hanggang nakarating ako doon sa DILG doon sa EDSA. Hanggang 4:30 yon Father, kasi sabi noong guard, darating daw, kasi darating si Secretary Barbers. Hanggang magdamag hindi dumating. Umuwi na lang kami.

FR: Saan ka umuwi? Sa Cebu?

Elma: Hindi po...dito sa Tuazon, sa kaibigan namin na lawyer din.

FR: So that was June 19...

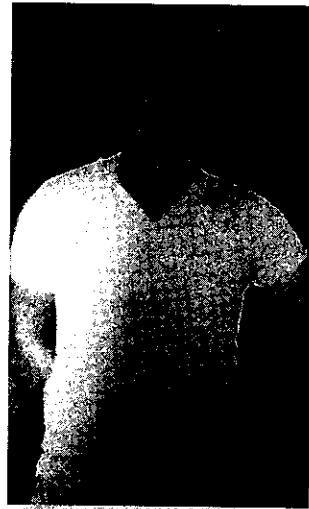
Elma: ...ng gabi Father.

FR: June 20 kinabukasan, anong ginawa mo?

Elma: naghahanap pa din Father...naghahanap. Noong gaging umikot kami, nakarating ako sa Karingal. Doon sa ..

FR: Sa Sikatuna...

Elma: Oo sa Sikatuna. ..nakarating din ako doon Father.. bago kami nagpunta ng DILG, tapos alam din nila, naghahanap ako...meron akong nakausap doon na parang Captain Reyes...di ko na maano Father. Captain Reyes yata yon. Tapos sabi niya, walang naka-detain doon. Pero kinabukasan sila ang nagtawag Father na merong inmates na ipapakita sa amin kung nandoon. Tinawagan ako kinabukasan kasi alam nila Father na naghahanap ako together with lawyer, Atty. Carillo, kaibigan namin sa Cebu. Yung ang kasama kong naghanap kinabukasan na. Two days Father kasama ko ang Lawyer.

Cesar Fortuna

From the family album

- FR: Kelan mo nakita si Cesar?
- Elma: Nakita ko na mare (Malou, Len Lumanog's wife was also there).. pre-present na..June 21 na.
- FR: Tapos lahat kayo nagpunta sa..
- Malou: Hindi naman kami magkakakilala. Nagkitakita na lang kami noong araw na yon.
- FR: Kaya kayo ni Malou hindi magkakakilala?
- Malou: Hindi kami magkakilala...doon na lang kami nagkita-kita.
- FR: Mahalaga ito para sa atin, dahil mahalagang makita na walang "conspiracy." Kasi hindi kayo magkakilala, hindi magkakilala ang mga asawa ninyo.
- Elma: Kasi ang talagang magkakilala lang noong si Ram..
- Malou: Si Ram at si Pogs (Len Lumanog). Kasi drayber po namin dati si Ram.
- FR: Bakit mo sinasabi nakatira si Cesar sa bahay ni Ram?
- Elma: Si Ram at si Cesar magkakilala pero..incident lang.. kasi yung mekaniko namin dito sa Cubao sa may Balete drive, pinaalis sila doon...naghahanap sila ng lote...Nakahanap siya doon sa bahay ni Ram. Pinaupahan ni Ram yon.
- Malou: Yung lote-lote nila doon.
- Elma: Yung lote nila sa harap. Nagpangsamantalang naglipat ang talyer doon. Si Cesar din sumunod doon sa talyer na yon. Kaya yon lang Father ang istorya. Nagpunta siya, nagpagawa ng kotse..at saka nagkakilala sila ni Ram incidentally dahil siya ang may ari.
- Malou: Pero si Len Father, hindi niya kilala si Cesar. Si Ram lang talaga Father...
- Elma: Sa grupo talaga Father, kilala lang talaga ni Cear si Ram lang, the rest ..wala talaga.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

- FR: Kasi si Cesar nagpapagawa ng sasakyan...doon sa talyer...na..
- Malou: ...na umuupa
- FR: Sa talyer na lumipat sa lote ni Ram. Pero naglipat, mga one week pa lang yata.
- Malou: Oo, kakalipat pa lang.
- Elma: Kung hindi ako nagkakamali Father, naglipat yata siya doon ... Sunday..tapos na-pick-up si Cesar..19 yata Father.
- Malou: Kami ang pinaka-last e...
- Elma: 19 yata na-pick-up si Cesar Father.
- Malou: Kasi kami 20 pa.
- FR: Noong June 21... paano ninyo nalaman na i-pre-present na si Media.
- Malou: Dahil nakatira na kami sa Crame noon. Wala na kaming tigil sa kakahanap.
- Elma: Ako Father nakatira ako sa Cubao, pero ang mother unit niya at that time...Highway patrol sa Crame... Nakita ko na sa TV Father... na naka-prescon sila tapos..
- FR: Ah wala ka sa Crame noong nangyari..noong napanood mo sa TV?
- ...She stops and begins to sob...*
- FR: So ...nakita mo sa TV Elma?
- Elma: Nakita ko na sa TV Father. Tumakbo ako sa highway patrol... sobs.....unable to continue.....
- ...Father ...sobbing ...Hindi ko kaya Father... (Paused for a while to allow Elma to go through her pain...)*
- FR: Anong sinasabi mo na iba ang sitwasyon ninyo nila Malou?

Elma: Ako kasi Father, iba ang sitwasyon ko dahil yung parents ko at parents ni Cesar puro taga Cebu, walang alam sa Maynila. Kaya noong nangyari yon, walang moral support.

Malou: Mag-isa lang siya.

Elma: Ako lang mag-isa nagso-solo lang ako dito sa Maynila.

FR: Wala kang kilala, wala kang kamag-anak?

Elma: Meron akong kilala Father, kaya lang noong time na yon, nahihiya kang lumapit..nandiyang na...

nasabit e. Hindi mo alam kung totoo o hindi e. Malay mo kung totoo e di mahiya ka din. Kung hindi totoo di ok.. At least meron kang guts na ipaglaban mo kung ano ang totoo. Ang problema Father, hindi mo sila nakakausap. Lalo na si Cesar dahil nasiraan ng bait ito mare. Di ba? Ganyan yan Father e...

FR: Na-apektuhan siya psychologically?

Elma: Psychologically at physically, pero...ito ang pinakamaraming sugat sa lahat.

FR: Oo nakita ko ang mga pictures.

Elma: Oo, minsan nakakausap mo ng matino, minsan hindi. Noong nasa Crame sila.

Malou: Noong nasa Crame sila...noong bagong kulong sila.

Elma: Lalo na noong nakausap ko siya...e di nakita ko sa TV kaya't nagpunta ako sa highway patrol ..Sabi ko..Nakausap ko si Col. Manaog, yung direktor nila. Sabi ko: "Sir kailangan ko ng tulong ninyo, si Cesar nandyan pala sa..nasa Multi-purpose naka-prescon. Tapos ang dami niyang sinasabi, parang galit siya sa akin. Wala nga akong alam. Kasi at that time Father, hindi pa ako masyadong marunong mag-tagalog. Oo, hirap akong magsalita ng ano.

From the family album

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Malou: Hindi mo kayang ipagtanggol dahil hindi mo alam ang nangyari.

Elma: Oo, hindi ko alam. Tapos tumakbo ako mula highway patrol hanggang Multi-purpose. Noong pag-takbo ko, hindi ka puedeng pumasok, hindi ka puedeng lumapit kasi merong ibang asawang nag-claim na, "asawa daw siya ni Cesar." Kaya magulo ang sitwasyon ko.

Malou: May mas nauna sa kanya.

Elma: May mas nauna nag-claim na babae.

FR: Sino yon?

Elma: Yun nga Father, yung itinira niya sa bahay ni Ram.

Malou: Itinira niya yon sa bahay nila Ram.

FR: O kaya nagkaroon siya talaga ng babae.

Elma: Oo nagkababae din siya, pero yung babae...yung nga... Nagkahiwalay sila Melanie at saka ni Ram. Tumira si Melanie sa Fairview.

Malou: Sa ibang bahay.

Elma: Sa ibang bahay. Yung bahay na iniwanan nila, pinaupahan nila, kaya yung may ari ng talyer namin yun ang umupa doon. Nagkuwento siya na may bakante doon kaya yung babae ni Cesar dinala niya doon.

FR: Siguro namit ni Cesar ang babae noon lang.

Elma: Siguro Father, pero, noong oras na yon buntis ang babae.

FR: Kaya sa Crame, dalawa kayong nagke-clame kay Cesar.

Elma: Kaya ginawa ko Father...kasi kaming mga asawa ng pulis may dependent's I.D. kami. Ginawa ko Father, tahimik na lang ako. Alam ko naman na legal ako, kaya wala akong paki-alam.. talagang wala akong alam. Kaya lang yung media talagang...

Malou: Siya ang kilala. Kasi nagpakilala siyang asawa. Pumunta na siya sa Channel 2; NBI kaya ako tahimik na lang. Yung mga taga media sinabihan ako na bawal lumapit. Pero, merong akong nakilala doon, sabi niya, "Ano ka ba?" Sabi ko, isa ako sa mga asawa diyan. :Saan?" Si Cesar isang pulis diyan. Tapos sabi niya, "hindi ka puedeng lumapit., kasi bawal." Bawal lumapit kasi hindi daw palapitan ni General Sarmiento. Ako naman Father dahil may nag-claim na ibang asawa, para walang gulo, tumahimik ako. Noong natapos i-present sa media, dinala sa fiscal's office para sa inquest. Di ginawa ko, kasi matangkad itong si Kiko Callado. Sabi niya, bawal misis yung ano, pero hindi ka naman nila kilala, kaya diyan ka sa grupo dahil magkasama na 'sila Father mga asawa, ako ay hiwalay. Sabi niya, sumabit ka sa akin., para akyat tayo, kaya nakaakyat ako doon sa loob ng fiscal's office. Pero yung ibang asawa doon lang sila sa labas.

FR: Sino nagsabi sa yong, "Sumabit ka?"

Elma: Reporter, sabi niya, "sabit ka sa akin.:"Yung reporter, kasi hindi ka nila kilala na asawa ka diyan. Di pumasok ako Father, nakasabit ako sa kanya. Di, nakita ko ang Prescon doon. Kaya nakita ko ang lahat ng sugat at tama niya... pagkatapos ipakita sa prescon sinarodo agad yung kurtina mare. Di ginawa ko, meron mga telepono sa loob. E mga open line yun Father. Tumawag ako sa Cebu. ,Sabi ko , Manood kayo ng TV kasi nakita ko sa TV si Cesar...ganyan-ganyan. Ni-report ko doon sa pamilya ko sa Cebu. Tapos after noon, sumunod daw kami dahil. I-inquest daw sila doon sa Quezon City. Di hindi na naman daw puedeng sumabay. Di ginawa ko Father, sumakay ako sa DZRH na sasakyan na parang double cab. Sumabay ako sa kanila. Ang mga asawa magkasama na naman. Pagdating na naman sa inquest, hindi na naman puedeng sumama doon...yung asawa hindi puedeng umaktyat, mare. Naka-akyat na naman ako Father dahil maliit ako. Sinama naman ako doon ni Kiko Callado na reporter. Nagkausap kami ni Cesar talaga..na sa lahat ng inmate na nahuli nila, ako lang ang nakausap, sila hindi makalapit. Di inano ko agad, tinanong ko, ano ba talaga ang nangyari. Kita ko Father sugat-sugat...Noong ano na sinabi niya, wala, wala, bat

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

nandito ka, sino ang kasama mo? Hindi ko na maano Father kung ano ang sinasabi ko.

FR: Pero nakita mo si Cesar punong-puno ng mga sugat. Anong mga sugat ang nakita mo?

Elma: Yung sa kamay. Dito sa ...dito sa..

FR: I-describe mo kasi hindi hindi video ito.

Elma: Dito sa panga..sunog.

FR: Sunog ang panga.

Elma: Pero yung sunog parang dry na kasi ilang araw na sila nakatago parang itim na siya. Tapos natatakpan ng bigote kasi ilang araw nang sila nakatago Father. Tumubo na ang bigote. Parang may burn siya dito, pero hindi...

FR: Upos ng sigarilyo o ano?

Elma: Hindi, parang lighter.

Malou: Parang ginaganoon sila.

Elma: Nakita ko talaga muntik nang maputol yung mga ano niya... ng ganito niya (points at both wrists). Ganyan na lang naiwan.

Malou: Kasi nagwawala siya.

FR: Malakas si Cesar di ba? Malaking tao siya.. Saan pa ba ang kanyang mga injury?

Malou: Sa paa.

Elma: Oo Father sa paa. Parang ano ng alambre. Kasi halata mo yung ano ng alambre. Nakatali na nakailang ulit ulit na...

FR: Sa paa? Saan? Dito sa ankle?

Elma: Oo sa dalawang ankle. Yun lang nakita ko. Tapos sabi niya...

Cesar Fortuna

Kasi wala akong alam kung anong kaso ito. Hindi pa din niya alam na Abadilla ito.

Malou: Hindi nila alam na Abadilla ito.

Elma: Sabi niya. Ano ba? Bakit nandito ka? Sabi ko: "Nandito ako, may kaso ka yata..." "Anong kaso ko?"

Malou: Hindi nila alam.

Elma: Hindi. May pinatayang Colonel, parang ikaw yata ang tinuturo na principal. Kasi yon ang ..nakita ko sa TV ...mastermind. Siya ang bumaril. Siya ang mastermind. Kasi sabi niya, "wala akong alam, hindi ko nga kilala iyan." Hindi magsabi ka lang ng totoo para matulungan kita. Tapos sabi naman niya Father, "Ano ang ikukuwento ko?" Yon lang. Wala talaga siya maikuwento.

FR: Tapos na-inquest na sila. Kinulong muna sila. Saan muna sila kinulong?

Elma: Sa Custodial Father. Binalik muli sila doon.

FR: E ano ang nangyari doon sa isang babae na nagke-claim na siya daw ang asawa ni Cesar.

Malou: Hindi na yata nagpakita noong dumating ka mare?

Elma: Hindi nandoon pa rin. Dumadalaw pa din. Noong manganak nga...

FR: ,Nagkaanak pala si Cesar sa babaeng iyon?

Elma: Kasi nakilala ko siya doon na. Sabi niya, buntis daw siya tatlong buwan. Tapos tinanong ko, "Sinong tatay?" Tapos sabi niya, si Cesar daw. Tapos meron ding siyang dalawang anak. So interpretation ko at that time, yung dalawang anak, anak din ni

From the family album

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Cesar. So pangatlong baby nila yung 3 months. Hindi kasi ako nagtatanong Father kasi at that time naguguluhan ako. Sabi ko may problema pa, may babae pa. Ano ba to? Yung hinanakit mo na hindi mo maitanong sa asawa mo dahil...parang nawawala sa sarili....

FR: Parang wala sa sarili .

Malou: Oo lagi ngang sumisigaw at nanginginig...

Elma Sobs again...

Malou: Matagal Father bago naayos si Cesar.

Elma: (sobs) Hindi ko matanong Father...(sobs) anak ba niya o hindi? (sobs) Tapos nalaman ko na lang lately Father, mga 5 years ago... Kasi hindi na ako naniniwala sa asawa ko, dahil ganoon nga ang nangyari. Parang...(sobs) ..parang wala ka nang "trust" ba. Pero yung kaso, itanong mo man kay mareng Malou Father. Wala akong regret sa kaso. Tinulungan ko. Kahit sila mareng Malou hindi lumalakad, nilalakad ko ang lahat ng mga witness. Ako lahat noon, pati yun "security guard" yung inalagaan ni Abadilla, kinuha ko pa yon. Ako lahat...sa crime lab..regarding sa babae, ayoko nang magtanong.

FR: Pinigil mo na lang ang damdamin mo. Pero masama ang loob mo kay Cesar, pero yun na lang muna ang inasikaso mo.

Elma: Kahit itanong mo kanila mareng Malou, yung babae pumupunta doon, hindi ko na inaano, alam ko naman kung saan ako nakalagay, kasi alam kong legal ako, ayaw kong paguluhan ang issue dahil alam kong maapektohan ang mga magulang ko. Siyempre at that time wala akong trabaho. Wala akong negosyo so. Doon ako humihingi ng financial assistance tapos sasabihin kong may babae? Sinong magulang ang gagastos e nambabae pala si Cesar. Di ginawa ko, kinimkim ko lahat. Tinatakpan kong wala siyang babae. Kahit na nagpa-interview na ang babae, natelewise pa. Father nakikita sa Cebu, dinenay ko pa din. Sabi ko, "wala...meron lang nag-angkin na asawa siya ni Cesar dahil at that time na nangyari wala ako sa Maynila kundi nasa Cebu

ako. Meron lang tumayo para mabuhay lang si Cesar. Ganoon ang ginawa kong senario Father.

FR: Parang pinalabas mo na nililigtas lang ng babae si Cesar, pero wala silang kaugnayan. Yun lang inano ko Father, pero in reality alam ko.

Elma: Ang mali kasi don Father, kaya nagulo tuloy ang issue kasi ang babae pag punta ng NBI iba na ang pangalan. Pagpunta na naman nila sa...iba na naman ang pangalan. Interpretasyon ni Ka Noli noon maraming babae. Ni Noli de Castro, kasi at that time newscaster pa siya.

FR: Tumutulong siya sa inyo.

Malou: At saka si Loren.

FR: Pero ngayon tumutulong pa ba?

Malou: Wala na.

Elma: Wala na po.

Malou: Noong senador na sila, wala na.

Elma: Hindi na yata tayo lumapit mare.

Malou: Lumapit kami..di ba..

Elma: Maraming asawa ...dahil iba-iba ang pan
nag-senate inquiry tayo...Nag-inquiry ba ta

Malou: Oo.

Elma: Noong nag-senate inquiry kami Father, kanya-kanya kaming table, iba ang pangalan na nakalagay sa harapan ko. Pangalan noong babae. Pero pinapalitan ko kay Sen. Roco.

FR: Kelan nag-senate inquiry. Anong buwan yon?

Elma: Hindi senate inquiry yon mare. Parang prescon lang...na prinub namin na "torture" talaga.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Malou: Si Roco pa noon.

Elma: Si Senator Roco sa Commission on Human Rights Father. Kasi sabi ng CHR walang torture ang mga suspect..kaya humingi kami ng tulong noon...

FR: Sino ang CHR noon?

Elma: Si Recina po. Siya ang commissioner at that time.

FR: Panahon ni FVR yan.

Elma: Oo, panahon ni FVR Father. Tapos ang sabi ng CHR na walang torture ang mga suspect na nag-admit sa crime. Kami namang mga asawa kahit hindi kami magkakilala pagsaan sila sumusunod ako. E noong nag-prescon, nauna akong dumating.

FR: Prescon? Saan? Sa Senate?

Elma: Hindi, sa office ni Senator Roco. Doon sa may Roxas Boulevard. Tapos prinub namin. Ako talaga nag-prub doon na torture talaga ang mga suspect.

Fr. Robert during a meeting with the Abadilla 5 families.

FR: Ano ang proof mo sa torture?

Elma: Proof talaga kasi may pinadala sila agad na lawyer sa atin sa Crame. Doktor saka lawyer.

FR: Kinunan ng pictures:

Elma: Óo, pictures lahat.

Malou: Saka CHR nagpunta.

FR: Meron ba kayong natagong pictures?

Elma: Ako wala na Father, naubos sa kae-eksibit.

FR: Sana may naitago kayong mga pictures.

Elma: Na-eksibit lahat.

Malou: Kay Atty. Soliman nandoon lahat.

Elma: Ako siguro sa lawyer ko kay Atty. Oreta merong natira.

FR: Nagprescon sa opisina ni Roco. Within June din yon? Pinapayagan na ba kayong dumalaw sa custodial?

Malou: Hindi pa po. Nakakausap lang. Sandali lang. Pinalalabas ng mga pulis doon sa may upuan...sa visiting area.

Elam: Kasi ako Father, kasi si Cesar parang ganyan...parang nasiraan ng bait, ginawa ko, inaaway ko ang warden doon. Sabi ko kung meron kang doktor na ipapasok sa loob hindi ako papasok kasi ihahatid ko talaga ang gamot. Ako lang ang bumibili ng gamot Father..ako lang ...(laughs) nakakatawa...anti-biotic na 500 mg..basta pang ano ng sugat..tapos bili lang ako ng panglagnat.

FR: Self-medication.

Elma: Nag-selfmedication. Sa sarili ko nag reseta sa asawa ko sa loob.

FR: Nanghuhula ka.

Elma: Oo hula hula na lang.

FR: Kasi walang allergies si Cesar baka yun ang kinamatay niya.

Elma: (laughs)...basta gumaling din siya...(lauhgs)..Pero mahigit isang buwan Father. Pero nakakapasok na kami.

FR: Pero kelan kayo pinapasok June o July na?

Elma: June na po dahil meron kaming lawyer.

Malou: Na bigay ni ka Noli.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Elma: Si Ka Noli nagbigay noon. Yun ang natutunan ko sa kanya. Sabi niya..Ano ba ang sabi ni Atty. Lazaro? Hindi tayo dapat matakot, "Walat tayong utang sa kanila, sila ang may utang sa atin. Kaya tayo ang maningil kaya lumaban ka." Kaya yun ang inano niya Father. Sabi ko, "oo nga wala naman tayong kasalan bakit tayo matatakot. Kaya lahat Father..kahit SPO1 na pulis kinakalaban ko. Inaaway ko dahil sa sitwasyon Father. Na hindi ako tagarito at ganito pa ang nangyari. Yung hindi mo alam kung saan ka lalapit. Lahat parang...lahat ng pulis na makikita mo, parang salbahe...yun ang interpretation ko. Lahat salbahe sila noong time na yon.

FR: Noong nakakulong ang mga mister ninyo, ano ang pinaka-unang kaso ang inihain ng mga abogado ninyo? Torture ba...na admission of guilt due to torture? Confession through torture?

Elma: Meron kasing confession si Tabong Father.

FR: Si Tabong nagpapaliwanag na tinakot lang siya.

Elma: Pero yung retraction niya ay late na.

Malou: Pumirma talaga siya.

Elma: Dahil sa torture na din. Kasi si Tabong, si Joel de Jesus and nagturo kay Cesar. Siya ang unang tinuro talaga.

Malou: Bakit kilala ba niya?

Elma: Hindi. Kaya tinuro lang niya dahil kalaban niya si Ram. Kasi mag-isang street lang sila..Yung ordinary na buhay, yung mag-katabe magkalaban. Kasi sila ni Ram at si Joel magka-isang kanto lang sila parang kalaban yata nila si Ram, kasi sabi ng mga pulis, "Sino ba ang kalaban mo dito sa lugar na ito, isabit mo, isama mo dito. Kaya tinuro niya si Ram at dahil wala si Ram si Cesar ang binitbit.

Malou: Para matapos daw ang paghihirap.

Elma: Yun ang scenario na narinig ko kay Tabong. Pero si Tabong hindi talaga kilala ni Cesar.

- FR: Kaya bago matapos ang June, nakakadalaw na kayo. Dire-dretso na nakakadalaw kayo sa mga mister ninyo. At least alam ninyong buhay ang mga mister ninyo. Kaya mula June 1996 mula nang nawala na iniharap sa media, tapos ikinulong sa Crame Custodial, from that time hanggang ngayon, ano ang naging epekto sa inyo ng labing tatlong taong nagdaan? Anong ginawa mo? Meron kayong isang anak. Hindi ka nag-relocate sa Maynila? Anong ginawa mo para kay Cesar; sa anak mo at para sa iyong sarili?
- Elma: Ako Father nang na-convict nag-desisyon ako...Kasi tumira kami sa kulungan, dahil hindi kami nag-rent dito, simula na magkakaso. Kaya nang ma-convict, dinisayd ko na magtrabaho ako para..kasi kailangan ng lawyer. Hindi ka namang puedeng hindi mag-bayad sa lawyer. Kasi yung unang lawyer ko ang laking hinihingi noon. Noong sa appeal lang mismo, hiningian ako ng (of the record ito father). Ako kasi kaming dalawa ni Melanie ang naiwan sa unang abogado kasi ang humawak sa amin ay si Atty. Lazaro. Pagka-matay ni Atty. Lazaro...Nahuli sila Cesar June 1996, namatay si Atty. Lazaro December. Noong the following year, January 1997 wala na kaming lawyer. Automatic doon na kami sa partner ni Atty. Lazaro. Kada hearing bayad ako. Minsan may utang....pero pagdating ng pera, bayad lahat.
- FR: Hindi pala pro-bono ang nakuha ninyong abogado?
- Malou: Si Atty. Lazaro po ay pro-bono. Siya pa nga nagpapakain sa amin, pero nang mamatay siya, nagsimula nang magbigay ng presyo yung kanyang partner.
- Elma: Wala siyang acceptance, pero nagbibigay ako per hearing.per hearing. Minsan naiipon ang utang ko. Isang buwan. Pag may pero ako, bayad ako kaagad, pagkatapos utang na naman.. Yung transcript ganoon din. Kaya nang maconvict nagdesayd ako na hilipat ako at balik na lang ng Cebu. Pero ang pinaka-masakit ang desisyon ko talaga na ayaw ko muna dumalaw. Kasi Father after the conviction, three times akong lumilipad sa isang buwan. Hanggang nag-twice a month, hanggang nag-once a month, hanggang...kasi medyo maganda na ang business na nangyari doon. Sabi ko kailangan kong i-grab para makabangon. Kaya

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

ayon.....(sobs again).....Talagang nag-desayd na ako na hindi na dumalaw. Kasi magasto Father. Kaya tumatawag na lang ako. Kaya ang bill ko sa telepono minsan P 10,000.

FR: Ano yung sinasabi mo na hanggang sa namatay ang tatay ni Cesar na wala siyang alam sa nangyari? Sabi mo lumalabas sa telebisyon yung babaeng nagsabing siya ang asawa ni Cesar. E di napapanood yon ng tatay ni Cesar.

Elma: Oo, Napapanood ng tatay at pati din ng nanay ni Cesar.

FR: Pero naniwala sila sa paliwanag mo na tumulong lang ang babae para iligtas ang buhay ni Cesar. Para sa akin..ito ang mga kumplikasyon...noong prinesent yung lima, may babaeng nagke-claim sa kanya. Nasaan na ang babae?

Elma: Parang tumatawagpa din Father. Pero hindi ko alam kung hanggang ngayon tumatawag pa. Pero hindi nagpupunta sa Munti.

FR: Pero, itong nakaraang mga taon nagsikap ka magkaroon ng hanapbuhay. Dahil noong simula umaasa ka sa mga in-laws mo.

Elma: Hindi po. Sa mga magulang ko po.

FR: Anong business ang sinimulan mo.

Elma: Dati nagtrabaho talaga ako...ng recruitment. Kasi meron kaming kaibgigan ni Cesar na nag-offer siya na mag-open daw siya ng Bicol na branch sa recruitment, pero recruitment iyon for abroad Father. Ako ang gawin niyang branch sa Bicol. Sabi ko naman, magopen ka ng Cebu. Cebu lang ako. Hindi ko alam Father, naka-process na pala yon. Tapos na-approve ba ang Cebu Father. Napilitan ako dahil wala naman. Kasi biro ko lang sa kanya. Mag-process ka ng Cebu. Ako ang mag-dala doon.

Naapprove ba sa POEA.

FR: Anong year iyon?

Elma: 2000 yata Father. Tapos ang sahod kod dati, magkano lang? P 20,000. Tapos may commission pa ako ng P 500 per entry. Kaya iyon ang napapamasaha ko sa eroplano pag may problema si Cesar. Kasi minsan nakapagaaway sa loob. Minsan nade-depress kailangang puntahan mo. Takot kang masira uli ang ulo. Bago pa siya sa Muntinlupa.

FR: Kaya pag may problema ang asawa mo, lipad ka agad. At kaya doon nauubos ang pera mo.

Elma: Doon ako nauubusan hanggang pag one year after, kasi yung kaibigan ko medyo maayos ang takbo ng business niya, binigay niya sa akin ang Cebu. Hindi na niya ako sinahuran. Ganito na lang ang gawin natin. Mag-business partner na lang tayo. Cebu sa yo, akin ang Maynila. Magdedepende ang Maynila sa Cebu. Dahil lahat ng recruitment sa Cebu. Kaya doon ako naka-bawe. Nakaipon ako doon Father.

FR: Buhay pa ba ang recruitment business mo?

Elma: Hindi na po. Sinaran ko na dahil nagkaproblema kami noong giyera ng Iraq. Naapektuhan kami noon. 2003-2004. Marami kaming hindi napaalis. Mga 60, may visa, may ticket, hindi ko napaalis. Binayaran ko, nirefund ko lahat. Sabi ko, ayaw ko na. Sinaran ko ang recruitment sa Cebu, nagbukas ako ng local agency. Yun ang business ko ngayon. Parang PESA ng Laguna, yung mga production workers, yun ang hawak ko. PESA sa Cebu ang kinilusan ko.

FR: Ganoon pa din ngayon.
Kung may problema si Cesar, takbo ka kaagad sa Maynila.

Elma: Pag medyo may problema talaga Father, pero ang

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

inaano ko...noong sa recruitment ko noong kasisimula ko pa lang, naubos ang pera ko dahil kung meron siyang problema, na magkakagulo sa loob..tatakbo ka...kung may napalo...hindi naman nangyari iyon kay Cesar. Dahil kung merong asawang nagpa-follow up, hindi nila sinsaktan. Ang ginawa ko Father, kung magkagulo sila ngayon, tatawag siya sa akin...hindi pa siya nagsasabing pumunta ka dito, ako na mismo...kailangang liparin ko...baka masaktan sa loob.

FR: Ang looban pala ng kulungan kung alam nilang may mga miyembro ng pamilya, lalo na ang asawa, hindi nila sinasaktan ang preso. Nagdadalawang isip sila.

Malou: Hindi nila ginagalaw. Dahil masusumbong sa labas.

FR: Napakahalaga pala ng dalaw.

Elma: Ang gastos ko ay para kay Cesar sa loob at sa lawyer sa labas. Ang maganda sa akin yung lawyer ko, kasi usapan namin upon acceptance, mag-da-down ka, magmamonthly ka. Nagda-down ako pero yung monthly kung kelan lang ako maluwag. Hanggang matapos ko na din. Kaya heto na naman may bago na namang lawyer. Down na naman. Pero hindi ako inoobliga sa monthly.

FR: Magkano ang down?

Elma: P 50,000 upon acceptance. Kaya may balance akong P 100, 000. Itong bagong lawyer. Yun ang hulug-hulugan ko na naman.

FR: Kumusta ka na after all these years?

Elma: Ako Father, nakabangon pa din ako. Ang hirap kasi sa amin Father, hindi kami taga rito, yung na-experience ko sa buhay namin...nakakain ng isang beses sa isang araw....(sobs)....

FR: Ikaw din Malou, naikuwento mo yung tumira ka sa tabing ilog.

Elma: Maganda ang natirhan namin dito, sa lawyer na parang kamag-anak namin, at the same time parang tanggap kaming parang pamilya nila. Araw araw kang umaalis, hindi ka naman puedeng pabaunan nila. Magbaon ka ng kanin...ulam.. Tapos si Cookie

doon pa nakatira. Ang ginawa ko pagumalis ako sa umaga, magkano ang pera ko yun ang kinakasya ko. Isang araw, isang beses lang ako kumakain. Masurvive lang ang nilalakad araw-araw. Kasi ang daming utos ng mga lawyer. Ito ang gagawin mo bukas. Ito...E sa taxi lang Father..e hindi ako marunong mag-commute. Kasi may "balat" ako Father na parang kiss mark.

FR: Napansin ko nga. Bakit merong marka pero hindi pa kayo nagkikita ni Cesar....

...*tawanan*...

Elma: Hindi ako nag-dyi-dyip. Kasi tinitignan, nagagalit ako. Kaya ginagawa ko, nagtaxi ako. Kaya tingnan mo Father, kahit hindi na ako kumakain, nagtaxi pa din ako. Lalong umiinit ang ulo ko kung tinitignan ang leeg ko.

FR: Lagyan mo ng scarf.

Elma: Noong panahong iyong wala kaming pambili ng scarf...

FR: Kaya ok na kayo ni Cesar?

Elma: Opo. Wala akong naipon pero wala akong naipundar. Yun ang aaminin ko talaga.

FR: May bahay na kayo.

Elma: Yung bahay Father...(sobs)....

FR: Buti ikaw may bahay. Sila Malou, naibenta na ang kanilang mga bahay.

Elma: Nakapagbenta na ako ng isang bahay. Nag-decide ako, anin ko ang maraming bahay kung wala naman si Cesar....(sob)....
Tapos yung isang bahay Father...ancestral nila Cesar yoon...
Kaya tinakpan ko talaga na wala siyang babae...intact talaga ang ano namin...dahil maraming pinsan ni Cesar na dumadating sa bahay, nagke-claim na sila na isa sila sa may ari. Kahit ala-una ng gabi, alas tres ng umaga...palalayasin ka...In God's will Father, nabili ko ang bahay na yon.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

FR: Sa in-laws mo.

Elma: Nabili ko ang bahay na yan sa in-laws ko. Yung mga pinsan ni Cesar na tumira doon, binayaran ko lahat...yung parang nasa sine Father...

FR: Parang nasa sine?

Elma: Siguro pinalayas ako mula 1999 hanggang 2003. Yung year na yan halos araw-araw palayasin ka... Papalayasin ka nila Father hanngat...yun...at nabili ko nga ang bahay.

FR: Kanino mo binili? Sa parents ni Cesar?

Elma: Binayaran ko silang lahat.

FR: Kaya hawak mo na ang titulo?

Elma: Oo. Kaya napundar ko na ang lahat.

FR: Yun ang problema. Kaya kung mawala ang lalake, ang asawa...na anak nga ng mga manugang mo...ay napagsamantalahan ka ng mga kamaganak.

Elma: Biru mo Father, yung sitwasyon namin, di si Cookie naiwan ko sa Cebu, ako sa Custodial nakatira. Kasi nagaral pa si Cookie noong time na yon. That was 1996 Father. Pinutulan kami ng kuryente saka tubig. Kasi sa in-law ko mismo. Pero yung tubig na yon ako ang nagpapakabit noon kasi doon kami tumira. Ginawa din ng sister-in-law ko. Kinuha ang tubig at ilaw. Pinutulan ang kuwarto namin...doon na sa kuwarto nila.

FR: Nilipat sa kuwarto nila?

Elma: Nilipat sa kuwarto nila. Di ginawa namin, nagpakabit muli kami doon. Umuwi ako ng Cebu, pinakabit ko muli. Nagpakabit ako ng sarili namin.

FR: Kapatid ni Cesar?

Elma: Kapatid ni Cesar yun. Tapos yung upa ng bahay..supposed to

be ang upa sa amin yon. Dahil kami ang nakatira simula 1980. Kinuha din nila. Water, light saka rental ng bahay. Kinuha nila lahat yan...di ginawa ko Father noong umuwi ako doon, si Cookie naiwan. Pinutulan, sinuplayan ko pa din. Noong umuwi ako doon, noong na-convict na mare, 1999..1999 yata yon... ginawa ko Father...Kinausap ko sila..Kasi magsisigaw man sila, "Umalis kayo dito...sampid lang kayo dito sa bahay na ito. Wala na si Cesar. Yan nakakulong na. Kasi yang kapatid ni Cesar naniniwala na ginawa ni Cesar. Lahat ng kamag-anak ni Cesar naniniwala na si Cesar ginawa niya yan. Pero buti na lang at merong isang kapatid na dumalaw noong nasa Crame pa si Cesar.

FR: Mismong kamaganak....

Elma: Mismong kamag-anak, kapatid; pinsan. Except the father in law, except yung biyenan kong lalaki.

FR: His father, e yung nanay?

Elma: Wala nang nanay si Cesar nang nagasawa kami.

FR: Lahat naniniwala maliban sa tatay.

Elma: Kaya ginawa ko Father, sinurvive ko talaga, na hindi ko iwanan ang bahay. Kasi ang sabi ko, "Hindi ako kabit. Legal ako. Anong karapatan mo sa bahay na ito. Karapatan ko rin. Kaya walang makapalayas sa bahay na ito. Di kinausap ko sila. Sabi ko, "Kunin niyo lahat ng ilaw, saka yung pera, renta ng bahay, basta hindi ako aalis. Kaya yun, hanggang naka-ipon ako Father.ginawa ko... binili ko lahat. Yung para bang nasa-sine ...ginawa ko Father, ayaw nilang umalis..

Malou: Ilan sila mare?

Elma: / Lima si mare. Binayaran ko. Pero maraming boarders at that time. 15 na boarders. 15 families Father.

FR: Malaking bahay iyan.

Elma: Siguro at that time mga 20 ka boarders.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Malou: Ilan ang kuwarto mare?

Elma: Mga ano siguro mga pito...yung rooms. Well maliliit.

FR: Paano mo sila binayaran? Kinausap mo isa-isa?

Elma: Hindi alam ni Cesar na binili ko ang bahay. E di ganito..gabi-gabi inaaway ako ni Cesar dahil ayaw ko nang pumunta dito. Pero ako talaga, may determinasyon ako na.. inaapi kami na....(sobs)....hindi alam ni Cesar.

Malou: So dapat tumayo ka talaga.

FR: Pero kaya mahalaga ang kuwentong ito. Kailangan ding malaman talaga.

...(sobbing)...

Na sa kabila ng sitwasyon maski na mahirap at nagiisa ka, at wala ang suporta niya, at inaapi ka ng mga kapatid niya..e sa isang banda...naging..

Malou: Nanalo pa rin...

FR: ...naging dahilan rin para lumakas ang loob mo.

Elma: (still sobbing)...ginawa ko Father noong ano. Di binayaran ko sila.

FR: Paano mo binayaran? Paano mo na-determine kung magkano?

Malou: Kinausap mo sila?

Elma: Hindi nila alam...alam na nila na may pera ako, dahil may recruitment agency ako dati e. Pero yung part ko yung 50 square meters, pinagawa ko na talaga yon. Kasi apat man sila, ginawa ko tag-fifty-fifty sila..inano ko na talaga sa amin na ito, bahala

na...ipaglaban ko ito. Bahala na kung walang papel basta ang importante, ito ang idedevelop ko na area.

FR: Fifty square meters?

Elma: Oo. Ginawa ko Father. Sabi nila, "ibenta daw nila yung bahay. Yung sa yo?" Sabi ko, "ayoko. Ayaw kong ibenta. Ibenta ninyo ang sa inyo." Yung puwesto namin, sa harap mismo. Kaya walang bibili dahil ang binebenta ay nasa likod. Wala namang bibili sa likod. Di sabi ko, "sa kanila ibenta." "Sa yo" sabi daw. "Hindi, hindi, sa kanila lang." Nagkataon Father, nagkakasakit sila, yung magkakapatid. Naputulan ng paa yung kapatid ni Cesar. Di sabi ng asawa, na nagputol ng kuryente at saka tubig, sabi niya "ayaw ko nang magpagamot sa yo...yung kapatid na isa...kasi nagka-diabetic man. Pero 30 years old nagka-diabetic, naputulan ng paa. Sabi niya, "nang..." Nakiusap siya sa akin, "nang, ayaw man ni Ate na pagamot ako." Ako naman Father dahil sa experience ko sa buhay nila, ginawa ko, ako wala akong problema, gagastos ako, pero, pipirma ka. Mag-wise din ako Father, sabi ko, "pipirma ka, yung share dito sa bahay, ibibigay mo sa akin. Yun ang igagastos ko sa yo. Ang share niya ay P 40,000 lang. Ang ginastos ko ay higit doon. Di ginawa ko Father ang share nilang magkaptid binyaran ko. Kasi apat na family. Magulo Father...Apat na family may mga anak. Isa lang ang walang anak. Itong tatlo, may mga anak. Itong isang family may lima. Yan ang binayaran kong paisa-isa. Naputulan ng paa, ginastusan ko. Pero on the record lahat ito Father. Pati ang mga bills sa hospital ako nagbabayad. Pinipirma ko sila ng voucher. Di lahat ng payment sa cheke ko pinadadaan, to prove na may payment talagang nangyari. Sila pinapa-withdraw ko sa bangko. Pero walang deed of sale na nangyari Father. After na lumabas sa ospital saka ko pinapirma ng deed of sale. Di hanggat nagka-sakit na naman ang ibang family, ako na naman ang gumastos. Di hanggang sa naubos kong mabili ang bahay. Meron isa doon na mayaman na doktor ang ano..ang kapatid ng biyenan ko, na hindi mo puedeng bilhin dahil mayaman yung pamilya na yon. Kaya ginawa ko sabi ko, "ayaw kong bilhin ang sa kanya. Di ipasukat yung sa kanya na 50 square meters. Noong pinasukat ko, pumunta siya sa akin. Sabi

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

niya, "binili mo na yata yung bahay na ano...bilhin mo na yung sa akin. Ganon ang nangyari mare, kaya nabuo ko yon.

Malou: Siya na ang lumapit sa yo.

Elma: Siguro guidance din Father.

FR: Gusto ng Diyos yon. Kasi wala ka namang intesyon na bilhin ang bahay na yon.

Malou: Para sa inyo talaga.

FR: Kaya, saan nagsipuntahan ang mga kamag-anak ni Cesar?

Elma: Bumalik sa bayan nila.

FR: Kaya ni-relocate mo sila. Hindi mo sila pinalayas.

Elma: Naayos ko.

FR: Sa kabila ng mga sinabi nila at ginawa nila sa yo.

Elma: Importante lang, hindi ka magtanim ng galit. That's God's will.

FR: Napatawad mo na din si Cesar doon sa babae?

Elma: Ako Father, matagal na.

FR: Good boy na si Cesar ngayon?

...(laughter)....

Elma: Hindi ko alam Father.

...(more laughter)....

FR: Nakikita ko naman, ikaw Elma...good girl ka. Wala kang lalaking iba. Hindi ka natukso?

Elma: Ako hindi ako magsasabi na...Ako in reality...siguro hindi po ako perfect wife pero I am a perfect mother, I think.

FR: So may mga lalaking nangligaw sa yo.

Elma: Mangligaw pero...sa naranasan mong...parang takot ka sa lalaki...(laughs)...

Malou: Ako Father noong makulong si Len, sa dami ng anak ko. Wala e. Kahit may nanunukso, hindi na maaalis yon. Lalo na kami..yung mga anak ko....

FR: (*teasing*)... Hindi ka pangit, medyo mataba lang...
...(*laughter*)...

Elma: Ako Father ang nangyari, kasi exposed ako Father, may negosyo. Ako Father ang mentalidad ko kasi...makita kita may pera na ako, may trabaho na ako. Makita kita na wala akong pera na wala akong kinakain, puede..Pero meron akong mabiling bigas....(laughs)... Hindi ko na kailangan ang lalaki sa buhay....(laughs)... Hindi naman plastic Father...pero sa sitwasyon namin noon sa Maynila, kahit na pambili ng mineral water hirap e. Kasi ako sa totoo lang Father hindi ako umiinom ng ordinaryong tubig dahil takot akong magkasakit. Wala din kaming pera. Minsan pag mineral water mag-hati nga tayo mare pag walang pera. Isang bote Father, o hati kami.

Malou: Kainitan pa...

Elma: Tapos maglalakad kami...Kasi minsan may time na magkasama kami. May time din na solo akong maglalakad.

Malou: Minsan walang wala na kaming pera. Kaya lang kailangan naming mag-taxi dahil pareho kaming walang alam.

Elma: Kaya kung makikita mo ang lalaki na wala kang pera, nakukuha ka sa...mapakain ka lang niya.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

- FR: Kaya merong ganyang lalaki. Palalambutin ang puso mo..
- Elma: Pero ako, Father, never ako. Takot ako.
- FR: Sa limang asawa. Isa lang ang umalis. Si Melanie lang. Pati si Rameses siya lang yata ang may ibang asawa na.
- Malou: Pero ngayon po, wala na din yung asawang yun. Umalis na din yun.
- FR: Kaya yung apat, yung mga asawa nila, sila pa din.. Kaya talagang nakita ko naman. Hirap na hirap sa buhay ang mga pamilya nila...tulad nila Tabong...
- Elma: Ako Father wala ako talagang naipon...dahil marami akong naipundar. At the time na bumangon ako Father na wala si Cesar, ang dami kong utang. Ang dami kong sanlang lupa sa magulang ko. I think tatlong property, sinanla ko. Nang mag-recruitment ako, natubos ko yon. Ito nang...nakabili ako ng maliliit na lupa. Pero...ngayon nga Father may beach ako...pero maliit lang.
- FR: Beach resort...?
- Elma: Walang cottage pa, pero yung resort nade-develop ko na. Pero mana ko yon sa magulang ko. Ginawa ko Father dahil busy ako, Monday to Friday, pag weekend doon ako umuuwi.
- FR: Saan sa Cebu?
- Elma: Malayo po, mga 100 kilometers mula sa City. Pero cemented road, magandang lugar.
- FR: Ano ang hope mo, ang wish mo para sa kasong ito? 13 years na kasi sa June 13, 2009.
- Elma: Yung 13 years na...13 million wishes na din namin na..sana makalaya sila. Kasi kahit marami kang property, maski na marami kang napundar, pero meron namang taong nagsakripisyo...hirap ding tanggapin Father....(sobs)....
- FR: Saka ang anak mo, si Cookie nga, 27 years old na, hindi mo madalas maisama sa Maynila dahil magastos.

- Elma: Last na nagpunta si Cookie, noong nagkita kami ni Atty. Santos, two years ago. Noong nandito si Tim Paret, sinama ko din si Cookie.
- Malou: Noong nandito ang mga UN.
- Elma: Mga two years ago, simula noon hindi na nakapunta. Kasi... hirap din Father. Pag kaming dalawa, kasi sa eroplano lang malaking gastos na...e panggastos na lang namin sa telepono yon..pagkain ni Cesar...Kasi pinapadalhan man namin yun Father.
- FR: Paano?
- Elma: Ine-LBC namin.
- FR: Pagkain ine-LBC ninyo. Puedeng ganoon?
- Elma: Ine-LBC ko Father, sotanghon, yong bihon, yong miswa, bawang, sibuyas, gatas, Anlin at kung walang pera, nido....
- FR: Hindi pinakikialaman yan sa preso?
- Elma: Hindi Father.
- Malou: Ako nilalagyan ko ng bilang. Lalo na kasi may kasamang gamot, e ang gamot niya ang mamahal. So, sa loob naka-itemize na ang lahat.
- Elma: Ako ganoon din, gamot...mga first aid Father. Tapos juice. Yun ang mabigat mare.
- FR: Pero ikaw naman bilang nanay paano mo pinalaki si Cookie na nagiisa?
- Elma: Mahirap Father, pag-disciplina, kasi iba ang babae kaysa lalaki. Mahirap dahil most of the time nagtratabaho ako Father, parang nagkikita ka lang sa umaga at saka sa gabi. Kaya sinasabihan ko siya, ganito...ganito...ganito. Pag hindi makinig sa yo bahaya ka...ganoon. Kasi importante meron kaming kakainin.
- FR: Nakapagtapos ba si Cookie?
- Elma: Meron Father. Nursing. Pero hindi nakapag-board.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

- FR: Anong ginagawa ngayon ni Cookie?
- Elma: Naglabas (nag-abroad) po at bumalik na.
- FR: Saan nagpunta?
- Elma: Sa Florida.
- FR: Nagtrabaho?
- Elma: Ah wala Father, nag-tourist lang.
- FR: Sinong gumastos sa kanya?
- Elma: Ako Father. Kasi nagsabi siya na gusto niyang mag-abroad....Ok ...sige...Mama gusto kong pumunta ng Singapore, pero ako hindi ako nagaalis.

Cookie

- FR: Pero ngayon hindi pa din siya nagtrabaho, wala pa ding sariling income.
- Elma: Last two years tumutulong sa akin yan, ngayon lang lately ang hindi. Doon sa business namin. Dahil dalawa ang office namin, minsan doon siya sa kabila. Kasi yung bahay namin ginawa kong office ang baba. Kasi yung office na isa, walang internet, kasi ang mga tao doon, kung may internet nagaano lang sila. Kaya't lang payroll namin nasa bahay. Kaya minsang ang trabaho namin ay gabi. Sa time-keeping kasi kami Father.
- FR: Anyway Elma, salamat, dahil mag-ta-taxi ka na sa Pius XII. Pagdasal na lang natin dahil itong ginagawa nating project... sana...Pag-salita ni Len, pakiramdam niya malapit na...Sana nga...Sana nga...
- Elma: Father, ano kaya ang magandang gawin natin diyan? Father kung lalapit kaya tayo sa Malacanang?
- FR: Baka paglapit natin ng Malacang at makita ako ng nakatira doon...
- ...(laughter)...

June 18, 2009 Elma's House, Cebu City

FR: Kumusta ka na Cookie? Ilan taon ka noong nakulong ang tatay mo?

Cookie: Mga 12 o 13 Father.

FR: Lumaki ka na malayo sa iyong tatay na nasa kulungan. Anong epekto nito sa yo?

Cookie: Nakaka-mis na wala pong tatay. Iba ang may tatay. Iba kasi kung nandiyan si papa... at hindi lang si mama. Dahil iba talaga ang tatay sa nanay.

FR: Di nahirapan ka din na walang tatay. Ano ang mga naging problema mo dahil malayo ang tatay mo?

Cookie: Pagnamamasyal po, nakikita ko ang mga ibang bata na kasama ang kanilang tatay. Naiinggit po ako. Wala akong magawa kundi tumingin na lang at isipin ang papa ko.

FR: Hindi ka ba nag-rebelde dahil wala ang papa mo?

Cookie: Hindi naman Father. Nandito ako noon sa Cebu. Nandoon si mama sa Maynila. May ilang buwan na nagiisa ako sa Cebu na kasama ko ang tita at tito ko, kapatid at pinsan ni mama. At dahil nagsimula akong magsuka, lagnatin, pinahinto ako sa school ni mama.

FR: Kumusta ka na ngayon? Ano ang ginagawa mo?

Cookie: Tumutulong kay mama.

FR: Anong magagawa mo para tulungan ang kaso ng tatay mo?

Cookie: Prayers lang ang puede kong magawa, si mama na lang ang dadalaw kay papa dahil mahal ang pamasaha.

FR: Anong gusto mong mangyari sa mga darating na buwan?

Cookie: Sana makasama ko na si papa.

Interview

.....

Melanie de Jesus

FR: Naririto kami ngayon kay Lola Idang, White Plains. We are happy that we have Melanie with us. We would like to ask her about the impact of thirteen years of her husband's imprisonment on her as wife, mother and their children...

Melanie: I would not know where to start. One, impact on the family, my children. Right now, it has been very very difficult raising my children without a father. Na nakakatawa naman, ironically at the time when Ram was picked up and wrongly accused dito sa Abadilla. Actually, iniwanan ko siya noon. Almost one month na kaming separated because we had differences, mga problema and I decided to take the children out and I transferred to

another house, so nang nahuli siya in effect magkahiwalay kami and I was hoping, I gave him a condition na babalik kami, babalik ako, ang family ko sa kanya, if and when he has changed. Kasi at that time may mga bisyo siya. But looking back having raised the children all by myself, what I miss so much is his presence as a father, because he was a disciplinarian. Raising the three children financially was difficult; disciplining them was equally difficult. Tatlo ang anak namin. Gumapang kami. Being a single parent, mahirap na mahirap. Our eldest daughter napatapos ko naman siya HRM. She is currently employed. Newly employed actually. Pero single parent siya which should not happened

Melanie de Jesus

Rameses
de Jesus

kung nandiyan ang papa niya, kasi knowing Ram, I know how he would take care of his children. Yun ang isa sa mga good points niya. I am sure he would have taken good care of his children. Na hindi ko masyadong nagabayan sa ganyan kasi mahirap magdisiplina nang mag-isa. Yung second daughter namin. She has stopped third year college na sa Nursing, napahinto ko na. It has been... siyempre mahirap magpaaral nang sabay sabay. Paalis na papuntang Japan na siya. I know she will be safe there dahil nandoon ang tita niya. It would have been so much better kung napatapos ko siya sa Nursing niya. Kailangan kasi, I am almost 60. I am 57. Ang father nila nakakulong. Sino magga-guide sa kanila when I am gone. Siguro, sabi ko nga, I am more realistic now or pragmagtic, o ano ang matatawag mo diyan. Iikot ang mundo mo. Gaganda ang buhay mo if you have the money if you have the means. Of course I don't want her to earn it the bad way or the wrong way. Pero iniisip ko naman kung maging professional siya mas maganda, pero hindi ko na kaya. Yung youngest naming, first year college, nursing student din, he had to stop also last semester, dahil hindi ko na din kaya. Hopefully, this semester na ito. In less than two weeks pasukan na. hindi ko pa napapa-enroll. It pains me so much e, kasi ano nga. I know how important it is to have an education, dito sa Pilipinas, not just education in any school. Kung puede lang ipadala mo sa good school. It's the only way you can survive in the Philippine society.. Otherwise, kahit professional ka hindi ka makakakuha ng trabaho. You have to go to the expensive and good school, para makakuha ka ng trabaho sa maayos na kumpanya. That's how it is. And hindi ko na magawa. Kaya sabi ko nga, kung nandito si Ram, noon hinihiwalayan ko siya... after all these years looking back, kung nandito siya, naging mas madali. Kasi dalawa kaming tutulong magpaaral sa mga anak niya. So ganoon kahirap ang nangyari. Tapos ang mga bata, nafe-feel ko nagkakaroon sila ng identity crisis. I am so happy hindi sila nagdra-drugs. Ano e... hindi ko nakikita talaga... except yung eldest... Yung eldest nga naging single mother naman. She made the wrong choice. Hindi ko na ipinakasal. Kung ipapakasal ko naman... tapos later maghihiwalay lang sila hindi mangyayari yon kung siya nandito.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Hindi niya palalapitan ang mga anak niya. Sigurado ako. I know him. Parang si paring Pogs, masyadong maselan sa mga anak niya yon. Kasi si Ram sa mga kapatid niya... they got married in their late twenties... e siya kasi ang tumayong father at siya ang nagbantay sa mga kapatid niyang mga babae. Palagi kasing wala si tatay noon. So si Ram ang kasama nila sa bahay. So, si Ram bago nakapag-asawa ang mga kapatid niya, in their late twenties na. Ini-interview niya. Talagang ini-interview niya yung ma nangliligaw so lalo ang mga anak niya. E wala na... hindi niya mabantayan physically. Ang aming relationship naman ni Ram siguro kung hindi din siya... Right now, masasabi ko ngang we are also a family, kahit hindi na pareho ang aming relationship as husband and wife. Wala na din we are good friends.

FR: What really happened, if you don't mind... what led to the break-up?

Melanie: The pressure of having to raise three children alone and siguro... yun talaga... I was alone in Palawan. Si Ram nga, nakulong nga. I did not expect it na makukulong sila ng matagal. We thought knowing they were innocent. At that time it was a high profile case. Everybody thought that they will not be convicted... But it was a complete surprise to everybody, kasi alam ng buong mundo na wala silang kasalanan ang hindi lang nakaka-alam yung Abadilla family. Peron a-convict pa din sila. And in passing also, hindi lang naman ito injustice sa Abadilla 5. This is also an injustice on the part of the late Rolando Abadilla. I don't know if his family realizes that. Kasi yung pinakulong nila wala namang kasalanan. Kasi ang tao, maski na sino ikaw, hindi naman kailangan na you just be ambushed like ano... Mas maganda sana may mga nag-complain. Nagkaroon siya ng mga kaso after martial law, and pay through the justice system. Kaya lang ang justice system natin, anong klaseng sistema. Anyway ang point ko, hindi lang ang Abadilla 5 ang nagkaroon ng injustice. I hope Mrs. Abadilla would realize na pati ang asawa niya hindi nagkaroon ng justice dito. Kung masakit mang sabihin baka ma-insulto sila, ang nangyari nga, hanggang sa hutkay nagdala ng inosenteng tao si Rolando Abadilla. Could you imagine in his

death nag-drug siya ng mga inosenteng tao sa kanyang hukay. So yung Justice System natin, I have not been in touched with the rest of the Abadilla 5 families, na-frustrate na ako, I got tired... frustrated... Siguro ginastify ko sa sarili ko, "I have become matured as a Filipino. Kasi

noong araw parang I still remember, we are idealistic, then all of a sudden, in my early forties, I find myself idealistic again. And I thought na sabi ko, "lahat kami may pinaglalaman." Siguro sabi ko, yung... may rason naman why we pass through this life. Kaya sabi ko, kami as ordinary ... Sabi ko may reason bakit nangyari yon. And I thought we could make a difference. But it's too much to.. Parang ano na yan "suntok sa buwan." We are in the Philippines. There are certain situations in the Philippines talagang hindi ka magkakaroon ng hustisya. Kung mahirap ka wala ka talagang hustisya pag mabigat ang nakalaban mo. Another thing ang nakalaban kasi naming pulis, may heneral. Sa Pilipinas ba may nakulong nang heneral?

Has it ever happened?

FR: Meron, si General Garcia.

Melanie: Pero nakulong siya not for the money that he brought with him to the States, parang for perjury lang ang conviction niya... something very light..na puede mo lang sayawan... tapos lalabas ka na... ma-convict kaya siya sa plunder? So isa yon. Somebody told us noon..ni Atty Abaya, "Melanie walang nakukulong na heneral." It will not happen. So, dapat dalhin sa UN Court, yung human rights violation na yan. So ang nangyari, ito ang nakakataka. Bakit, yung human rights violation hindi nila i-try yan? Kasi itong mga biktima, puede nilang ikuwento kasi buhay sila ngayon. Yung mga naabuso, na patay na, hindi na puedeng magkuwento. Ba't hindi nila pagkuwentuhin itong mga buhay?

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

It has become an international issue. And yet, hindi na ito pansin ng GMA administration. Parang gusto na nilang kalimutan ang Abadilla story. Even our chief justice, Justice Puno, mabagal din ang pagkilos nila sa Supreme Court. Mabagal e. Anong kinatatapot nila sa istorya ng Abadilla. It involves ordinary people. Wala namang ideyalismong involved dito.

FR: It's convenient that there are already 5 blamed for something someone else did. So they know, if the five are acquitted, the case will be reopened.

Melanie: They will start looking for the real murderers.

FR: Kasi tapos na ang mga questions. Ikulong na mga yan. Case closed.

Melanie: kaya lang... how will it hurt the government... kasi non-government ang nagtatakip... Ako nga Father, napakadami kong utang... I can actually make a story about my utang. Because... Pinag-aral ko ang mga anak ko. Bakit kailangan kong pag-aralin ang mga anak ko dito sa sistema sa Pilipinas. Dito sa Pilipinas, maski na hindi ka magaral, basta mahusay kang mangloko; mahusay kang mang-isa. Bakit kong kailangang pag-aralin ang mga anak ko. Tapos nalubog pa ako sa utang dahil pinagaaral ko sila. This is how frustrated I am. Gusto ko nga pag nag-sixty ako, I just want to have an easy life... Gusto ko Father, umuwi sa probinsiya...pero parang hindi nga mangyayari. Sa Pilipinas, walang ano..katahimikan... hindi ko alam kung you can be at peace. Basta yan ang feeling ko... kaya ako nawala... I am sorry... that is why I did not keep in touch with the group, nahiya lang ako... kasi sabi ni Mareng Malou, ako na lang ang hindi ninyo nakakausap...parang sabi ko, napaka-importante ko naman...para sa inyo...nakakahiya talaga sa inyo... sabi ko... so maybe it is also an opportune time for me na mailabas ko lahat ng frustration ko. I am not making any excuses... siguro naman IO am not alone in my frustration sa Justice System natin, nakapagod na po. Biruin ninyo, yung kaunting perang hawak ninyo, gagastushin pa ninyo kung meron kayong lalakaran. Samantalang yung kaunting pera na yon, that can bring food sa

mga bata, pamasaha nila. Kaya iyon ang reason kung bakit hindi na ako nainvolve.

FR: Ito talaga ang epekto ng very slow, very ineffective justice system... Before you get justice, in everything you do... you may already be sick, old or dead... Mga anak hindi makapagtapos; yung mga businesses bumagsak; ang mga pamilya nagkahiwalay-hiwalay...

Melanie: Anyway I mentioned it already, I still ask because of my frustration, why is education needed in the Philippines in order to succeed. Yun mga successful, nagaral naman sila, pero hindi lahat sila naging successful dahil sa pinag-aralan nila... but because of their shrewdness... Ito ang atmosphere sa country natin ngayon. I don't know if there will be change in my lifetime. I do not know if it will be possible. Sa tingin ko nga dito sa Abadilla 5, unless there is a miracle... pero sabi mo nga Father if we stop lalo nang walang pag-asa. I don't know if what I will say will come true. Naisip ko nga, I don't think na ia-upheld ng Supreme Court ang lower court decision or kung ma-upheld... I don't know if any President will hang the Abadilla 5... kaya lang nga wala nang yun Execution. E sinong Presidente ang magpa-pa-execute sa kanila... hanggang they breathe their last... Ganon Father...anong sa tingin ninyo. Alam ng buong mundo wala silang kasalanan... Hindi sila pinalalabas. Definitely hindi din sila e-execute. Kahit meron pang death penalty. Walang Presidenteng mag-e-execute sa kanila. Dib a? Ewan ko. Sa tingin ko, ganon ang mangyayari. Sino maglalakas-loob na ma-execute sila?

FR: Noong panahon ni FVR, ibinalik ang death penalty. Sa panahon ni Erap, na-implement ito. Na-abolish naman sa panahon ni Gloria at ngayon, gusto namang ibalik ng anak ni Barbers na si Congressman Ace at ni Senator Migs Zubiri.

Melanie: Pero hindi ko naman sigurado, at this is my own analysis of the situation, but from my analysis whoever sits as President later would definitely know na ang simpatiya ng tao ay with the Abadilla 5. Amnesty International wrote a book about torture

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

in the Philippines making the Abadilla 5 as the case study. Of which... mare, ilang sako ang dumating na sulat? Parang 18,000 letters from all over the world, sa DOJ yun. Nandun sa kanila yon...condemning the Philippine Government's treatment sa Abadilla 5, at the same time sympathetic of the Abadilla 5 and asking for justice for the Abadilla 5.

FR: But nothing happened.

Melanie: And nothing happened. Tingin ko rin, maski na sinong umupong Presidente, bubulukin lang nila yan... ang Abadilla 5.

FR: Bakit nila ginagawa yan sa tingin mo?

Melanie: Hindi ko maisip kung bakit. At the time of Ramos... ang tingin ko kasi... ang Ramos administration would not want to acknowledge na talagang may torture in the Philippines kasi nagkataong sabay yon sa "Kuratong Baleleng case" e magkasunod yon. E ang Kuratong Baleleng namatay. Patay silang lahat... they could not tell their story. The Abadilla 5 are all alive. They can tell their story. So it happened during the Ramos Administration, e siyempre, ayaw niya yon. Hindi niya gustong mangyari yon mga hearings sa DOJ during his time. Noong Erap Administration, let us just give him the benefit of the doubt na naging short lang ang kanyang Presidency, wala siyang nagawa. This time, ang GMA administration nagpakita pa ng simpatiya ang First Gentleman, tumulong pa, as a matter of fact, pinagamot niya si pareng Pogs. Yet hindi nila ginagalaw sa DOJ yung torture case. Anong kinatatakot nila? Anong kinatatakot nila sa Abadilla 5? Anong kinatatakot nila sa istorya? Meron ba silang mga political debts na gusto nilang bayaran? Na para makabayad sila, in a sense, para hindi masabi na inambush si Colonel Abadilla ng ABB to pay for his blood death to the Filipino people? So to give him an honorable death? Para yon ang bayad nila sa mga utang na loob. Puede kayang ganon yon? Pero, kung ikaw naman ay nasa pulitika, siges...

Rameses
de Jesus

you show sympathy to the Abadilla 5, na mga pangkaraniwang mamamayang Filipino na inapi, e panalo ka kung sa pulitika mo gagamitin... panalo ka diyan. Yet bakit walang gumagawa niyan?

FR: It is an indictment of the whole Justice System. It does not work in favor of the marginalized. It works in favor of those who are in positions of power. Otherwise, now a lot of those who probably knew... or worked with Col. Abadilla are still in the Military or in Government service. They were junior officers during that time, now they are generals... so do you think they will have something to do with Malacanang, the courts? This is a whole system that has interlocking, interacting and interdependent parts. And we don't see, we are in the dark because we are not part of it. But I am sure they are talking about the Abadilla 5 case, about you and me... Di ba Malou, marahil nagtataka sila kung bakit hindi pa tayo umaayaw... at tinatanong nila, "Hindi ba nila nakikita na walang nangyayari sa ginagawa nila?"

Melanie: And yet noong bagong-bago pa lang ito, at the height of the Abadilla 5 story... ang daming mga ganoon diyan... nagkaroon ng mga survey-survey... ang mga tao, talagang alam nila na hindi itong grupong ito ang pumatay... this people ang pumatay kay Rolando Abadilla. Pero, wala ding nangyari. Ang pinakamalaking question mark really, now with their conviction... at ngayon under review sila... we know for a fact... talagang ganyan. Ang bawat kaso, mag-file ka ng case sa Lower court, takes you two to three years. Talaga bago matapos. Standard na yan. SOP, regardless kung malaki o malaiit kang istorya. Pero yung sa DOJ after thirteen years nasa step One ka pa din. Namumukod tangi na yan Father. It is a unique case already. What makes it so sacred? What makes it untouchable?

FR: That is a good question.

Melanie: Dib a? Hindi ka ba magtataka, na matagal na matagal na ang review kasi talagang ganoon sila. Any case, talagang SOP yon. Mag-file ka sa lower court, MTC nang case, daan ka muna sa piskalya, pagdating mo sa lower court, two to three years, totoo

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

yon. Talagang regular na yon. Yon ang regular na takbo. Pag nagpa-review ka, aabutin ka ng four to five years sa Court of Appeals. Ours is not a unique story. Totoo naman yan. Pag-dumating ka na sa Supreme Court, kung i-re-review pa ng Supreme Court, it would take you another two to three years. Hindi ba yun sa Aquila Legis, eighteen years in the making. So talagang unique ... ang talagang pinaka-unique yon sa DOJ... yong Torture case na pi-nile. Hindi gumalaw. Namumukod tangi na yan... Pang-Guinness Book of Records na yan... Ilang Secretary of Justice na? Ilang Presidente na?

FR: Hindi lang yon, baka by the time they make any significant move, all of the suspects may have either left the Philippines or died. May namatay na ngang isang pulis at isa ay nasa States na.

Melanie: Siguro Father kaya hindi nila ginagalaw, precisely because the Abadilla 5 are all alive to tell their story. Kaya takot sila to touch..to touch this.

FR: That's why, the story of the wives, families who know of the details of their husband's lives are next to the best source of truth, if not the 5 themselves.

Melanie: But then, legally Father, it will not stand. Kasi magiging hearsay na lang kami.

Father: It's ok... Then the Justices from the beginning...

Melanie: Si Guingona... na sabi niya Human Rights advocate siya, yet pinaupuan niya talaga. May tsismis na ganito nga... sila ni Campomanes at Piskal Hingoyon... sabi daw noon... upuan daw at wag galawin dahil pulitikal ang isyu na yon...

Ang yet Guingona says he is a Human Rights advocate... parliament of the street... doon siya nakilala.

FR: Ganito talaga ang pulitika. Politicians, no matter how eloquent and idealistic are politicians...

Melanie: They protect their own agenda. Kaya if there was an order then, it could be true. Puede namang hindi. But looking back... sa ginaagawa nila sa caso ng Abadilla 5, mas malamang na totoo. Talagang pinapaupuan. So going back to that kind of environment, dito sa atin. Tanong ko bakit ako nagpakalubog sa utang para pag-aralin ang mga anak ko? It would seem that for you to succeed in our society now, you don't even need to have a good education... wag na...

FR: Dito natututunan ang "falsification of documents, cutting corners, cheating, getting around your BIR tax declaration, getting into shady business deals, working for the business underworld, dealing in the black market, smuggling," ...no?

Melanie: Tapos na! Siyempre ako naman, I do not want my children to do that. Pero merong ganon, pag inisip mo Father... ganon ang feeling ko. Sabi ko nga, I am going old, gusto kong makita na maayos naman ang mga anak ko. The thing that I'd want, gusto kong maka-alis dito ang mga bata. Para bang pag-iniwan ko sila sa Pilipinas, paano sila mag-susurvive? Hindi naman nila naiintindihan, the children are all naïve. They are naïve in the way things and life are. Wala, wala naman silang naiintindihan. At saka Father, alam mo itong nangyari sa buhay naming, it has turned me into a... para akong naging paranoid and a hysterical mother... Noong bago-bago pa parang matapang pa tayo.

Malou: Lumalaban tayo.

Melanie: Lumalaban kami. Pero ngayon, may tendency ako to look behind my back, to be careful, kasi nakita ko, wala namang nangyari. So, I guess, doon nanggaling yung aking ano... ang aking phobia, ang aking fear. Because there is no government to protect you.

FR: Hindi lang naman ika ang nagkakaganyan...di ba Malou?

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Kayo rin, emotionally, psychologically affected. Ikaw Melanie, naarticulate mo lang. Si Malou, Lucky, Pogs, Lolita, Rufina, Che na-articulate ninyo ang nararamdaman at naiisip ninyo. Si Elma, maski na hirap sa Pilipino at madalas na magkahalo ang Cebuano at Tagalog, ang mahalaga ay naipahayag niya ang nasa puso at isip niya. Pero, na-express niya ang sarili niya, yung pains niya. And I think this is why the little book has to be written and this is why we have to go through this process also. Telling your story will give you strength. Telling your story will heal you, because your husbands were wounded, but you are also equally wounded yourselves. Nasaktan kayo.

Malou: Kanya-kanya lang ng pagtanggap sa nangyari.

FR: Nasaktan kayo at hanggat nakakulong yun doon, ang sugat nandiyan pa din at paano mo gagamutin yun. Pagpalagay natin, lumaya bukas, yung sugat naririyang pa din, dahil yung pagkakakulong ng labing tatlong taon ay lumikha ng malalalim na sugat...

Malou: Magkakahiwalay...

Melanie: Saka hindi na kami magkakakilala.

Malou: Yung mga baby pa lang.

Melanie: Yung mga anak ko hindi na nila kilala yung tatay nila at si Ram hindi na niya kilala ang mga anak niya. Baka pag-lumabas pa nga yan, hindi pa sila magkasundo-sundo, imagine that, instead of having a close family ties, they might even end up not understanding each other. They might even end up hating each other.

FR: And treating their father or their grandfather as an "ex-convict." May stigma. Ako nga pagkatapos kong makulong (*Manila Pen, November 29-December 14, 2007*), maski na sixteen days lang, pinaalis ako ng Bishop ng Hong Kong sa Diocese. Hindi na ako pinayagang magtrabaho sa Diocese at pinagbawalan na akong mag-misa sa Hong Kong.

Fr. Robert, Lolita and Malou

At ganito ang nangyari dahil nakulong ako. E sixteen days lang yon, ito thirteen years. Ang epekto ng sixteen days na pagkakakulong ko malalim: tinanggal ako sa trabaho ko; pinaalis ako sa tirahan ko; pinagbawalan akong mag-misa sa Hong Kong at parang hindi na ako "welcome" sa mga simbahan... kasi siyempre ikinalat ito sa lahat ng pare at madre sa Hong Kong. O ano yon. Anong kasalanan ko? Isa pang sakit ng lipunan natin. Ikaw sabi mo bakit ko kailangang papagaralin ang mga anak namim e puede naman palang hindi... matuto ka lang mandaya; mangloko...

Malou: Dumikit sa mga pulitiko...

FR: Lumangis... at makukuha mo ang gusto mo. Tapos, isa pang sakit. Pag ikaw naki-alam at gumawa ka ng mabuti, ikaw pa ang mapapahamak. But at the same time, I'd rather err on the side of good than to err on the side of real error or evil... Puedeng kumportable na lang ang buhay natin. Pag-nagkagulo, hindi tayo makikialam, hindi tayo magsasalita... kaya safe ako palagi. I am always on the safe side... I think what is keeping you and your husbands alive is because you choose to believe and you choose to do something no matter how small. Ikaw maski na nagkahiwalay kayo ni Ram, inaalagaan mo ang mga anak ninyo... ginagawa mo, kung hindi si Ram ang tinutulungan mo, yung mga anak ninyo ni Ram. At si Ram, maski na paano, nandoon naman ang pamilya niya. Kaya hindi naman siya abandoned hindi katulad ng maraming preso... totally abandoned. Kaya kung isulat ang istorya ninyo, hindi lang ito istorya ng Abadilla 5 kundi istorya ng kamag-anak ng lahat ng mga nakakulong. And, ilan ang mga pamilya ng mga nakakulong na makapagsasalita nang katulad ninyo? But the story has to be told, wag ninyong kalimutan. Napakaraming mahalagang istorya, pero mamamatay sila na walang nakarinig. Kaya kayo, maski na paano, maririnig kayo... Napaka-halaga ng munting libro na ito... dahil napakadaming mga Melanie, Malou, Che, Elma, Lolit, Lucky, Pogs at Gianna na gusto na lang bumigay at umayaw. Katulad na lang noong asawa ni Leo Echegaray. Kilala ko yon, namatay na lang sa kanser kasi mahal na mahal niya si Leo. Kinasala sila at pagkatapos,

ilang linggo pa lang, binitay na si Leo... Isipin mo na lang yon... Isipin ninyo yung ganoong kasalan, alam mong bibitayin yung pakakasalan mo. Nakilala din nila Len si Leo. Binitay si Leo naroroon na sila Len, meron pang death penalty noong 1999. Pero yon, nagkaroon ng kanser ang asawa ni Leo. Wala siyang nakakausap, nagkasakit... yung sama ng loob... hanggang namatay. Kaya ang mga istorya ninyo, must be told with the minimum of editing... Maski na masakit... yung laman ng mga istorya... let everybody deal with it... let you, your husbands, your children, relatives and friends... the judges, lawyers, politicians, the Abadilla family, the Alex Boncayao Brigade, the present government... and all the governments involved from Ramos to Arroyo... Let Guingona deal with it. Let Gonzalez deal with it. Ang mahalaga may dokumento.

Melanie: Pero ang sentiment ko, ang tingin ko, walang kinalaman whether I am pro or anti-adiminstration. Ako ay pangkaraniwang mamamayang Filipino. So ... wala itong color whatsoever... Ito ang totoong justice system natin... Ang problema kasi... sana dahil merong less than one year na lang ang administration na ito... sana... baka naman may magawa pa sila. Kung magiwan sila ng monument, wag yung istraktura. Magiwan sila ng monumentong hindi istraktura na maaalala, something that will make a difference... hindi yung MRT, hindi yung LRT...

FR: E kasi yung monumentong hindi kumikita hindi nila gusto yon... unfortunately. It would cost them so little, to pursue justice for Abadilla 5... financially, but it would cost them their comforts... It would make their lives uncomfortable. E yung Aquino-Galma, bakit pa ire-reopen pa... Pagni-reopen mo yan, maraming nagbabanggit ng pangalan ng Mastermind...

Melanie: I remember that one Congressman who survived the bombing of Batasan... kasi in-interview siya noong first anniversary... in-interview siya kung ano ang istado ng kaso. Ang sagot niya, on National Television, na—accept na niya na hindi mahuhuli kung sinuman ang nagpabomba ng Batasan. Kaya nga ang ginagawa na lang niya ngayon ay magtrabaho. Na-realize niya

na he might be gone anytime. Yun ang sagot niya, natanggap na niya. Na-accept na niya na hindi na mahuhuli kung sino ang may kagagawan noon... meaning... samantalang may hinuli... What he is saying is yong totoong may kagagawan... hindi na mahuhuli? A congressman himself saying that... Anong ibig sabihin noon? Siya, magtrabaho na lang siya. Hindi na niya iniintindi ang kaso. Ewan ko noong pinakikinggan ko, kung na-re-realize ng karamihan sa atin kung ano ang sinasabi niya? Kung ano ang impact ng sinasabi niya? E siya nasa posisyon siya, mayaman siya... Yet nag-give up na siya sa justice system natin. Kaya lang... I am still hoping... that my children... hindi na nga sila children... para sa isip ko, para silang mga bata pa. Matatanda na, nagkaroon ng ng anak, pero sa isip ko being a mother para silang mga bata. I just hope maging normal pa din ang life nila. I am still hoping that they be given a chance, hindi nila ma-experience kasi... hindi nila ma-experience. Kasi bata pa sila when all of this happened. They have forgotten. Ang alam ko lang affected sila dahil we don't have a family? They don't have a father... definite yon. Pero yung impact having been abused by a system palagay ko hindi pa nila masyadong naiintidihan yon kasi, pumapasok sila. May mga kaibigan sila. Wala lang silang tatay. So wala silang buong pamilya yun ang kulang... But I hope hindi nila maranasan ang hopelessness ko. That it will not happen to them. E pag dito sa Pilipinas, yun ang fear ko. Natatakot ako. I fear for them. I do not think they are safe because I do not think the government can protect its citizen. Pakiramdam ko, saan ka tatakbo. Sa mga problema... nag-survive kami. Kailangan malakas ang loob mo. Talagang para hindi ka maabuso ng ano... Kasi walang lalaking magpro-tekta sa amin. Ikaw mare, di ba? Samantalang noong araw protektadong- protektado tayo.

FR: ' Pero, si Pogs naman lumalaki na.

Melanie: Meron din sa amin... si Paolo lumalaki na din. Pero iba yung tatay.

Malou: Kulang pa. Kulang sa gulang. Kulang...

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Melanie: Saka mga baby pa... mura pa ang isip... Tingin ko nga sa kanila...they are my children. Kaya in that connotation... they are children... mga bata pa na talagang pro-protektahan pa. Pero alam mo ba Father, lumipat na kami ngayon sa Fairview.

FR: You're back to Fairview. Your former house.

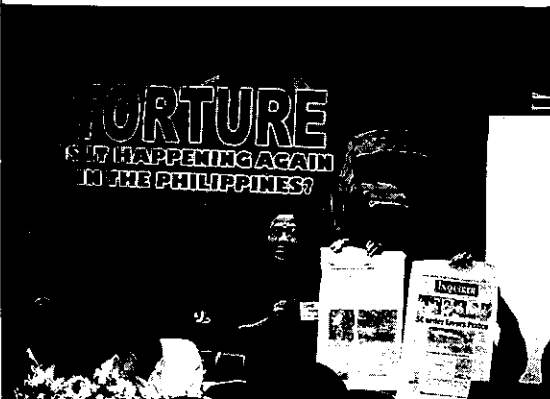
Melanie: Yes. I left yung 30 square meter condo-unit na ni-re-rent naming for P 2000. Naiwan ko yon. Nandoon pa ang mga gamit ko. Nakakulong. May utang ako. Although alam ko ang batas. Puede ko silang kunin. Alam gagawin ko kung hindi ka umalis, pa-file-lan ka lang ng ,,.. eviction case. Yun lang naming. Pero naawa ako sa inupahan ko. Kaya inaantay ko lang na magkapera ako. Para makuha ko pa rin sa kanya. Andoon lahat ng mga gamit ko mare. Tapos naisip ko, kasi nga mga bata nagaaral ... kasi sabay-sabay yung mga nagaaral ko last year. Nagtatlo ang college ko na sabay-sabay.

FR: Pero yung bahay niyo sa Fairview sa inyo iyon?

Melanie: Oo, pero share yun ng brother ko..nre-rent ko sa brother ko. Although since sa brother ko ako nagre-rent, kung ma-delay naman ako... okey lang. E doon yung P 2000 lang... nagkautang nga ako kay mareng Malou na hanggang ngayon nga hindi ko mabayaran. Kasi nga tatlo yung nagsabay-sabay ko. Kaya pinahinto ko muna... yung dalawa. Kasi yung pakiramdam ko, kasi hindi na ako maka-hinga. There is that desire pero hindi ko na kaya. Kaya sabi ko... pahinga ko muna.

FR: Maganda nga magkaroon tayo ng retreat para sa mga pamilya. Magsama-sama kayong lahat at magdasal tayo. Magusap-usap tayo. Ito nga ang sabi ninyo, may saysay ang lahat ng ito. It is not

for you to judge what it means but we know for a fact that you must do everything within your means to save someone important to you. If not to you, to your children. But if people do not have that kind of commitment, there is nothing to

work for in society. Parang, everything is the same, whether you have a problem or not... whether you are a victim or not... everything is the same. Pero... victim kayo. So will a victim just keep quiet and give up?

Rod and Noemi de Jesus

On June 20, 2009, I met with the families of the Abadilla 5 at our usual rendezvous, Tropical Hut Hamburgers at Quezon City Circle. The meeting was meant to be a planning session for the book launch of the Abadilla 5 Families...on June 26, 2009, world day against torture. To launch the book we also discussed a creative re-enactment of the

torture of the Joel de Jesus; Rameses de Jesus; Cesar Fortuna; Lenido Lumanog and Augusto Santos. We had to find eleven men who will play the role of the Abadilla 5 being tortured, at least two men who will be torturers; President Fidel Ramos; DILG Secretary Robert Barbers; Judge Jaime Salazar and DOJ Secretary Teofisto Guingona. I was glad to see Rod and his wife Noemi, whom I requested to write a short reflection on their family's ordeal in the last thirteen years. Here is what Rod wrote with the assistance of his wife Noemi:

I am the oldest brother of Rameses de Jesus who belongs to the Abadilla 5, after ng 13 years na pagkakulong niya lumpas na lang ang ganitong kahabang panahon na hanggang ngayon ay hindi pa rin naming matatanggap ang sitwasyon ng aking kapatid lalo na't alam naming wala talaga silang kasalanan.

After all these years na pakikipaglaban, pakikibaka sa pagbabakasakaling mabigyan ng pansin at may gamitin ang Diyos na totoong tao sa gobyerno para sa katarungan nila, at wala pa rin nangyayari hanggang ngayon.

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

Bilang panganay, naging napakasakit sa akin makita ko ang aking kapatid sa ganitong kalagayan, lalo na't sa kanyang pamilya sa mga pagdurusa ng kanyang asawa at mga anak na pinipilit maka-survive sa kanilang kahariapan para matulungan ang kanilang ama, na mabigyan ng comfort ang aking kapatid, para patatagin ang loob sa laban na ito at laging tanong nila hanggang kailan o hanggang saan matatapos ang lahat ng pinaglalabang ito! May katarungan pa bang naghihintay para sa kanilang ama o sadyang wala na!

Pangalawa, yung mga magulang ko sa edad nila ngayon, na magmula ng nangyari ang gulong ito, doon dumating ang mga iba't ibang sakit na nararamdaman nila because of trauma and experience na sa ganitong edad nilang more than 70's, ito, may dinadalaw pa rin silang anak sa kulungan hanggang ngayon.

Can you imagine from Malolos Bulacan nanggagaling pa ang mga magulang ko para lang madalaw ang kapatid ko. Gabi pa lang inihahanda na nila yung pagkain na dadalhin sa kapatid ko. 4:00 a.m. pa lang gising na sila tapos bago mag 6:00 a.m. nasa biyahe na sila para makaabot sila sa pila sa dalaw sa Muntinlupa bago mananghali.

Bukod sa panggastos pagpunta doon, dapat meron kang inaasahang konting panggastos, gagamitin ni Ram, tulad ng bigas, konting ulam, gamot at iba pang pangangailangan; tulong-tulong kaming magkakapatid na ginagawa ito sa mahabang panahon at ang pinakamasakit sa lahat yung damdamin na nararamdaman ng aking mga magulang lalo na't sa oras ng paghihiwalay nila ng aking kapatid.

Lahat ito nararanasan ng mga magulang ko yung matagal na sufferings ng damdamin nila lalong lalo na ang aking ina. Ito ang mga nagdudulot ng maraming sakit sa mga nararanasan sa edad nilang ito.

Ako bilang panganay at ang bunsong kapatid naming si Tess na nagtrabaho sa Duty Free, magkatuwang na gumagampan sa mga pang gastos at pagsuporta ng mga pangangailangan ng kapatid ko, bukod sa sariling pamilya ni Ram. Palibhasa kaming dalawa ay dito may mga pamilya na ng aking kapatid na si Tess ay salitan kaming tumutulong sa kanya. Palibhasa madalas nang magkakasakit sila nanay at tatay at ako naman minsan busy o abala bilang padre de pamilya. Si Tess ang lalong higit gumampan sa personal na pangangailangan ni Ram. Di baleng i-budget niya ang pera para sa mga anak niya at later on mga personal na gamit niya dahil meron siyang sakit na cancer. Mahabang panahon din ginampanan ng aking kapatid ang pagsuporta kay Ram.

Sad to say last February 10, 2009 namatay ang aking kapatid na si Tess sa sakit niyang Cancer na umabot sa stage 4 cancer sa ovary. Hindi na nagawang agapan na para gumaling pa siya dahil sa kanyang pagtitiis at pagbudget sa konting kinikita niya at ang masakit nilihim sa amin ng aking kapatid na nasa stage 4 na ang sakit niya upang magawa pa rin niya ng paraan makatulong kay Ram at wag kaming lahat mag-alala dahil ayaw din niyang pabigat pa sa mga problemang dinadala naming lahat.

Ito ang trahedyang dulot ng pagkamatay ni Rolando Abadilla! Sino ba talaga si Rolando Abadilla? Bakit namatay na lang siya, nag-iwan pa ng mga taong naipakulong at nagrurusa sampu ng mga pamilya sa loob ng 13 taon.

Ibang tao pa kaya ang nagagamit para ang kamandag ng kalupitan ng pagkamatay ni Abadilla ang umiiral pa rin sa ating Justice System?!!!

Ilang buhay pa kaya ang magsasakripisyo, maghihirap, maghihinagpis at hanggang kailan pa sila maghihintay ng katarungan na matagal nang iaaasam sa bawat pamilya ng Abadilla 5?!!!

HANGGANG KAILAN???

Lawyer Soliman Santos, legal counsel for Lenido and Augusto, during a meeting with the Abadilla Five families.

The Abadilla Five: (from left to right) Rameses de Jesus, Cesar Fortuna, Lenido Lumanog, Joel de Jesus and Augusto Santos.

Criminal Procedure. The case has been left pending and dragged on for years before Prosecutor Campomanes without any action being taken. She has never been replaced nor the case transferred to another prosecutor.

Not until in August 2001 when the victim's legal counsel filed administrative charges against Campomanes was the case handed over to a panel of three prosecutors. Prosecutor Campomanes was charged with neglect of duty, loss of the case documents and for failing to resolve the complaint promptly. However, the panel acting on the complaint promptly, concluded to dismiss the case over the subjudice rule. They argued that to proceed with the complaint would "unduly influence or bend the mind of the Supreme Court (SC)" who were at the time reviewing the capital punishment handed down to the five complainants two years earlier. The prosecutors dismissed the complaint, not because of its lack of merit, but because they failed to resolve it within the due time and did not want to be seen as acting in contravention of a decision that would be taken by the SC.

When appeals were made to the panel's resolution dismissing the complaint, it took another three years before the DoJ's prosecution service resolved to file charges against the respondents in court. It was only in March 2004 that it submitted recommendations to the Office of the Ombudsman for the Military and Other Law Enforcement Offices (MOLEO), who has the authority to review the DoJ's resolution and recommend the filing of charges against the respondents in court with finality. By this time, however, six of the respondents had already passed away. Since then the

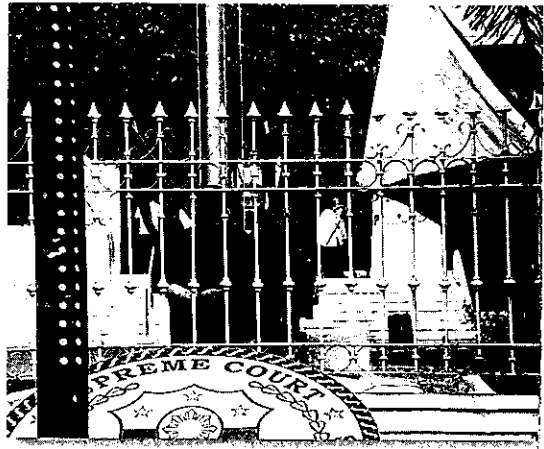
Ombudsman has continuously failed to act in resolving the DoJ's resolution. The filing of charges cannot proceed unless the Ombudsman completes its review and recommends the indictment. There is no visible progress in this matter though.

Apart from lack of adequate laws on torture, excessive delays in adjudication of the complaints of torture and violations of detainees'

Abadilla 5 FAMILIES When will their journey end?

rights under custodial investigation, particularly by the prosecutors, illustrate the trivial possibility that torture victims would obtain remedies or redress at all. As has been mentioned, six of the respondents have already died while others have been able to retire from police service without having been charged. One of the policemen, now retired Senior Superintendent Bartolome Baluyot formerly headed a Police Regional Office 12 in Central Mindanao

six years after the incident. He was accused once again of having been involved in another case in which he turned a blind eye to his men allegedly torturing and fabricating evidence against bomb blast suspects in General Santos City in April 2002. He was able to retire without being held to account to any of these cases.

As a result of the continued failure on part of the prosecutor's office and the Ombudsman, the victims have lost confidence that eleven years on they could obtain remedies and that those responsible would be held to account. The actions by the prosecutor and Ombudsman have effectively denied them any remedies and equal protection to law. The loss of faith and disappointments mutates into lack of interest and persistence, as expected from any torture victim, in pursuing complaints in court which in turn gives the assurance of impunity to perpetrators. They know full well that even though the Ombudsman files charges in court it would take them even longer to complete a trial before a court decides or imposes punishment, if indeed they are proven guilty.

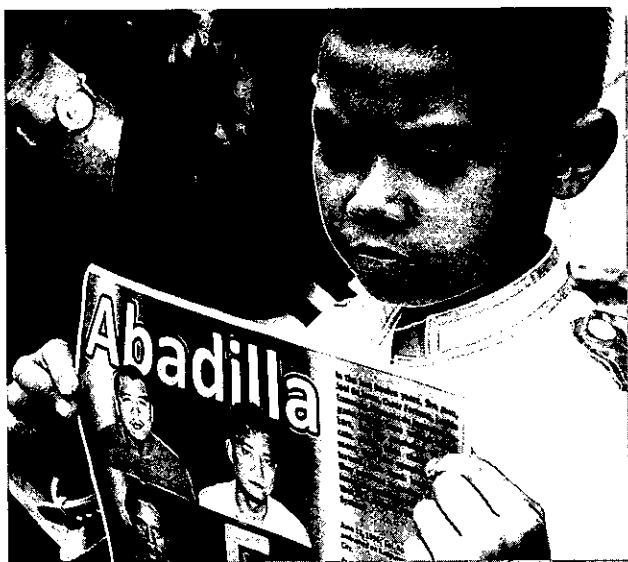
The court is likewise undermined and had not been able to perform its judicial duties because of the failure of filing of charges before them. Years on, the possibility to effectively prosecute the respondents by now may be negligible, not to mention those who have already died and whose guilt or innocence could no longer be proven. To ensure an effective prosecution, there needs to be credible witnesses, sufficient documentation, well-informed police and prosecutors to handle the prosecution of the

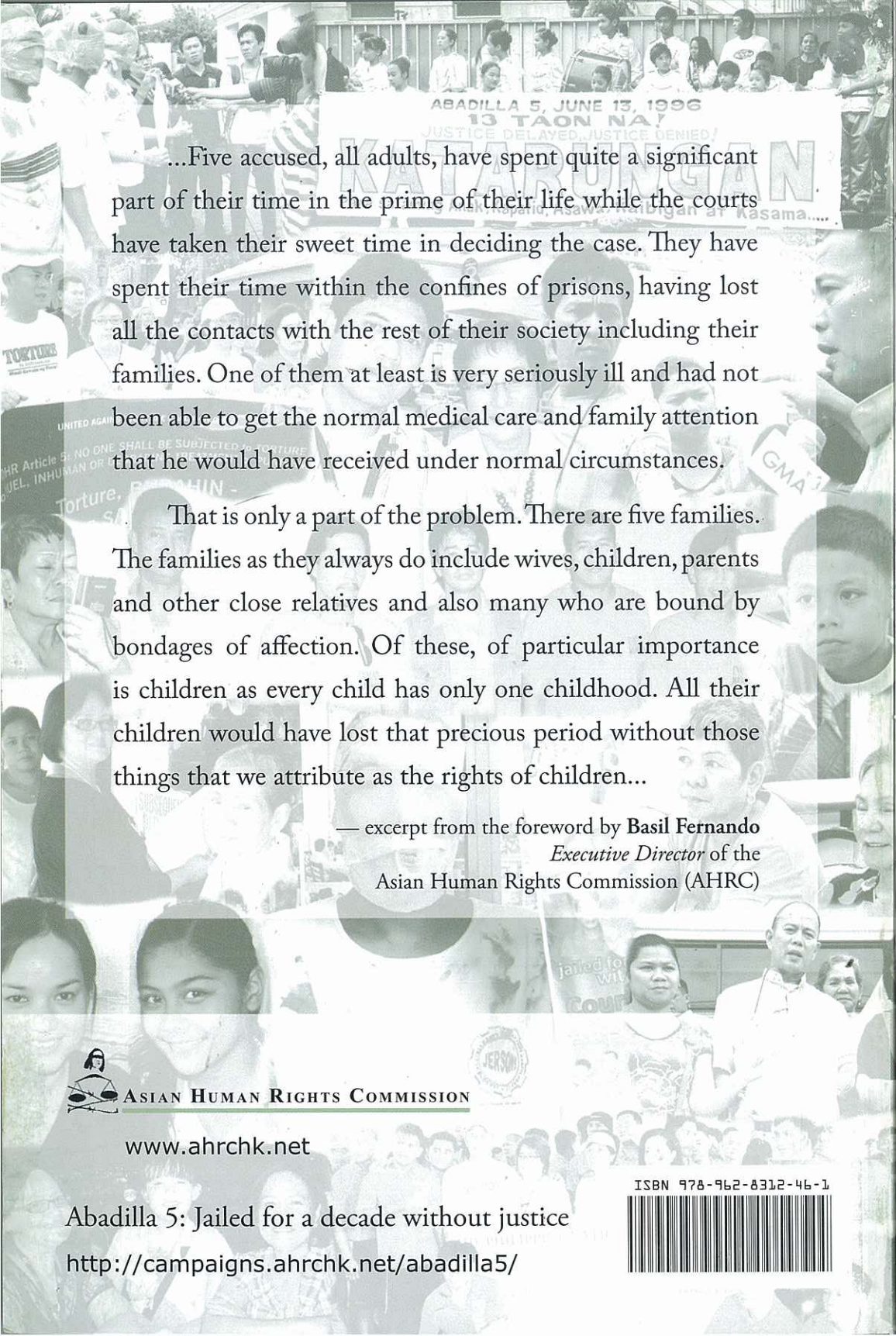

case and resources for complainants in pursuing the case, amongst others. However, these essential requirements are themselves practically difficult to obtain.

Excessive delay has made the government complicit in denying remedies for victims and tolerating the continuing practice of police torture. For instance, had the complaint been resolved promptly, charges are filed and punishments are imposed, Sr. Supt. Baluyot would have not been assigned to Mindanao only to be complicit in another torture case. He, too, would have not been able to retire from service without having held to account. Under the law, police personnel could be denied either of promotion to higher rank or retirement benefits package once they have pending charges in court. But Sr. Supt. Baluyot was promoted to full colonel and given commendations before he had retired.

In the Abadilla Five case, because no charges were filed in court, the policemen involved could not be deprived of promotion and retirement benefits. The five victims have already been convicted despite serious allegations that the evidence against them and confession were taken under duress, a result of torture and made while they were in illegal detention, as it is concluded by the Commission's findings in their own investigation in 1996. However, the policemen who committed these violations will not be held to account anytime soon.

...Five accused, all adults, have spent quite a significant part of their time in the prime of their life while the courts have taken their sweet time in deciding the case. They have spent their time within the confines of prisons, having lost all the contacts with the rest of their society including their families. One of them at least is very seriously ill and had not been able to get the normal medical care and family attention that he would have received under normal circumstances.

That is only a part of the problem. There are five families. The families as they always do include wives, children, parents and other close relatives and also many who are bound by bondages of affection. Of these, of particular importance is children as every child has only one childhood. All their children would have lost that precious period without those things that we attribute as the rights of children...

— excerpt from the foreword by **Basil Fernando**
Executive Director of the
Asian Human Rights Commission (AHRC)

ASIAN HUMAN RIGHTS COMMISSION

www.ahrchk.net

Abadilla 5: Jailed for a decade without justice

<http://campaigns.ahrchk.net/abadilla5/>

ISBN 978-962-8312-46-1

